

# RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1910.

Andra Kammaren.

Nr 18.

Tisdagen den 8 mars.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 1 och den 2 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogos hvar för sig och hänvisades till statsutskottet de å kammarens bord hvilande motionerna af: herr *Röing m. fl.* nr 221, herr *Röing* nr 222, herr *Thylander* nr 223 och 224, herr *Åkerman m. fl.* nr 225, herr *Jeansson* i Kalmar *m. fl.* nr 226, herr *Rydén* nr 227 samt herr *Rissén* nr 228 och 229.

§ 3.

Vidare föredrogos, men blefvo åter bordlagda konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, lagutskottets utlåtanden nr 15—19, Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9 och Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 10.

§ 4.

Herr Ström i Öfver-Torneå aflämnade en motion, nr 230, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med tulltaxa för inkommande varor.

Denna motion bordlades på begäran.

§ 5.

Justerades ett protokollsutdrag.

## § 6.

*Interpellation.* Ordet lämnades härfter på begäran till

Herr Rydén, som anförde: Vid remissen af Kungl. Maj:ts proposition nr 60 tillät jag mig att i förbigående omnämna det betungande arbetssätt, som Kungl. Maj:ts regeringsrätt antagit, och som af allt att döma kommer att försaka statsverket betydande utgifter. Då Riksdagen snart får till sitt afgörande en utgifts-post, som är en direkt följd af regeringsrättens arbetssätt, anhåller jag att få ytterligare fästa uppmärksamheten på denna sak.

Regeringsrätten tillkom som bekant för att från statsrådsberedningen och konseljen aflyfta en del af dess i hög grad betungande arbetsbörd. Kungl. Maj:t och Riksdagen beslutade att genom särskild lag draga upp gränserna mellan de besvärsmål, som skola slutligt af dömas af regeringsrätten, och de, som fortfarande skola afgöras inför Kungl. Maj:t i konseljen. Antalet besvärsmål, som enligt denna fördelning skulle komma under regeringsrättens domvärjo, har beräknats till något mer än 900.

Ärenden, som skola prövas af regeringsrätten, beredas och föredragas af kansliråden i det statsdepartement, hvartill de enligt stadgad fördelning höra; dock kan Kungl. Maj:t, där så finnes erforderligt, förordna kanslisekreterare eller annan tjänsteman inom departementet att vara föredragande inför regeringsrätten. Regeringsrättens arbetstid har beräknats till 40 sessionsveckor, och skall under denna tid föredragning från hvarje departement i allmänhet äga rum minst en dag hvar eller hvarannan vecka, allt efter den fördelning mellan departementens byråer eller afdelningar, som för hvarje år efter regeringsrättens hörande bestämmes af Kungl. Maj:t.

Beredningen af dessa ärenden har såväl före som efter regeringsrättens tillkomst påhvilat de olika statsdepartementen, och man kunde därför frestas till det antagandet, att regeringsrättens tillkomst — på samma gång som den aflastade en stor del af arbetsbördan i statsrådsberedningen och konseljen — ej skulle i någon mån öka arbetet i själfva statsdepartementen. Detta sistnämnda antagande har emellertid visat sig fullständigt oriktigt. Kungl. Maj:t har redan vid innevarande års Riksdag äskat ett anslag af 6,000 kronor för en extra föredragande i ecklesiastikdepartementet och 2,000 kronor för dennes biträde, under motivering att arbetsbördan inom departementet i så hög grad ökats efter regeringsrättens tillkomst, att en särskild föredragande måste anställas, och detta blott för en enda byrå — folkskolebyrån. Enligt hvad från vederbörligt håll vid detta ärendes behandling å statsutskottets andra afdelning blifvit upplyst, kunna liknande framställningar vara att förvänta i stor utsträckning under den närmaste tiden. Och om några år skall, om utvecklingen får fortgå i den riktningen, ett stort ämbetsverk ha vuxit upp enbart med uppgiften att bereda och föredraga regeringsrättens besvärsmål och öfriga ärenden.

Frågar man sig, hvad anledningen kan vara därtill, att arbetet i så utomordentlig grad ökats genom regeringsrättens tillkomst, får man

ganska bestämdt svaret: »Det beror på regeringsrättens arbetssätt.» *Interpellation.*  
 Så länge ärendena afgjordes i konseljen, skedde föredragningen hufvudsakligen muntligen. Den föredragande hade vid läsandet af akterna i målet vanligen gjort några anteckningar. Med dessa som stöd för framställningen gafs, under uppläsande mahända af en eller annan viktig del af någon handling, en koncentrerad men klar och lefvande bild af målets innebörd, och efter denna framställning kunde i allmänhet målet afgöras. Föredragningsättet var icke onödigt tidsödande vare sig för föredraganden eller för dem, som skulle fälla utslag. Och dock har mig veterligt icke något allmännare klagomål hörts öfver att rättssäkerheten i någon mån led af detta, om jag så får säga, praktiska och förnuftiga sätt att arbeta.

Regeringsrätten har emellertid föreslagit och Kungl. Maj:t godkänt ett helt annat arbetssätt för beredning och föredragande af de ärenden, som skola prövas af regeringsrätten. Den 5 juni 1909 utfärdades en kungl. »stadga angående behandlingen inom statsdepartementen af ärende, som tillhör Kungl. Maj:ts regeringsrätt.» Då innehållet i denna stadga ej ens till sina konturer varit underställt Riksdagens pröfning, befarar jag, att denna stadga icke för Riksdagens herrar ledamöter är, åtminstone i alla detaljer, allmännare känd. Jag skall därför i korthet referera, huru arbetssättet med stöd af densamma anordnats.

Sedan ett ärende blifvit öfverlämnadt till vederbörande föredragande, har denne att läsa akterna i målet, närmast i syfte att tillse, huruvida före målets afgörande förklaring eller yttrande från någon myndighet eller i öfrigt några för målets bedömande erforderliga upplysningar kunna vara af nöden. I sådant fall infordras dessa. Sedan eventuella yttranden och upplysningar inkommit, har den föredragande att uppsätta *en skriftlig promemoria så vidlyftig, att regeringsrättens ledamöter skola kunna döma i målet endast genom att läsa eller åhöra läsningen af promemorian utan att behöfva taga del af handlingarna.* Därefter anmäles ärendet till föredragning hos regeringsrätten. Föredraganden aflämnar vid hvarje session till äldste närvarande ledamoten *dels förteckning öfver de ärenden, som anmälas till föredragning, dels ock för hvarje ärende, af föredraganden granskadt och underskrifvet förslag till rubrik, hvilket som bilaga åtföljer regeringsrättens protokoll.* Därjämte skall den föredragande i alla besvärsmål hafva uppsatt *skriftligt förslag till beslut.* Regeringsrättens *protokoll* föres vanligen af en kanslisekreterare från vederbörande departement. Föredraganden skall före justeringen *granska protokollen* samt vara närvarande vid justeringen. Därmed är det emellertid ej slut för den föredragande. Han har därutöfver:

*att tillse, att riktiga och nödiga expeditioner varda skyndsamt uppsatta;*

*att om tveksamhet uppstår angående hvilken lydelse en expedition bör äga, inför regeringsrätten uppläsa konceptet till justering;*

*att bestämma antalet expeditioner och till hvilka dessa skola sändas, hvilka handlingar som skola medfölja o. s. v.;*

*att kontra-ignera utgående expeditioner;*

*att låta till regeringsrätten allmänna de expeditioner, som skola*

*Interpellation.* utfärdas under Kungl. Maj:ts sekret, jämte en af föredraganden under-  
(Forts.) skrifven förteckning öfver desamma;

*att* tillse, att böter och viten, som ådömas i mål, hvilka tillhöra hans föredragning, varda i regeringsrättens saköreslängd riktigt antecknade;

*att* föra förteckning öfver viktigare regeringsrättens prejudikat;

*att* upprätta anteckningsbok öfver regeringsrättens ärenden jämte däri vidtagna åtgärder;

*att* afgifva årliga arbets- och balansförteckningar öfver regeringsrättsmål, o. s. v.

Jag antager, att någon efter denna redogörelse öfver hvad som påhvar de olika departementens föredragande i regeringsrättsmål gör sig frågan: »Hvad göra då regeringsrättens ledamöter?» Svaret blir naturligtvis: »De ådöma målen». Och detta är ju det viktigaste. Men man läser dock icke undkomma den känslan, att detta arbetssätt mera tagit hänsyn till regeringsrådets bekvämlighet än till omsorgen om enkelhet och praktiska anordningar inom domstolen. Jag vet väl, att man här kommer att peka på, att regeringsrättens arbetssätt närmast tagit högsta domstolens till förebild. Men det skälet bör ej få väga mera än hvad det verkligen är värdt. Det är icke obekant, att högsta domstolens arbetssätt ansetts i hög grad tungt, tidsödande och byråkratiskt. I och för sig uppmuntrar det därför ej till efterföljd. Därtill kommer, att regeringsrättens arbetssätt i åtskilliga hänseenden är ännu tyngre och mera byråkratiskt än högsta domstolens. I det afseendet hänvisar jag till en uppsats i det i dagarna utkomna februarihäftet af »Statsvetenskaplig tidskrift», där kanslirådet Sven Köhler gjort några synnerligen belysande jämförelser.

Att bortarbeta onödig formalism och mångskrifveri i ämbetsverken framstår ju som ett vitalt önskemål för oss alla. Att detta skall möta en mängd svårigheter, när det gäller ett gammalt ämbetsverk, som har att dragas med häfdvunna seder, tradition och slentrian, är ju förklarligt. Men att ett *nytt* ämbetsverk från början skall råka in i gamla hjulspår, det bör ingen med likgiltighet kunna åse.

I detta speciella fall framställa sig alldeles särskilda betänkligheter utöfver de allmänt giltiga. Klart är, att om kansliråden i Kungl. Maj:ts kansli skola sjunka ned till ett slags skrifbiträden, som få ägna lejonparten af sin arbetstid åt regeringsrätten — ty de långa skriftliga promemoriorna bli till dels ingenting annat än reuskript ur pappersluntorna — så förryckes fullständigt hela den hittillsvarande departementala arbetsordningen, till stor skada för hela statsförvaltningen. Det synes icke heller lyckligt, om regeringsrätten, som i så många hänseenden får med det pulserande samfundslifvet att göra, skulle göras till ett pappersverk, där formerna få betyda det mesta och det *reella* — lifvet, des kraf och olika yttringar — tränges undan. Och den faran ligger närmare, ju mer papperen och skrifveriet få herraväldet i ett verk.

Slutligen spelar det en ingalunda obetydlig roll i rent ekonomiskt hänseende, om regeringsrätten får växa in i sitt tunga och betungande arbetssätt. Den institution af extra föredragande i de olika departementen, som nu begäres en början till, tecknar i en närliggande fram-

tid ett helt stort ämbetsverk, motsvarande hvad nedre justitierevisio- *Interpellation.*  
nen är för högsta domstolen. I innevarande års riksstat drager nedre (Forts.)  
justitierevisionen en kostnad af 261,675 kronor, och just nu läser löne-  
regleringskommittén hålla på med en reglering af lönerna, som antag-  
ligen skall föra upp till 300.000 kronor eller därutöver. Det gäller  
här sålunda en stor ekonomisk angelägenhet.

På grund af den stora betydelse, jag vågar tro, att denna fråga  
har, anhåller jag om kammarens benägna tillstånd att till herr stats-  
rådet och chefen för civildepartementet få framställa följande spörsmål:

1:o. Anser herr statsrådet regeringsrättens nuvarande arbetssätt  
ändamålsenligt?

2:o. Om så icke är, kunna från herr statsrådets sida åtgärder  
vara att förvänta för att genomföra förändringar i regeringsrättens  
arbetssätt?

Herr Rydéns ifrågavarande anhållan blef af kammaren bifallen.

### § 7.

Till bordläggning anmäldes:

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 6, angående förslag till ändringar i aflöningsstaten för riks-  
banken m. m.;

nr 7, angående afskrifning af osäkra fordringar vid riksbankens  
afdelningskoutor i Göteborg, Malmö, Karlstad, Luleå, Nyköping, Vä-  
nersborg, Växjö och Östersund;

nr 8, i anledning af fullmäktiges i riksgäldskontoret framställ-  
ning om höjning af anslaget till arvoden åt e. o. tjänstemän och  
vaktmästare i riksgäldskontoret;

nr 9, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående sättet för  
likviderande af förfallen skuld å statslån i Ostra Blekinge järnvägs-  
aktiebolag;

nr 10, i anledning af väckt motion om anslag till utgifvande af  
en uppslagsbok öfver 1910 års lagtima Riksdags verksamhet;

nr 11, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 16 §  
lagen för Sveriges riksbank; och

nr 12, i anledning af väckt motion angående utredning i fråga  
om placering af penningförvaltande institutioners kapital m. m.;

Första kammarens protokollsutdrag nr 147, innefattande delgif-  
ning af nämnda kammares beslut angående dess första tillfälliga ut-  
skotts utlåtande, nr 1, i fråga om en af herr Hildebrand väckt motion,  
nr 43, angående skrifvelse till Konungen med begäran om utredning  
rörande lämpligaste medlen att motarbeta alkoholmissbruket i Sverige;  
samt

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, an-  
gående herr Olssons i Broberg m. fl. motion om skrifvelse till Kungl.  
Majt: angående de värnpliktiges undervisande i skogsvård och skogs-  
plantering.

## § 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Åslund</i> .....	under 10 dagar fr. o. m. den 9 mars,				
» <i>Persson</i> i Tällberg.....	» 3 » » » 9 »				
» <i>Gustafsson</i> i Sjögesta	» 2 » » » 9 »				
» <i>Pålsson</i> .....	» 2 » » » 9 »				
» <i>Olsson</i> i See.....	» 2 » » » 10 »				och
» <i>Rune</i> .....	» 4 » » » 15 »				.

## § 9.

Herr talmannen gaf härefter ordet till

Herr vice talmannen, som anförde: Herr talman! Jag anser mig böra nämna, att flera af kammarens ledamöter hafva anmärkt, att det betänkande, som ligger till grund för den aflättna kungl. propositionen angående ändring i tulltaxan, icke blifvit till kammarens ledamöter utdeladt. Samma var förhållandet med det betänkande, som ligger till grund för den kungl. propositionen angående förändring i aktiebolagslagen.

Jag har önskat anmärka detta, men skall icke föreslå kammaren att besluta att officiellt efterhöra, huru bärmed förhåller sig, utan hoppas, att under hand genom kammarens sekreterare det anmärkta missförhållandet måtte kunna rättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härpå kl. 3,32 e. m.

In fidem  
Per Cronvall.

## Onsdagen den 9 mars.

Kl. 11 f. m.

## § 1.

Herr statsrådet *Malm* aflämnade Kungl. Maj:ts proposition angående lönerreglering vid tandläkarinstitutet.

Denna proposition bordlades på begäran.

## § 2.

Herr *Ströms* i Öfver-Torneå å kammarens bord hvilande motion, nr 230, som härefter föredrogs, hänvisades till bevillningsutskottet.

## § 3.

Föredrogs, men blefvo ånyo lagda på bordet bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 6—12.

## § 4.

Vid föredragning härpå af Första kammarens protokollsutdrag, nr 147, innefattande delgifning af nämnda kammares beslut angående dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i fråga om en af herr *Hildebrand* väckt motion, nr 43, angående skrifvelse till Konungen med begäran om utredning rörande lämpligaste medlen att motarbeta alkoholmissbruket i Sverige, beslöt Andra kammaren att hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

## § 5.

Vidare föredrogs, men bordlades åter Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11.

## § 6.

Till afgörande förelåg nu konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, i anledning af väckt motion om tillägg till § 51 i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

I en inom Andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 82, hade herr *Berggren* hemställt, att Riksdagen ville besluta, att § 51 i förordningen om kommunalstyrelse på landet skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Vid kommunalnämndens sammanträden förer ordföranden protokoll — — — — —

Ang. tillägg  
till § 51 i  
förordningen  
om kommunal-  
styrelse på  
landet.

Ang. tillägg till § 51 i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

vårdar nämndens handlingar och håller öfver dem register, allt med den godtgörelse för hans besvär, skrifmaterialier, postporto samt skrifvare- och räkningshjälps, som af kommunalstämman anslås.

(Forts.) Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet funnos emellertid fogade reservationer:

af herrar vice talmannen *Staaß, Uppström, Berger, af Callerholm, Beckman, Ericsson* i Vallsta, *Berg* i Göteborg och *Larsson* i Västerås, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, i anledning af herr Berggrens förevarande motion, ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta fullständigt utreda, huruvida och under hvilka villkor det kunde tillkomma kommun å landet att åt ordföranden i kommunalnämnden anslå särskild godtgörelse för med uppdraget förenade besvär och kostnader, samt till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill den sålunda skedda utredningen kunde föranleda;

af herr *von Schéele* i fråga om motiveringen; samt

af herr *Nyström*.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till

Herr vice talmannen, som anförde: Herr talman! Som kamraren finner, har ett antal ledamöter i utskottet förenat sig om en gemensam reservation emot utskottets nu föredragna utlåtande. Vi ha funnit, att den praxis, på hvilken motionären pekat, nämligen att kommunalnämndernas ordförande vid sidan om lagens föreskriter erhålla en ersättning äfven för de besvär, som äro förenade med uppdraget, och som kunna vara ganska betydande, är så pass utbredd, att någonting torde böra vidtagas. Å andra sidan ha vi icke kunnat göra oss en bestämd föreställning om huruvida denna praxis verkligen har tagit så fullständigt öfverhand, som från visst håll uppgifvits. Vi ha därvid stannat i någon tvekan, och vi ha också gifvit uttryck åt den samma i vår reservation, men vi ha likväl ansett så mycket vara klart, att en praxis vid sidan af lagen förekommer, och att det bör utredas, hur stor omfattning denna praxis redan fatt. Vi ha därför trots det vara det riktigaste, om Riksdagen aflåte en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t ville vidtaga en allsidig utredning utaf detta ärende, och vi ha därvid också antydtt, hvilka ytterligare punkter vi ansett böra komma under utredning. Och vår reservation utmynnar sålunda i ett förslag till skrifvelse, däri Riksdagen efter vår mening borde anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta fullständigt utreda, huruvida och under hvilka villkor det må kunna tillkomma kommun å landet att åt ordföranden i kommunalnämnden anslå särskild godtgörelse för med uppdraget förenade besvär och kostnader, samt till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill den sålunda skedda ut-



redningen kan föranleda. Och tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till reservationen och afslag å utskottets hemställan.

*Ang. tillägg  
till § 51 i  
förorordningen  
om kommunal-  
styrelse på  
landet.*

Vidare yttrade:

Herr von Schéele: Herr talman! Som herrarna bebagade finna, har jag instämt i det slutyrkande, hvartill utskottet kommit, men reserverat mig i fråga om motiveringen, och det är för denna min ställning jag ber att helt kort få redogöra. Obetingadt instämmer jag i utskottets fasthållande af grundsatsen, att de kommunala uppdragen såsom förtroendesysslor böra fullgöras utan ersättning för därmed förenadt arbete. Men då utskottet såsom grund för sitt afslagsyrkande vidare anför, att skäl för det i motionen framställda förslaget icke synas föreligga, skulle jag framför ordet »icke» önskat hafva ett ännu inskjutet. Och då omedelbart därefter tanken på något slags vidgad ersättningsmöjlighet för andra kommunala förtroendeuppdrag än det nu afsedda alldeles afvisas, kan jag icke vara med härom. Min erfarenhet i det kommunala lifvet och särskildt såsom ledamot af stadsfullmäktige i Visby har nämligen lärt mig, att en dylik vidgning kan vara önskvärd, mahända icke just med hänsyn till andra liknande uppdrag på landet, men i stad, och detta kanske till och med för rätt och slätt ledamotskap i en kommitté. Jag har erfarit — såsom jag också nämnde inom utskottet, ehuru jag icke vill trötta kammaren med att ingå på saken — hurusom en dugande och för uppdraget i fråga synnerligen lämplig man, i saknad af nödiga ekonomiska resurser, tvungits att träda tillbaka för att icke äsidosätta ansvarsfulla plikter mot sig själf och sin familj.

(Forts.)

Hvarför då icke ansluta mig till reservationen, som ju tyckes syfta åt det hållet, särskildt genom dess motiverings sista punkt, som lyder sålunda: »Då frågan är att för viss kategori af kommunala förtroendemen än afvika från en eljes gällande, såsom regel utan twifvel riktig grundsats, är själfklart, att det ock bör komma under öfvervägande och utredning, huruvida en sådan afvikelse må antagas medföra vidare konsekvenser och i sådant fall hvilka». Jo, alldenstund, enligt upplysningar från vederbörligt håll, meningen härmed är uteslutande restriktiv. Jag anser det därför bättre att vänta något med begäran om den erforderliga utredningen, tills den kan få större omfattning.

Jag ber sålunda, herr talman, att få ansluta mig till utskottets yrkande och hemställa, att ifrågavarande motion icke må föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Herr Berggren: Herr talman! I motionen har jag yrkat, att kommunerna må tillerkännas rätt att till ordföranden i kommunalnämnden bevilja skälig ersättning. Innan jag går vidare, vill jag dock förutskicka den anmärkningen, att när jag talar om ordföranden i kommunalnämnden, så uppfattar jag detta uppdrag så, att han tillika, hvilket i allmänhet är regel, är ordförande i fattigvårdsstyrelsen. Det är nämligen så, att dessa båda uppdrag tillsammans just bilda den stora arbetsbörda, som i allmänhet hvilat på kommunalnämndens ordförande.

Ang. tillägg  
 till § 51 i  
 förordningen  
 om kommunal-  
 styrelse på  
 landet.  
 (Forts.)

I afseende på mitt yrkande har konstitutionsutskottet först framhållit, att det delar de af lagutskottet vid 1900 års riksdag uttalade betänkligheterna mot att rubba den för vår kommunala själfstyrelse utmärkande grundsatsen, att de kommunala uppdragen såsom förtroende-sysslor böra fullgöras utan ersättning för därmed förenadt arbete. Denna grundsats anser också jag vara ganska god, till och med så god, att den icke utan tvingande nödvändighet bör öfvergifvas. Men nu har i alla fall denna grundsats icke kunnat upprätthållas utefter hela linjen. Den har i visst fall öfvergifvits, nämligen i fråga om ersättning åt ordförande i kommunalnämnd. Det, som gjort, att man i detta fall varit tvingad att frångå den goda grundsatsen, har varit det förhållandet, att på kommunalordföranden i allmänhet hvilar en ganska stor arbetsbörd. Man har därför litet hvarstades i kommunerna ansett det vara orättvist och obilligt, att kommunalnämnd-ordförande skulle vara sysselsatt med kommunala angelägenheter under en ganska lang tid om året utan ringaste ersättning. Men det finnes också en annan omständighet, som nödgat kommunerna att frånträda berörda princip. Det är nog visserligen så, att inom kommunen kan finnas en eller annan person i de ekonomiska omständigheter, att han under en fyraarsperiod kan uppfylla rätt mycken tid för skötandet af kommunens angelägenheter utan ersättning. Men ibland dessa ekonomiskt bättre situerade är det icke sagdt, att de passande personerna finnas. Det ligger dock ganska stor vikt på att för detta viktiga uppdrag erhålla insiktsfulla och dugliga män. Visserligen kan den ersättning, som utgår till kommunalordförande, i viss mån verka tyngande på kommunens budget, men hvad kommunen i detta fall utlägger erhåller den rikligt tillbaka på annat sätt. I min hemkommun, som har en folkmängd af ungefär 4,000 personer, har kommunalnämndsordföranden sedan lang tid tillbaka åtnjutit i ren ersättning 500 kronor per år. I denna ersättning har då ej heller inräknats ersättning för postporto, skrifmaterialier o. s. v. Samma är förhållandet i alla närgränsande kommuner, såvidt jag känner, och jag tror, att de kommuner inom Värmlands län snart äro räknade, där icke någon ersättning gifves ordförande i kommunalnämnd. Nu tror jag också, att Värmlands län i detta afseende icke står ensamt, utan att förhållandet är ungefär likartadt i en stor del andra län. Naturligtvis är det dock så, att någon skillnad mellan länen härvidlag äger rum. Många län utgöras företrädesvis af smärre kommuner, där den arbetsbörd, som hvilar på kommunalordföranden, är jämförelsevis mindre, hvarför en sådan kommunalordförande utan ersättning kan fullgöra det honom gifna uppdraget.

Jag har här påvisat, att denna princip rörande caféerade kommunala uppdrag ganska allmänt måst brytas. Det förefaller därför litet märkvärdigt, när konstitutionsutskottet ställt sig på den ståndpunkten, att det uttalat betänkligheter mot principens rubbande. Detta rubbande är helt enkelt ett faktum, och då anser jag det betydelselöst att efteråt komma och uttala sådana betänkligheter.

Jag sade, att den arbetsbörd, som i många fall hvilar på en kommunalordförande, är ganska stor. Ja, i stora kommuner upptages han 3, 4, 5, ja, kanske ända till 6 månader med skötandet af kommunens angelägenheter. Och huru skall man då rimligtvis kunna begära,

att han utan ersättning skall uppoffra så mycken tid? Jag sade också, att det ligger stor vikt på att för detta uppdrag erhålla lämplig person. De kraf, som ställas på en kommunalordförande, äro i verkligheten ganska stora. Han skall kunna uppsätta skrivelser i allmänna ärenden, vara kunnig i bokföring, äga kännedom om kommunallagarna och fattigvårdslagstiftningen, och där fattiggård finnes inom kommunen, skall han tillika vara kunnig i jordbruk, ladugårdsskötsel, huslig ekonomi o. s. v.

*Ang. tillägg till § 51 i förordningen om kommunalstyrelse på landet.*

(Forts.)

Utskottet säger vidare, att motionären icke förebragt afgörande praktiska skäl för det af honom framställda förslaget. Jag vill då härom först anmärka, att jag icke riktigt fattar, hvad utskottet menar med praktiska skäl. För mig är det ett praktiskt skäl, att man ordnar det så, att man på ordförandeplatsen i kommunalnämnd erhåller en dugande och praktisk person. Det är ett praktiskt skäl.

Med den affattning, som kommunallagen nu har, inträda svårigheter af icke obetydlig art, då det gäller att bestämma ersättning åt ordförande i kommunalnämnd. Om man i kommunalstämmans protokoll skrifer, att denna ersättning är godtgörelse för skrivare- och räkenskaphjäl, så skrifer man ju något, som icke är sant; väljer man däremot en annan form och skrifer, att ersättningen utgör aflöning åt kommunalnämndsordföranden, så strider ju detta mot kommunallagens bestämda föreskrift. Att lagen är affattad på detta sätt, anser jag vara opraktiskt. Praktiskt vore det däremot, att lagen ändrades i öfverensstämmelse med allmänt antagen praxis. Detta är det andra praktiska skälet. Huruvida utskottet utöfver dessa skäl fordrar andra praktiska skäl, vet jag icke, och jag skall icke gifva mig in på gissningarnas område i detta afseende.

Vidare säger utskottet, att det icke kan biträda den af motionären uttalade uppfattningen, att ett godkännande af hans förslag icke skulle innebära någon fara för framtida ytterligare afvikelser fran principen, att kommunala förtroendeuppdrag icke böra aflönas. Ja, man kan ju ha olika uppfattningar om den saken. Jag sätter naturligtvis konstitutionsutskottets auktoritet ganska högt, dock icke så högt, att jag icke mot utskottet vågar hysa en afvikande mening. Den ifrågavarande principen har faktiskt blifvit i en punkt frånträdd. Därigenom har hela principen blifvit försvagad. Det första från principen afvikande steget — det steg, som man i allmänhet hyser de största betänkligheterna för — är redan taget. Man har ingen garanti för, att det stannar vid detta första steg; det kan snart komma därhän, att på detta steg följa ett andra och ett tredje steg, och till sist kan utvecklingen ha kommit därhän, att grundprincipen är alldeles öfvergifven. Jag anser det vara större garanti, att lagen i berörda punkt ändras, och att man sedan försöker att upprätthålla principen utefter hela linjen.

Därför håller jag fortfarande på, att min uppfattning, sådan den framhållits i motionen, är riktig. Mig förefaller det, som om konstitutionsutskottets motiv för dess afstyrkande utlatande äro ganska svaga. Möjligt är, att det för sin ståndpunkt haft andra skäl, som icke kommit till synes i utlatandet. Jag skall nu icke försöka gissa mig till, hvilka dessa skäl kunna hafva varit.

Ang. tilläg  
till § 51 i  
förordningen  
om kommunal  
styrelse på  
landet.

I det läge, hvori frågan nu kommit, skulle det naturligtvis från min sida icke tjäna mycket till att nu yrka bifall till min motion. Jag gör det därför icke, utan ber att få ansluta mig till den af herr vice talmannen Staaff m. fl. afgifna reservationen, till hvilken jag sålunda ber att få yrka bifall.

(Forts.)

Friherre Palmstierna: Herr talman, mina herrar! Jag är rädd, att den ärade talaren på gottlandsbänken möjligen infört synpunkter i debatten, hvilka äro ägnade att väcka missförstånd. För att motivera behovet af ersättning för kommunala förtroendeuppdrag meddelade han den erfarenhet han hade som stadsfullmäktig i Visby. Jag får säga, att, såvidt jag uppfattat denna sak riktigt, det här endast är tal om en fråga, som berör *landskommunerna* och icke alls *stadskommunerna*. Saken ligger nämligen på väsentligt olika sätt, om det är fråga om stadskommuner eller landskommuner. Jag vill framhålla, att enligt förordningen om kommunalstyrelse för stad intet hinder möter, att städer, köpingar och municipalsamhällen *redan nu* aflöna sina kommunala förtroendemän så som de själfva önska. Också har ett dylikt förfarande i mycket stor utsträckning användts i städerna, så att t. ex. verkställande ledamöter i drätselkammaren och ordförandena i olika nämnder i köpingar och municipalsamhällen erhållit aflöning såväl årsvis som i form af vissa arvoden. Jag anser, att när frågan glidit öfver på stadskommunernas område, är det nödvändigt att bestämdt klargöra detta. Ty det kan hända, att hos konstitutionsutskottets majoritet och äfven bland reservanterna den tanken förefunnits, att städernas kommunala lif på något vis vore beroende af resultatet af här gjorda uttalanden. Skulle så vara, att äfven reservanterna i viss mån äro bejälade af herr von Schéeles uppfattning, så tror jag det vore lämpligt, att en särskild förklaring afgafs af konstitutionsutskottets ordförande. Det heter nämligen i reservationen, att »det är en såsom regel utan tvifvel riktig grundsats» att kommunala förtroendeuppdrag böra vara aflönade. Jag kan för min del icke alls gå med på denna motivering uti reservationen, då man snarare numera börjar få den uppfattningen, att det helt enkelt är nödvändigt i fråga om städernas kommunala förvaltning att aflöna förtroendeuppdrag. Jag tror som sagdt, att den åsikten mera allmänt börjar göra sig gällande, att skall demokratiens insteg i kommunerna blifva en *verklighet*, så måste också därmed följa en viss aflöning för kommunala förtroendeuppdrag. Ty i annat fall kunna representanter för den mindre bemedlade befolkningen icke få plats i de nämnder och styrelser, som hafva så många maktpåliggande uppdrag inom den kommunala förvaltningen sig anförtrodda.

Vidare är det en annan punkt ur reservanternas motivering, som jag skulle önska att få klargjord, då den förefaller mig en smula dunkel. Det heter nämligen: »Kommunernas rätt torde böra i själfva författningen så begränsas, att nödiga garantier mot dylikt missbruk stå att vinna». Om jag nu förutsätter, att herr v. Schéeles tankegång möjligen haft något gehör inom utskottet beträffande städerna, så vill jag bestämdt säga det, att när man under *nuvarande* förhållanden kan med afseende å aflöningen för vissa förtroendeuppdrag förfara efter

behag, så förefinnes för städerna intet behof, att bestämmelser härutinnan upptagas i författningen. Men därest sådant för landskommunerna skulle visa sig nödvändigt, så antager jag, att därmed kan följa i släptåg, att äfven städerna få en paragraf i förordningen, som berör dessas förhållanden. Men jag tror det vore synnerligen svårt att skriva en lagparagraf, som omfattade de mångskiffande förhållanden, som här göra sig gällande. Jag tror det är lämpligast, att den kommunala själfstyrelsen får råda. Den enda väg, jag kan tänka mig vara lämplig, vore den, att i instruktionen för vederbörande nämnder och styrelser beloppets storlek angåfves i de fall, där arfvode skall utgå, och att sedan denna instruktion fastställdes af Konungens befallningshafvande, i Stockholms stad af Kungl. Maj:t.

Jag har velat uttala detta i afsikt att intet missförstånd måtte föreligga i afseende å den fråga, som här behandlas. Under alla förhållanden vore det önskvärdt, om vi fran konstitutionsutskottets ordförande finge erfaras, huruvida tanken på städerna föresväfvat reservanterna i föreliggande fråga.

I detta anförande instämde herr *Tengdahl*.

Herr von Schéele: På grund af den direkta fråga, som till mig blifvit framställd, skall jag be att få något närmare ingå på det speciella fall, hvilket jag nyss nämnde att jag inom utskottet fullständigare redogjort för.

Det förhöll sig så, att stadsfullmäktige i Visby gifvit en man — han tillhörde för öfrigt det socialdemokratiska partiet — plats i en nämnd, där han ansågs vara behöflig, för att icke säga nödvändig, för att uttala sig i vissa frågor, som hörde till nämndens behandling. Men han hade där icke något särskildt värf att utföra och ansågs på den grund icke kunna tillerkännas något särskildt arfvode. Emellertid inkom han till stadsfullmäktige med förklaring, att då han var fattig och hade familj att försörja, kunde han icke sitta kvar i nämnden, med mindre att honom tillerkändes ersättning för den förlorade arbetsförtjänst, hvarpå han och hans familj hade att lefva. För min del röstade jag för, att denna ersättning måtte tillerkännas honom, och jag ansåg, att det icke lag någon formell oriktighet däri, på samma gång det ju allmänt erkändes vara ur realitetssynpunkt det enda rätta. Men flertalet af stadsfullmäktige, med ordföranden i spetsen, förklarade detta vara otillatligt på grund af de bestämmelser, som finnas för stadsfullmäktige i städerna.

Hvad vidkommer den uppfattning, som den siste ärade talaren hade af mitt uttalande, så far jag eriura honom om hvad jag ju nämnde, att mitt syfte just var att framhålla, hurusom, om och när en utredning komme till stånd, den borde vidgas utöfver den gräns, som motionären satt, och hvilken äfven reservanterna anslutit sig till. Denna utvidgning borde ske i tvåfaldig riktning: både därbän att man finge taga hänsyn jämväl till förhållandena i stad, för så vidt någon ändring äfven där kunde af behofvet pakallas, och så, att man kunde

Ang. tillägg  
till § 51 i  
förordningen  
om kommunal-  
styrelse på  
landet.

(Forts.)

Ang. tillägg taga hänsyn också till andra kommunala tjänstemän än dem, hvarom till § 51 i motionen handlar.  
 förordningen Jag vidhåller mitt först framställda yrkande.  
 om kommunal styrelse på landet.

(Forts.)

Herr vice talmannen: Med anledning af hvad en ärad talare, som nyss hade ordet, yttrade, vill jag nämna, att då reservanternas uttalande, att efter deras mening den grundsatsen såsom regel är riktig, att kommunala förtroendemän ej böra hafva arfvoden, så hafva reservanternas naturligen tänkt på samtliga kategorier af kommunala förtroendemän och således menat, att det icke kunde vara riktigt att till exempel samtliga stadsfullmäktige utan vidare skulle hafva arfvode, utan att om i vissa fall laglig möjlighet att gifva arfvode skulle beredas, så skulle det vara därför, att vissa särskilda uppdrag äro af den natur, att de medföra ett alldeles särskildt besvär, som anses kunna betinga ersättning.

Hvad återigen angår den andra frågan, nämligen huruvida reservanternas i sin reservation tänkt äfven på städerna, så vill jag framhålla det, att den sista meningen är så formulerad, att den endast och allenast säger: att »det ock bör komma under öfvervägande och utredning, huruvida en sådan afvikelse må antagas medföra vidare konsekvenser och i sådant fall hvilka». Vid diskussionerna i utskottet gingo vi nog in på frågan om förhållandena både på landet och i städerna, men är det så, som friherre Palmstierna bestämdt förklarade, så kommer naturligtvis utredningen icke alls att medföra några konsekvenser för städerna.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Almqvist: För min del har jag inom utskottet uttalat mig för att motionen icke måtte vinna Riksdagens bifall. Jag tror, att något behof af en lagändring sådau som den föreslagna knappast gjort sig gällande inom de mindre kommunerna, och inom de större, där behofvet skulle kunna finnas, kan man ju gå till väga på samma sätt som förut har praktiserats, nämligen att anslå särskild ersättning för skrifmateriel, postporto och räkenkapshjälp. Men jag har yrkat afslag på motionen i synnerhet af den orsaken, att jag tror, att ett bifall till motionen skulle medföra stora konsekvenser. Skulle kommunalnämndens ordförande genom lag tillerkännas ersättning, så skulle också kommunalnämndens ledamöter kunna komma med anspråk på sådan. Vidare skulle inuehafvare af andra kommunala uppdrag, ombud vid vägstämmor och dylikt, anse sig vara berättigade att uppbära aflöning.

Det är dessa konsekvenser, som jag mest fruktat, och som gjort, att jag icke varit med om att yrka bifall till motionärens framställning. Det synes äfven hafva föresväfvat reservanternas, att dessa konsekvenser skulle bli ganska vidtomfattande. I sista stycket af reservationen heter det:

»Då frågan är att för viss kategori af kommunala förtroendemän afvika från en eljes gällande, såsom regel utan tvifvel riktig grundsats, är själfklart, att det ock bör komma under öfvervägande och utredning, huruvida en sådan afvikelse må antagas medföra vidare konsekvenser och i sådant fall hvilka.»

På grund häraf och af de skäl, som utskottet i öfrigt anført, skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang. tillägg  
till § 51 i  
förordningen  
om kommunal-  
styrelse på  
landet.  
(Forts.)*

Herr Berggren: Med anledning af hvad den siste ärade talaren yttrade skall jag be att få säga några ord. Han talade om att utskottet fruktade för konsekvenserna af bifall till min motion. Det skulle nämligen kunna gå så, att äfven andra kommunala förtroendemän begärde och finge ersättning för sina kommunala uppdrag. Ja, därhän har det verkligen redan gatt. Jag känner ganska många kommuner, där det sedan många år varit praxis att bevilja reseersättning åt kommunala ombud, som föra kommunens talan till exempel vid vägstämmor. För att nu icke denna praxis skall utveckla sig i betänklig utsträckning, är det naturligtvis af stor vikt, att lagen rättas i den punkt, där den icke längre kan upprätthållas, och att man sedan håller på, att den uppehålls i öfrigt. Just det, att lagen i visst fall måst frånträdas, har gjort, att just den fara, som utskottet fruktat för, inträder så mycket snarare.

Jag vidhåller fortfarande mitt yrkande på bifall till reservationen.

Härmed var öfverläggningen slutad. I öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag därå och bifall i stället till den af herr vice talmannen Staaff m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlatande nr 7, bifaller den af herr vice talmannen Staaff m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 114 ja mot 83 nej, hvadan kammaren med afslag å utskottets hemställan bifallit den vid utlåtandet af herr vice talmannen Staaff m. fl. afgifna reservationen.

## § 7.

A föredragningslistan fanns härefter upptaget lagutskottets utlatande, nr 15, i anledning af väckt motion om tillägg i förordningen den 17 maj 1872 angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradsting.

*Ang. tillägg  
till gällande  
bestämmelser  
om häradsting.*

Ang. tillägg  
till gällande  
bestämmelser  
om häradsting.  
(Forts.)

Uti en inom Första kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 26, hade herr af *Ekenstam* hemställt, att Riksdagen ville besluta, att i kungl. förordningen angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradsting den 17 maj 1872 infördes en ny § 5 af ungefär följande lydelse:

§ 5. På ansökan må Kungl. Maj:t lämna tingslag rätt att låta första sammanträdet under vårtinget och första sammanträdet under hösttinget börja senare än ofvan är stadgadt; dock att påföljande sammanträden skola inträffa efter samma tids förlopp som ofvan är bestämdt; samt att påföljande §§, nu betecknade med nr 5—11, måtte, vid bifall till ofvanstående, erhålla nr 6—12.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med anledning af ifrågakörande motion, måtte för sin del besluta, att 10 § i kungl. förordningen den 17 maj 1872 angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradsting skulle erhålla följande ändrade lydelse:

### 10 §.

Pröfvar Konungen, att, med hänsyn till särskilda förhållanden, något af de tingslag, som här förut blifvit omförmälda, må undantagas från tillämpningen af ofvan meddelade stadganden, eller att i tingslag, som afses i 3 §, allmänna sammanträden må hallas till större antal och å andra dagar än där sägs, gånge som särskildt förordnadt varder; dock må i sistnämnda fall antalet allmänna sammanträden ej i någotdera tingslaget öfverstiga hvad i 2 § bestämmes.

Konungen äge ock att, där tingslag, tillhörande olika domsagor, hafva gemensamt tingshus, utan afseende å hvad ofvan i 2 och 3 §§ angående tid för hallande af allmänt sammanträde finnes stadgadt, därom meddela det förordnande, som af sådant förhållande må för-anledas.

Efter föredragning af utskottets hemställan gaf herr talmannen på begäran ordet till:

Herr Sandström, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag hoppas, att jag icke sårar någon af kammarens ledamöter, då jag vågar uttala den förmodan, att i detta ärende, som är af en skenbart obetydlig beskaffenhet, och där lagutskottet står enhälligt, en och annan af kammarens ledamöter kanske icke så noga satt sig in i hvad saken gäller. Jag skall därför tillåta mig att ge en liten kort relation af sakens innebörd.

Som bekant förhöll det sig, innan 1872 års författning om tings-sammanträden kom till, på det sättet, att i hvarje domsaga tiderna för tingen sattes ut af domhafvanden efter egen bekvämlighet. Det hände då allt emellanåt, att ting i angränsande domsagor kunde sammanfalla till tiden; men detta var icke regel, utan undantag.

Genom 1872 års författning bestämdes det, att i domsaga, som bestode antingen af ett tingslag eller af två tingslag, det skulle bli



två ting om året, ett vårting och ett höstting, men att dessa ting skulle delas i sammanträden. Var det ett enda tingslag, skulle det bli 10 sammanträden, sex på vårtinget och fyra på hösttinget. Var det två tingslag, blef det fem sammanträden i hvarje tingslag, tre sammanträden under vårtinget och två under hösttinget. Dessa sammanträden börja på våren antingen tjugonedag jul, om denna infaller på en måndag, eller ock på första måndagen därefter, och sammanträdena under hösttinget första måndagen i september. Sammanträdena äga rum hvar fjärde vecka, om domsagan består af ett enda tingslag, och hvar åttonde vecka i hvardera tingslaget, om den består af två tingslag.

*Ang. tillägg  
till gällande  
bestämmelser  
om häradsting.  
(Forts.)*

Denna anordning har i många afseenden varit till stor fördel, men det har också visat sig allt mer, att tingens samtidighet varit förenad med afsevärda olägenheter, och det är mot dessa olägenheter, som motionen är riktad.

Motionären anför särskildt, hvilka olägenheter denna ordning medfört på Gottland, där han har sin hemort. Dessa äro af två slag. Uti de två domsagor, som finnas på Gottland, i hvilka båda domsagor den nya ordningen är införd, har den omständigheten, att sammanträdena där alltid äga rum på samma dag, vållat parter, vittnen och isynnerhet ombud ganska stor olägenhet, därför att de icke kunnat uppvakta samtidigt på båda ställena. Detta vållar uppskof och förlängning af rättegångarna. Sedan har motionären ytterligare anført en omständighet, som är af mera lokal natur. Det har nämligen ifrågasatts på Gottland, att båda domsagorna skulle förena sig om gemensamt tingshus. Häremot har det hinder mött, att sammanträdena i de båda domsagorna äga rum samtidigt, hvarför tingshuset med hänsyn härtill måste få helt andra dimensioner än om sammanträdena hölles på olika tider. Den senare anledningen är, som sagdt, af lokal natur, och kan knappast, åtminstone annat än högst undantagsvis, ha någon motsvarighet i öfriga delar af landet. Men utskottet har i alla fall fäst sig uteslutande vid detta senare lokala skäl, och föreslagit den ändring uti lagen, att för sådana fall, då tingslag, tillhörande skilda domsagor, ha gemensamt tingshus, så skulle Kungl. Maj:t få göra den jämkning uti tiden för sammanträdena, att sammanträdena i ena domsagan skulle äga rum på annan tid än i den andra. Motionären däremot har föreslagit, att Kungl. Maj:t skulle i allmänhet äga rätt att jämka sammanträdestiderna på grund af förefallande behof.

De af motionären anmärkta olägenheterna äro af två olika slag. Den olägenhet, som gäller parter, vittnen och ombud, har sin motsvarighet på många andra ställen i landet, medan däremot den andra — frågan om det gemensamma tingshuset — knappast har någon sådan motsvarighet. Den af lagutskottet föreslagna lagändringen skulle få en ytterst obetydlig räckvidd. Såvidt jag känner, finnes icke för närvarande ett enda sådant fall, då två tingslag ha gemensamt tingshus, och de fall, där de lokala förhållandena medgifva något sådant, torde vara mycket läträknade. Däremot är det så, att på många ställen i landet mycket stora olägenheter för parterna och deras ombud uppstå genom samtidigheten i sammanträdena. Motionären påpekar, som nämndt, förhållandena på Gottland, och redan där äro

Ang. tillägg till gällande bestämmelser om häradsting. olägenheterna afsevärda. Men där har man dock blott två tingsställen och två domsagor, där uppvaktningar måste ske. Förhållandena äro mycket värre på andra ställen.

(Forts.)

Mest kännbara torde dessa olägenheter vara i Dalarne och Norrland, där afstånden äro större, kommunikationerna sämre och advokaterna jämförelsevis fåtaliga. Jag skall då något närmare redogöra för förhållandena särskildt i Dalarne.

Där finnes det sex domsagor, och bland dessa är den nya ordningen införd i fyra domsagor. Tre af dem bestå af två tingslag hvardera, och en består af ett enda tingslag. Således i de domsagor, som ha två tingslag, hållas fem sammanträden om året hvar åttonde vecka i hvardera tingslaget, medan i den fjärde af de utaf mig omnämnda domsagorna, eller Väster Bergslags domsaga, sammanträden hållas hvar fjärde vecka, hvilka till tiden sammanfalla med sammanträdena i de andra tingslagen. Följden häraf är, att det alltid är fyra tingslagssammanträden i Dalarne, hvilka ständigt sammanfalla till tiden. Första måndagen efter tjugonedag jul hålles sålunda ting i Krylbo, Falun, Malung och Ludvika, och fyra veckor därefter i Hedemora, Borlänge, Nås och Ludvika. I båda fallen börja tingen på måndag, då det är ordinarie rättegångsdag i Falun. Härtill komma de båda andra domsagorna, Ofvan-Siljans och Neder-Siljans, där den nya ordningen icke är införd, och där tingen utsätas efter domhafvandens bekvämlighet. De innehålla sex tingslag, där äldre ordningen är gällande, och det händer mycket ofta, att ett eller annat af dessa ting kommer att sammanfalla till tiden med de allmänna tingslagssammanträdena.

Nu förhåller det sig på det sättet med rättegångarna i Dalarne, att de viktigaste processerna äro skogsmål, i hvilka skogsbolagen stå å ena sidan mot hemmansägare och andra privata parter å den andra sidan, och som i allmänhet äro af beskaffenhet att för sin utredning kräva biträde af jurist. Bolagen ha i regeln hvar och ett sitt rättsbildade ombud, som är fast anställdt, medan deras motparter endast ha att hålla sig till de rättsbildade yrkesadvokater som finnas. Det finnes i Dalarne icke mer än två sådana, bosatta i Falun. På grund af dessa förhållanden ha advokaterna att samtidigt bevaka mål vid nästan hvar och ett af dessa ting, och det är då lätt för herrarne att tänka sig, huru omöjligt det skall vara för dem att på ett tillfredsställande sätt kunna föra allmänhetens talan i dessa processer. De kunna till exempel ha mål att bevaka vid tingslagssammanträdena i Falun, Krylbo, Malung, Ludvika, som alltid äro samtidiga, och kunna samtidigt behöfva vara i Rättvik, Gagnef, Orsa, Älfdalen eller Särna, så snart ett eller flere af dessa ting sammanfalla med de allmänna sammanträdena.

Hvad blir nu följden häraf? Jo, att de kunna resa till endast ett af tingen. Men tre å fyra andra af rättegångsuppdragen få de lämna till mer eller mindre undermåliga ombud. Man skickar sina saker till länsmannen i bästa fall eller också till någon polisman eller annan person, vanligen med order: »begär uppskof», därför att ombudet i andra hand icke kan vara fullt inne i saken. I bästa fall blir resultatet att målen uppskjutas, men det händer allt för ofta, att

motparten afhåller viktiga vittnesförhör, som kunna vara afgörande för målet, och då är det icke roligt för hufvudmannen att se sin talan bevakad af ett därtill mindre skickadt ombud.

*Ang. tillägg  
till gällande  
bestämmelser  
om häradsting.  
(Forts.)*

I de trakter, där jag har min verksamhet, förhåller det sig på samma sätt, kanske ännu litet värre. Jag har sålunda till exempel att tämligen regelbundet bevaka mål i Storvik, Ljusdal, Söderala, Bollnäs, Örbyhus och Heby, och des-a ting sammanfalla till tiden med ordinarie rättegångsdagen i Gäfle. Det inträffar sålunda esomoftast, att jag har mål att bevaka på en sex à sju platser på en och samma gång. Det är alldeles naturligt, att bevakningen under dessa förhållanden icke kan bli tillfredsställande, och detta fastän vi på min byrå äro tre jurister. För mina kolleger i Gäfle, som icke ha något juridiskt biträde, ställer sig saken ännu värre.

På samma sätt, som det förhåller sig i Dalarne och Gäfleborgs län och i åtskilliga delar af Uppland, förhåller det sig också på andra ställen i landet. Vid ett sammanträde, som Sveriges advokatsamfund för några år sedan hade, där denna fråga debatterades, upplystes det att i Norrland och på många andra ställen i landet var förhållandet detsamma. Ifrån mellersta Sverige, särskildt Östergötland, klagades sålunda öfver samma misförhållanden, och äfvenledes ifrån Skåne.

Dessa olägenheter drabba naturligtvis i första hand advokaterna, men i sista hand och mest drabba de den rättssökande allmänheten, därigenom att rättegångarna nödvändigtvis bli längre, dyrare och sämre skötta. Jag tänker herrarne ha klart för sig, att om en rättegång blir längre och dyrare, det icke är advokaten, som förlorar härpå, utan hans hufvudman.

Advokatsamfundet har för några år sedan gått in till regeringen med en framställning, att regeringen måtte vidtaga någon anordning för att undanröja dessa misförhållanden genom att göra någon jämkning i tiderna för tingssammanträdena, således en framställning, som har samma syfte som motionen. Emellertid har regeringen icke vidtagit någon åtgärd i denna riktning. Men i ett särskildt fall har Kungl. Maj:t visat sig behjerta dessa olägenheter. För några år sedan ingick nämligen Mora tingslag, som tillhör Ofvan-Siljans domsaga, till Kungl. Maj:t med begäran, att tingssammanträden skulle införas där. Därvid framhöll domhufvanden de nu påpekade olägenheterna af tingssammanträdenas samtidighet och hemställde, att sammanträdena inom tingslaget skulle utsättas till annan tid än de allmänna sammanträdestiderna. Denna hemställan tillmötesgick Kungl. Maj:t. I Mora tingslag hållas sålunda icke sammanträdena på de dagar, som äro bestämda i förordningen, utan det första sammanträdet hålles en vecka efter den allmänna sammanträdestiden, och de öfriga därefter med 9 veckors mellanrum.

Nu medger lagutskottet, att dessa olägenheter för parter, vittnen och ombud i följd af sammanträdenas samtidighet verkligen förefinnas, men utskottet menar, att i det stora hela dessa olägenheter motvägas af den regelbundenhet och stabilitet, som onekligen åstadkommits genom förordningen. Jag skulle först häremot vilja framhålla, att förordningens främsta syfte och största nytta har icke legat i regelbundenheten och stabiliteten, utan i den större snabbhet i rättskipningen, som åstadkommits därigenom, att man i stället för att ha

Ang. tillägg  
till gällande  
bestämmelser  
om häradssting  
(Forts.)

haft 2 à 3 ting om året, fått 5 à 10 sammanträden om året. Men naturligtvis har regelbundenheten och stabiliteten sitt stora värde och bör bibehållas. Jag skulle också förstå utskottets resonemang, om här vore fråga om ett rubbande af regelbundenheten och stabiliteten i sammanträdena eller om samtidigheten i dessa sammanträden vore ett nödvändigt moment i deras regelbundenhet. Men detta är naturligtvis icke förhållandet. Om det skulle kunna ordnas så, att i vissa domsagor sammanträdena hölles någon vecka före eller någon vecka efter de vanliga sammanträdena, men liksom hittills med regelbundna mellanrum på 8 veckor eller 4 veckor, så skulle ju regelbundenheten icke på något sätt rubbas.

Jag anser sålunda, att å ena sidan olägenheterna af de nuvarande förhållandena äro synnerligen betydande för allmänheten och att de å andra sidan äro oändligt lätta att afhjälpa. Detta kan ske därigenom att det medgifves Kungl. Maj:t rätt att jämka efter de lokala förhållandena efter därom gjord framställning. Något annat än detta har motionären icke begärt. Jag skulle därför närmast vara böjd att yrka bifall till motionen, men då lagutskottet, som kommit med ett nytt förslag, icke ingått på någon granskning af formuleringen af motionärens förslag, som innefattar tillägg af en ny paragraf i 1872 års författning, och det torde vara lämpligt, att utskottet får granska formuleringen, så skall jag yrka frågans återremitterande till utskottet. Och jag gör detta så mycket hellre som jag tror, att motionärens formulering åtminstone i ett hänseende skulle behöfva ändras. Han föreslår nämligen, att Kungl. Maj:t skulle erhålla rätt att utsätta tiderna *senare* än de allmänna sammanträdestiderna. Men man kan lika väl tänka, att de af Kungl. Maj:t fixerade tiderna kunde utsättas *före* som *senare* än de allmänna. Lämpligare vore därför, att formuleringen blefve sådan, att Kungl. Maj:t ägde rätt att bestämma tiden till *annan dag*, än de i författningen bestämda; då ägde Kungl. Maj:t frihet i detta afseende.

Herr talman! Jag yrkar alltså, att ärendet måtte återremitteras till utskottet i angifvet syfte.

Med herr Sandström förenade sig herr af *Callerholm*.

Härefter anförde

Herr Widén. Herr talman! Jag har deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet, men tillkännagaf där, att det berör en fråga, som icke tillhör området för min ämbetsverksamhet, och hvilken jag därför icke är särdeles inne uti. Icke heller ha de förhållanden, som råda i det län, jag tillhör, mig veterligen vållat några svårigheter, då det gällt att tillämpa 1872 års författning om häradssting. Jag har därför ock saknat anledning att fördjupa mig vidare i frågan, utan i utskottet hufvudsakligen litat på de domhafvande, som sutto där som ledamöter. De betänkligheter, som i utskottet framhöllos, gingo, som af betänkanudet framgår, egentligen ut på, att man genom ett bifall till motionen skulle rubba den stabilitet och regelbundenhet, som ägde rum med afseende på tiderna för tingssammanträdena och

som särskildt är af betydelse för sådana rättssökande, som ha andra ärenden än rena rättegångsmål, t. ex. in-teckningsförnyelser, lagfarter o. d.; för alla dessa vore det af vikt att veta sig ha en bestämd dag att passa på med sina ärenden. Det var dessa betänkligheter, hvilka väl ej heller sakna betydelse, som gjorde, att utskottet icke gick med på motionärens förslag längre än hvad utskottets kläm innehåller, och då motionären själf var nöjd med hvad utskottet i den den delen föreslog, så hade jag så mycket mindre anledning att inom utskottet gå längre.

Ang. tillägg till gällande bestämmelser om häradsting. (Forts.)

Här har nu onekligen af den siste talaren framhållits en del skäl, som tala för att utskottet bort gå längre än det gjort. Och med hänsyn härtill och då jag tror mig veta, att yrkande på återremiss kommer att framställas äfven i Första kammaren — ehuru jag naturligtvis icke vet, huru kammaren kommer att ställa sig till ett sådant yrkande — så vill jag icke motsätta mig yrkandet på återremiss. Jag gör icke något yrkande; vill kammaren återremittera ärendet, så har jag ingenting däremot.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen framställda propositioner i ämnet beslöt kammaren att återförvisa ärendet till utskottet för förnyad behandling.

### § 8.

Till behandling företogs nu lagutskottets utlåtande, nr 16, i anledning af väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t angående bättre förmänsrätt för kommunalutskylder m. m.

Ang. bättre förmänsrätt för kommunalutskylder m. m.

Lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft tre inom Andra kammaren väckta, till utskottet hänvisade motioner, afseende skrivelser till Kungl. Maj:t angående bättre förmänsrätt för kommunalutskylder m. m., nämligen: nr 49 af herrar *Ström* i Öfver-Torneå och *Riström*, nr 84 af herr *Olsson* i Blädinge och nr 91 af herr *Bengtsson* i Bjärnalt.

I den af herrar *Ström* i Öfver-Torneå och *Riström* afgifna motionen, i hvilken herrar *Bäckström* och *Lundström* instämt, hemställdes, att Riksdagen ville besluta att i underdånig skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida förmänsrätt framför in-teckningar kunde utsträckas att gälla på fastighet belöpande landstingsskatt, bidrag till skjutsentreprenader, vägs-katt, sådana utskylder, som af stadsfullmäktige, kommunal- och kyrkofullmäktige äfvensom å allmän rådstuga, kommunal- och kyrkostämma beslötes, samt vidare afgifter utgående inom härad eller tingslag för dess gemensamma behof.

Herr *Olsson* i Blädinge föreslog i sin motion, att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t för Riksdagen framlägga förslag till sådana bestämmelser, att kommun tillförsäkrades förmänsrätt i gäldenärs bo för i vederbörlig ordning uttaxerade kommunalutskylder, äfvensom att, där dessa utskylder vore debiterade för utarrenderad jordbruksfastighet, desamma mätte i den

Ang. bättre  
förmånsrätt  
för kommunal-  
utskylder m. m.  
(Forts.)

mån de icke af arrendatorer eller ägare guldits, af fastigheten utgå med förmånsrätt.

Slutligen hade herr *Bengtsson* i Bjärnalt i sin ifrågavarande motion hemställt, att Riksdagen ville besluta att i underdånig skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga *dels* förslag till sådan ändring af 17 kap. 6 paragrafen handelsbalken, att förmånsrätt i fastighet enligt nämnda lagrum måtte, näst efter kronoutskylder, åtnjutas för på fastigheten belöpande stads- och kommunalutskylder, af kyrkostämma eller kyrkofullmäktige beslutade afgifter till kyrka och skola samt vägs katt, härads- och landstingsmedel, dock endast för sista och löpande året, *dels* det förslag till ändring af 17 kap. 12 paragrafen handelsbalken, hvartill förstnämnda förslag kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motioner icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter

Herr *Olsson* i Blädinge anförde: Herr talman! Utskottet har uti sitt utlåtande klargjort, huru det nu är ställt beträffande förmånsrätten för kommunalutskylder, och konstaterar, att sådan förmånsrätt visserligen gäller i all egendom och således äfven i fastighet, men har ej panträttslig verkan gentemot tredje man; och därest fastigheten kommer i ny ägares hand, finnes ingen rätt att ur fastigheten uttaga betalning.

Likaså beträffande kommunalutskylder för utarrenderad fastighet å landet. Såsom i motionen erinrats, påföras dessa arrendatorn, och följaktligen är jordägaren här för befriad.

Det skäl, hvar på utskottet grundar sin hemställan om afslag, är, att frågan ej låter sig tillfredsställande regleras utan en mer omfattande ändring än nu ifrågasatts, särskildt som skattkyldigheten intimt sammanhänger med den kommunala rösträtten. Här på kan då svaras, att motionärerna ifrågasatt skrifvelse till Kungl. Maj:t om utredning, och det torde väl för utskottet kunnat vara en tillräcklig borgen för att alla synpunkter blifva vederbörligen beaktade, och hvad rösträtten beträffar, så skall den visserligen utöfvas af arrendatorn, men kan han icke betala fastighetens utskylder, är det också slut med rösträtten. Det kan då ifrågasättas, huruvida det icke vore rent af en fördel för jordägaren, att han finge träda emellan såsom ansvarig betalningsskyldig och därmed också finge öfvertaga rösträtten för fastigheten, då eljest beslut kunna tänkas blifva fattade, som vore för honom skadliga. Jag tänker i detta fall närmast på en större fastighet. Jag tror, att med litet god vilja skall det icke möta några större svårigheter att lösa en så jämförelsevis enkel fråga.

Slutligen anför utskottet, hurusom införandet af nya s. k. legala eller tysta, med panträttslig verkan förenade förmånsrätter i allmänhet icke kan anses öfverensstämmande med de regler, som böra gälla för en god kreditlagstiftning. Jag kan för min del icke förstå utskottets resonemang här. Då det i hvarje fall är regel, att kommunalskatter

skola utgå af fastighet, så bör väl hvarje långgiffvare taga med i beräkningen, att de årliga skatterna skola utgöras; och utsträckes krediten så till det yttersta, att man riskerar att göra förluster, därest kommunalutskylderna betalas, så menar jag, att den långgiffvaren gärna må stå risken. Vi få väl också tänka något på, att, därest kommunal-skatten gäller något större belopp, hvilket en kommun går förlustig, och det sedan faller på en del småbrukares, lägenhetsägares och smärre löntagares lott att äfven bära denna ökade skattebörd — ty de kommunala institutionerna gifva ingenting efter — så komma måhända ännu svårare kreditförhållanden att göra sig kända än de, utskottet påvisat.

Ang. bättre  
förmånsrätt  
för kommunal-  
utskylder m. m.  
(Forts.)

Jag yrkar därför, herr talman, afslag å utskottets hemställan och bifall till min i ämnet väckta motion.

Vidare yttrade:

Herr Riström: Herr talman! Den fråga, som nu föreligger, är ingalunda någon nyhet. Den har varit före, enligt hvad herr Bengtsson i sin motion upplyser, vid riksdagarne 1865, 1866, 1869, 1871, 1878, 1879, 1881, 1882, 1885, 1886, 1887 och sista gången 1908. År 1887 föranledde den ett afgörande, sedan den varit uppe i 22 år tid. Härför ser man, att Riksdagens ledamöter voro ganska sega och uthålliga, då under mer än 20 år framburits förslag i frågan utan att den blifvit löst.

Dock blef det enligt 1887 års riksdagsbeslut en ändring till det bättre, då 17 kap. 8 § handelsbalken ändrades. Men denna ändring var tyvärr icke tillfyllest. Frågan har legat nere ända till 1908, då den änyo förekom i kammaren. Under tiden från 1889, då den nämnda lagändringen tillkom, ha nog förhållandena i landet ändrats rätt mycket. Man får komma ihåg, att äfven i detta afseende 21 år förflutit. Erfarenheten har visat, att den lagändring, som 1889 vidtogs, numera icke kan anses vara tillfyllestgörande, ty då en fastighet försäljes på exekutiv auktion, gå de penninginteckningar, som finnas i fastigheten, före dessa i motionen vidrörda utskylder. För att visa, hvart detta kan leda, vill jag framdraga några exempel från Norrbottens län. Vi hade här om året ett säteri, som gick på exekutiv auktion. Fastigheten var på  $3\frac{1}{16}$  mantal. Det blef konkurs för den dåvarande ägaren. Fastigheten var intecknad för 110,000 kronor i rundt tal. Den var taxerad till 70,000 kronor och såldes på exekutiv auktion för 42,000 kronor. För denna fastighet belöpte sig utskylderna till 800 à 900 kronor. Det var kommunalutskylder, landstingskatt och vägs katt, som kommo efter inteckningarna, och alls icke utgingo, enär köpeskillingen icke på långt när betäckte inteckningarna. Dessa utskylder måste afskrivas. Sådana förluster äro ganska kända för kommuner, som äro mycket betungade förut.

Hvad jag nu anfört bevisar, att det är något fel i lagstiftningen, en lucka som borde fyllas. Då kommunerna uppgöra sin budget, räkna de med fastighetsvärdena, hvilka ju böra vara konstanta taxeringsobjekt och på hvilka man bör kunna lita. Inkomsterna af arbete äro däremot rörliga af sig. Ibland måste man afskrifva rätt väsentliga belopp; ibland går det åter rätt bra att få ut beloppen. Det är olika efter

Ang. bättre  
förmånerätt  
för kommunal-  
utskylder m. m.  
(Forts.)

olika förhållanden. Men på fastigheterna anser man, att kommunerna böra vid uppgörandet af sin budget kunna lita beträffande sina stora utgifter. Så är emellertid icke förhållandet nu. Jag skall be att få anföra några exempel.

1907 kom Nordiska trävaruaktiebolaget på obestånd. Detta bolag ägde fastigheter inom Edefors, Jokkmokks, Gällivare, Råneå, Öfverkalix, Nederkalix jämte flera socknar efter Torneådalen. Men bolaget hade dessa fastigheter intecknade för obligationslån med många miljoner kronor. Bolaget hade nämligen obligationer i tre serier. Då det alltså gick på många miljoner, för hvilka fastigheterna voro intecknade, är det ju klart, att, då det blef konkurs och fastigheterna skulle försäljas exekutivt, kommunerna skulle ha fått en förlust på minst 40,000, om icke 50,000 kronor. Och detta är ju stora summor för sådana kommuner, som förut äro mycket betungade. Vid sådana förluster måste det blifva utdebitering efteråt under följande år. Ofta blir det under sådana förhållanden mycket, mycket svårt för kommunerna att kunna reda sig, till dess resp. belopp komma in igen. Nu var det en lycka för Norrbotten, att detta bolags fastigheter kunde köpas af ett nytt bolag, som bildades, och att detta bolag, oaktadt det konnat undandraga sig, till följd af lagens bestämmelser, att betala de kommunalutskylder, som voro förfallna för sista året, d. v. s. året före det bolaget köpt fastigheterna, var nog så välvilligt mot kommunerna, att det gjorde rent bord och betalade alla kommunalutskylderna. Detta var nu visserligen den gången en lycka. Men det kan inträffa motsatsen när som helst, nämligen att kommuner få göra stora förluster, just därför att kommunalutskylderna icke kunna utgå med förmånerätt från fastigheter.

Vidare ha vi Båtskärsnäs aktiebolag i Nederkalix, som nyss har stoppat. I staten uppgå passiva till 5 à 6 miljoner kronor. Äfven detta bolag har mycket stora fastigheter inom länet. Jag tror, att taxeringsvärdet går upp till 1½, om icke 2 miljoner kronor — jag har siffran icke riktigt klar för mig —. Bolaget har obligationslån å 3 miljoner kronor, som blifvit intecknad i bolagets fastighet; och hvarje fastighet är naturligtvis intecknad för dessa 3 miljoner kronor, det må vara en fastighet, taxerad för 1,000, 2,000, 10,000 eller 20,000 kronor. Huru skall man under sådana förhållanden kunna tänka sig, att några kommunalutskylder eller därmed sammanhängande utskylder skola blifva betäckta? Nej, det blir helt visst en förlust för dessa kommuner. Kan man då anse annat än att det är en brist i vår gällande lagstiftning?

Dessutom hafva vi ett annat verk, som nedlades 1909, nämligen Axelsvik i Nederkalix. Det är samma historia. Bolaget har stora in-teckningar och kommunalutskylderna blifva alldeles eftersatta; de kunna aldrig komma att gå ut.

Slutligen hafva vi Haparanda ångsågsaktiebolag, som äfven för några år sedan gjorde en krasch. Och där var det likadant.

Vidare veta vi, att det efter kusten finnas flera stora bolag, hvilka fastigheter äro ganska högt uppjobbade, så att de hafva svårt att reda sig med sina stora obligationslån. Jag vet särskildt ett stort bolag, som för närvarande befinner sig i ganska stort trångmål och



detta bolag har många fastigheter inom Norrbotten. Äfven i detta fall hafva vi att vänta så att säga en ny påminnelse om vår dödlighet.

Vid exekutiva försäljningar af mindre fastigheter händer det, att kronofogden, som förrättar försäljningen, fastslår, då fastigheten utbjudes, att de förfallna, obetalda utskylderna skola erläggas af inroparen. Detta är naturligtvis till förfång för in-teckningshafvarna. Men det ingår dock i det allmänna rättsbegreppet, att utskylderna böra betalas från fastigheten. Jag känner åtminstone ett 50-tal fall, då kronofogden meddelat dylika föreskrifter, när han sett, att fastigheten varit öfverin-tecknad, och man kunnat befara, att kommunen skulle gå miste om de förfallna och obetalda utskylderna. Men det finnes, så vidt jag har mig bekant, intet exempel på, att in-teckningshafvare har öfverklagat en sådan auktion, utan det har fått gå, oaktadt naturligtvis in-teckningshafvarna blifvit lidande med ett belopp motsvarande ifrågavarande utskylder. Jag menar i alla fall, att rättsbegreppet är sådant äfven bland in-teckningshafvare och inropare af fastigheter, att utskylder till såväl stat som kommun böra utgå ur fastigheten, samt att det är orättmätigt och orättvist, därest utskylderna icke erläggas.

Lagutskottet har nu afstyrkt motionen. Jag kan dock icke underlata att invända, att lagutskottets motivering är ganska svag. Utskottet talar om de legala eller tysta förmånsrätterna. Men jag vågar påstå, att detta icke är någon legal eller tyst förmånsrätt. Ty det ingår, såsom jag nyss sagt, redan nu i det allmänna rättsmedvetandet, att utskylderna böra betalas ur fastigheten. Långifvare, som utlämna lån på fastigheter, pläga alltid, såvidt jag vet, taga detta i betraktande. Jag är ledamot i en sparbank, som utlämnar rätt många lån mot in-teckning i bondhemman, men alltid taga vi då i betraktande, att utskylderna naturligtvis skola utgå med förmånsrätt, de må nu tillhöra krono- eller kommunalutskylder; och därefter rättar man sig också, i fall banken skulle blifva tvungen att inropa fastigheten. Då går man så högt, att utskylderna betäckas, därest icke inroparen själf erlägger utskylderna.

Talar man med bankmän, ledamöter i bolagsstyrelser, kronofogdar och Konungens befallningshafvande om denna sak, ja, då äro de nog eniga om, att här finnes en brist i lagstiftningen; de inse, att det är alldeles oriktigt, att icke lagen skall föreskrifva, att kommunalutskylder, landstingsskatt och vägskatt skall utgå med förmånsrätt likaväl som kronoutskylder, prästutskylder, försäljningsprovision och utmätningskostnad, som ovillkorligen går med förmånsrätt. Försäljningsprovisionen går icke till så små belopp för en större fastighet; men denna provision utgår alltid med förmånsrätt. Och detta är ju också en tyst förmånsrätt, kan man säga.

Då man nu emellertid vet, hvilka orättvisor kunna härledas utaf en stor eftertaxering för vissa kommuner — skulle utskylderna för Nordiska trävaruaktiebolaget icke hafva kunnat erläggas, hade det blifvit 8,000 à 9,000 kronor i eftertaxering endast på den kommun jag tillhör —; och om man tänker på, att man måste göra eftertaxeringen, för att utfå bristande belopp, blir det, helst i samhällen med rörlig befolkning, där det flyttar in nya personer, som aldrig haft nytta af dessa utskylder, som fastighetsägarna haft att erlägga förut, särskildt för dessa nytillkomna, som drabbas af eftertaxering, en skri-

Ang. bättre  
förmånsrätt  
för kommunal-  
utskylder m. m.  
(Forts.)

Ang. bättre  
förmånsrätt  
för kommunal-  
utskylder m. m.  
(Forts.)

ande orättvisa — jag kan icke finna annat än en ren orättvisa uti, att de skola deltaga i sådana utskylder, som de icke haft någon nytta utaf. Detta sker emellertid mycket ofta i Malmberget och Gällivare socken, där det är sådan rörlig befolkning, som kommer och far undan för undan. Där är det beklagligt, att sådana orättvisor skola drabba sålunda nytillkomna medlemmar inom en kommun.

Att det är ett trängande behof af en ändring i lagstiftningen framgår enligt mitt förmenande däraf, att det nu samtidigt är framme tre motioner i samma sak, och att dessa motioner kommit från representanter från Kronobergs, Hallands och Norrbottens län. Det är långa distanser, helst till Norrbotten. Man säger, att olägenheterna äro ungefär lika stora i södra Sverige som i norra Sverige. Jag tror dock för min del, att olägenheterna äro större i norra Sverige just till följd af de stora domäner, som bolagen där ha, då de komma på obestånd.

Motionärerna begära nu en blygsam skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning i frågan. Jag tycker, att det icke skulle vara någon risk för Riksdagen att gå med på en sådan skrifvelse. Att nämligen en utredning är mycket nödvändig och redan för länge sedan borde hafva blifvit igångsatt, synes mig vara alldeles uppenbart. Då kommuner, såsom påpekats, redan hafva lidit många orättvisor till följd af de nuvarande bristfälliga lagbestämmelserna.

Herr Bengtsson har i sin motion upptagit till bemötande hvad 1908 års lagutskott i sitt utlåtande i denna fråga anfört angående de praktiska skäl, som skulle tala mot förmånsrätt i fast egendom för kommunalutskylder. Utskottet sade härom: »År åter en dylik kommunens gäldenär i konkurstillstånd, åtnjutes ju jämlikt 17 kap. 12 § handelsbalken för kommunens ifrågavarande fordringar förmånsrätt i såväl gäldenärens fasta som lösa egendom; och de fall torde väl icke vara talrika, då de för fast egendom utgående kommunala utskylder och afgifter icke på något af ofvan angifna sätt kunnat helt eller till största delen uttagas, när man iakttagit vanlig påpasslighet för sin rätts bevarande.» Till bemötande häraf yttrar herr Bengtsson: »Härutinnan torde emellertid lagutskottet hafva misstagit sig. Ty i praktiken ställer sig det nog vanligen så, att denna utväg är utesluten, enär icke någon annan egendom än den exekutivt försälda fastigheten funnits att utmäta. En fastighetsägare söker nog i det längsta undvika en exekutiv försäljning af sin fastighet. Har detta icke lyckats honom, är detta vanligen ett bevis därom att hans öfriga tillgångar äro anlåtade. De fall, då kommunala utskylder för fastighet icke kunna utbekommas, vare sig genom utmätning af den fastighet, för hvilken de debiterats, eller ur gäldenärens konkursbo, torde numera, tyvärr, icke vara sällsynta, isynnerhet icke i större samhällen, där fastigheterna blifvit föremål för en osund spekulation.» I detta yttrande vill jag på det lifligaste instämna, ty det är alldeles riktigt.

En ärad ledamot af denna kammare, herr Carl Persson i Stallerhult, yttrade år 1908, då frågan var före i denna kammare, följande:

»Sedan lagutskottet andragit dessa gamla skäl för afslag, framlägger det såsom nytt skäl, att de fall icke torde vara talrika, då sådant förekomme — och jag kan hålla med om, att det icke är allt

för många fall, men vore det så, skulle det vara bedröfligt — och sedan tillägger utskottet, att man undgått att göra förlust i förevarande afseende, blott man »iakttagit vanlig påpasslighet». Af detta sätt att resonera förefaller det, som om lagutskottet icke hade klart för sig, huru det ställer sig med utskyldernas debitering och uppbörd. Hur man på något sätt kan visa »vanlig påpasslighet» i detta fall, det kan jag icke förstå. Lagen innehåller, att i september månad kommunalnämnden skall upprätta inkomst- och utgiftsförslag för nästföljande år, och detta skall underställas oktoberstämman samt af den godkännas. Debiteringen uppgöres därefter i december och godkännes å den då hållna stämman, och lagen säger, att uppbörd skall ske inom februari månads utgång och att de, som icke betalat å uppbördsstämman, skola uppföras å restlängd inom en månad. Sälunda har gått öfver ett halft år. Hvilken påpasslighet kan man visa under denna tid, det kan med skäl frågas. Hvad kan man under detta halfva år göra med en person, som blifvit debiterad för kommunalutskylder, då han icke kan betala dem? Jag tror icke, att jag tager miste, utan att jag har rätt i min uppfattning, att det icke i sådant fall hjälper att visa något slags påpasslighet, att det icke går för sig att på förhand uttaga en afgift till kommunen, som icke blifvit godkänd af kommunalstämman».

I detta anförande ber jag att få instämma. Vidare yttrade nämnde talare vid samma tillfälle:

»Jag anser, att Riksdagen här borde göra ett principuttalande, att den är böjd för en sådan lagändring, som motionären föreslagit, men jag säger ännu en gång, att jag icke kan yrka bifall till motionen. För att emellertid med min röst ge tillkänna, det jag anser, att något bör göras, skall jag, herr talman, be att få framställa ett sådant yrkande, att man med ogillande af lagutskottets motivering godkänner det slut, hvartill utskottet kommit.» Detta underkännande af motiveringen godkändes af kammaren.

Frågan har också varit före i Norrbottens läns landsting år 1907, då det väcktes en motion i landstinget af innehåll, att landstinget skulle ingå till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i frågan. Men landshöfdingen, som var närvarande, då ärendet behandlades, äfvensom landstingets ordförande hyste betänkligheter, huruvida en sådan sak verkligen tillhörde landstingets behandling. Landstinget gaf efter, ehuru dess medlemmar voro eniga om, att detta vore ett missförhållande, som borde afhjälpas. Landstingets beslut blef således, att motionen icke kunde bifallas, men de ledamöter af Riksdagens kamrar, som voro närvarande i landstinget, fingo i uppdrag, hvilket intogs i landstingets protokoll, att vid nästa riksdag väcka motion i ärendet, och på grund af detta uppdrag tillkom herr Svenssons i Bondön motion vid 1908 års riksdag. Men ledamöten i Första kammaren lät troligen afskräcka sig och väckte icke någon motion.

Lagutskottet talar så mycket om de tysta förmånsrätterna. Men då kronoutskylder och prästutskylder utgå med förmånsrätt, hvarför skall man vara så rädd för att kommunens medel äfven skola få samma förmån? Penningar som penningar.

Jag anser för min del, att herrar ledamöter i lagutskottet sett allt för pessimistiskt på denna fråga, hvilket de icke borde hafva gjort.

Ang. bättre  
förmånsrätt  
för kommunal-  
utskyldsr.m.m.  
(Forts.)

Ang. bättre  
förmånsrätt  
för kommunal-  
utskylder m. m.

Jag skall bedja, herr talman, att få yrka bifall till den af herr Ström och mig afgifna motionen.

(Forts.)

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Denna fråga har, såsom herrarna finna af betänkandet, varit före här i kammaren år 1908. Däremot är det icke riktigt att säga, att den stått på dagordningen sedan mycket lång tid tillbaka, därför att de anspråk på förmånsrätt för kommunalutskylder, som framställdes före den sista förändringen, hvarigenom en sådan förmånsrätt fastställdes, gällde en annan sak, nämligen själfva principen om förmånsrätt, än de nu föreliggande motionerna, som gälla en *uppflyttning* delvis af denna förmånsrätt. Jag var icke närvarande, då detta ärende år 1908 behandlades inom utskottet eller i kammaren, och för min del skulle jag icke gärna velat vara med om den motivering, som då skrefs för utskottets afstyrkande. Jag är ej heller riktigt belåten med utskottets motivering i år och uttalade det också i utskottet, men jag ansåg det i allt fall icke vara nödvändigt att reservera mig mot motiveringen, då jag är ense med utskottet i hufvudsak.

För att klargöra min ställning till denna fråga, vill jag säga, att jag för min del nog är öfvertygad om, att det finnes svårigheter för kommunerna att utfä sina utskylder, men detta icke allenast beträffande fastigheter, utan äfven hvad de utskylder angår, som belöpa på inkomst. Och det torde icke vara ur vägen, att det göres en ändring, så att förmånsrätten för kommunalutskylder uppflyttas något högre i förmånsrättsordningen än den nu står. Men jag anser, att en dylik ändring omöjlig kan tillgå på det sätt, som motionärerna här föreslagit.

Förhållandet är, såsom herrarna veta, att sedan 1889 förmånsrätt verkligen äger rum för kommunalutskylder och därmed likställda utskylder såsom kyrkliga utskylder och andra. Denna förmånsrätt kommer hvad den lösa egendomen beträffar i allmänhet näst efter förmånsrätt för lön och hyra. Därifrån finnas dock åtskilliga undantag, och det i detta sammanhang mest betydande af dessa är, att jordägare har förmånsrätt för arrende, hvilken förmånsrätt, på grund af 17 kap. 6 § handelsbalken, går före förmånsrätten för kommunalutskylder, hvilken finnes upptagen i 12 § nämnda kapitel. Äfven några andra undantag finnas, som torde hafva mindre betydelse. Eljest kommer, såsom jag sade, förmånsrätten för kommunalutskylder i lös egendom näst efter förmånsrätterna för lön och hyra. Hvad åter fastighet beträffar, så kommer förmånsrätt för kommunalutskylder efter inteckningar. — Vid nu ifrågavarande förmånsrätt är det ingen skillnad mellan om utskylderna äro debiterade för fast egendom eller för inkomst. Förmånsrätten är af samma slag och utgår, oafsedt huruvida debiteringen afser fastighet eller inkomst. Förmånsrätten äger ock rum i *all* den skattskyldiges egendom, den må vara fast eller lös.

Nu är det det förhållande, att förmånsrätten för de i motionerna afsedda utskylder kommer efter inteckningar, hvori motionärerna vilja hafva en ändring. De vilja emellertid hafva en ändring på det sättet, att man skulle göra en skillnad mellan de utskylder, som äro debite-

rade för fast egendom och dem, som påföras för inkomst, och man skulle gifva de utskylder, som äro debiterade för fastighet, bättre för-  
 månsrätt än andra utskylder. Det skulle blifva på det sättet, att *ut-  
 skylder för fast egendom skulle utgå med förmånsrätt ur fastig-  
 heten.* Det är detta, som utskottet icke velat vara med om. De huf-  
 vudsakligaste af dessa utskylder äro kommunalutskylder och därmed  
 likställda utskylder såsom afgifter till kyrkan och häradsmedel. Det  
 var om dessa utskylder, som de föregående talarnes anföranden mest  
 rörde sig, och därför skall jag fästa mig hufvudsakligen vid dem.

I fråga om dem förhåller det sig på det sättet, att enligt vår nu  
 gällande kommunallagstiftning hänföra sig utskylder, äfven då de äro  
 debiterade för en fastighet, i allmänhet till en skattskyldig person  
 inom kommunen, d. v. s. den som ett visst år ägt eller innehaft en  
 fastighet inom kommunen eller den, som under det året haft inkomst  
 inom kommunen. Utskylderna hänföra sig således alltid till en person.  
 Efter utskylderna bestämmes hans rösträtt, de utgöra grunden för  
 beräkning af hans rösttal; och det är vidare så, att om han icke be-  
 talar sina utskylder, så förlorar han sin rösträtt.

Nu är det otänkbart, synes det mig, att då fastigheten icke till-  
 hör den skattskyldige — och det äger rum med afseende på fastig-  
 heter på landet, som äro utarrenderade, och äfven med afseende på  
 fastigheter, som bytt ägare under tiden från det skattskyldigheten be-  
 ständes och till dess uppörden skall äga rum — det är, säger jag,  
 otänkbart att lägga förmånsrätten på egendom, som icke tillhör den,  
 som skall betala skatten; och ändå orimligare är att göra en persons  
 kommunala rösträtt beroende af, huruvida en annan betalar skatt för  
 honom eller icke, t. ex. när den skattskyldige är arrendator eller en  
 förutvarande ägare. Det är detta som gör, att med afseende på kom-  
 munalutskylderna är det, enligt mitt förmenande, omöjligt att gå den  
 vägen, som motionärerna samt och synnerligen vilja gå. Och dess-  
 utom hjälper den vägen icke för alla fall. Den hjälper visserligen för  
 det fall, då det gäller fastighet, som tillhör enskild man, men t. ex.  
 för alla sådana fall, där egendom, som tillhör kronan, innehafves som  
 boställe eller på arrende eller på annat sätt, kan ju dylik förmåns-  
 rätt aldrig komma i fråga. Ej heller gäller den för sådana fall, där  
 skatten utgår för inkomst. Äfven där få kommunerna ofta nog vid-  
 kännas mycket stora förluster, åtminstone delvis därför att andra för-  
 månsrätter gå före. Särskildt inträffar detta nu med afseende å ar-  
 rendators utskylder genom att jordägaren har förmånsrätt för arren-  
 det framför kommunalutskylder.

Nu är jag emellertid af den mening, att *detta missförhållande  
 bör afhjälpas*, men den väg jag skulle tro, att man härvid möjligen  
 kan gå — jag säger *möjligen*, ty det erfordras en noggrann utredning  
 i det afseendet — skulle vara, att man flyttade upp förmånsrätten i  
 sin helhet, sådan den är enligt 17 kap. 12 § handelsbalken, så att  
 den komme *före dels jordägarers arrendefordran och dels också före  
 in-teckningar*, men läte skattskyldigheten enligt kommunallagarna vara  
 orubbad. Ty vi böra väl näppeligen för förmånsrättens skull göra  
 ändringar i kommunallagarna och den kommunala rösträtten, utan  
 låta dem vara i detta afseende orubbade. Då finnes enligt mitt för-

Ang bättre  
 förmånsrätt  
 för kommunal-  
 utskylder m. m.  
 (Forts.)

Ang. bättre  
förmånsrätt  
för kommunal-  
utskylder m. m.  
(Forts.)

menaude ingen annan väg att gå än att flytta upp hela förmånsrätten på ett högre plan. Nu är 17 kap. handelsbalken, som här beröres, så pass inveckladt, tack vare de många på olika tider gjorda inflikningarna, att det nog är en ganska svår operation att göra en dylik förflyttning. Jag vill därför icke bestämdt säga, att det låter sig göra som jag antyd, men det är i alla fall en sak, som jag för min del tycker, att man kunde vara med om att utreda.

Utaf hvad jag nu sagt följer, att för mig spelar icke frågan om fastighetskrediten den stora roll, som lagutskottet tillmätt den, ehuru väl man naturligtvis måste ta hänsyn äfven till den saken vid eu eventuell utredning. Jag tror icke, att de belopp, som skulle komma att gå ut ur en fastighet, i detta hänseende borde blifva af så stor betydelse; farhågas befogenhet ligger fastmera snarare däri att man möjligen kan skrämma langifvarna, särskildt utländska, genom talet om tysta förmånsrätter framför inteckningarna. Men jag tror som sagdt icke, att den saken är så farlig, att den bör hindra förmånsrättens för kommunalutskylder uppflyttande.

Nu har jag talat egentligen om kommunalutskylderna. Hvad åter landstingsmedel och vägs katt beträffar, torde förhållandena vara något annorlunda, och dessa sammanhöra ju icke heller med några rösträttsförhållanden. Hvad särskildt vägs katten angår, debiteras den och vidlåder själfva fastigheten, så att med afseende å densamma skulle det nog lata sig göra att införa en ändring sådan motionärerna tänkt sig, så att den utginge med förmånsrätt ur fastigheten. Denna fråga är emellertid af mindre vikt, och mig synes, att det icke vore lönt att utsöndra den och särskildt skriva om den saken, utan, om man skall göra något i detta hänseende, bör man taga alltsammans i ett.

På grund af hvad jag nu sagt och då det synes mig omöjligt att kunna göra på sätt motionärerna föreslå, skall jag be att få yrka bifall till utskottets framställning. Är det så, att man vill komma någonstans härvidlag, så tror jag, att man måste gå en annan väg, än den motionärerna pekat på. Det går icke an att taga deras förslag med vår nuvarande kommunala lagstiftning. Jag ber, som sagdt, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bengtsson i Björnalt: Herr talman, mina herrar! Då utskottet enhälligt afstyrkt samtliga i ämnet väckta motioner, kan det synas djärft att upptaga kammarens tid, men frågan är af den vikt, att de af utskottet anförda skälen för motionernas afstyrkande icke böra få lämnas ovederlagda.

Såsom allmänt bekant är, stadgar 17 kap. 12 paragrafen handelsbalken: »Sist skola med förmånsrätt ur gäldenärens egendom så i fast som löst gäldas med lika rätt sinsemellan kommunal- och stadsutskylder, af kyrkostämman eller kyrkofullmäktige beslutade afgifter till kyrka och skola samt härads- och landstingsmedel, samtliga dock endast för sista och löpande året». Detta stadgande tillkom år 1889. Den erfarenhet, som sedan den tiden vunnits, visar, att för kommunala afgifter, belöpande å fastighet, erfordras en bättre förmånsrätt. Då förmånsrätten för närvarande äger rum först efter inteckningar, förslå nästan aldrig de vid exekutiva auktioner bjudna köpeskillingar-

na till täckande af de å fastigheten belöpande kommunala utskylderna. Lika liten är ofta nyttan vid konkurs af den kommunerna nu medgifna förmånsrätt. Att kommunernas rätt i förevarande afseende måste bättre tillgodoses, har synts mig uppenbart, liksom att detta borde ske därigenom, att kommunalutskylder, belöpande å fastighet, tillförsäkrades förmånsrätt i fastigheten näst efter kronoutskylder enligt 17 kap. 6 paragrafen handelsbalken. I fråga om hvilka kommunala afgifter, som borde komma i betraktande, ansåg jag mig böra använda mig af samma ordalag, som kommit till användning i 17 kap. 12 paragrafen handelsbalken. Då jag emellertid var oviss om, huruvida vägskatt, som ju numera spelar en betydande roll bland de kommunala skatterna, kunde inbegripas bland »häradsmedel», ansåg jag mig emellertid böra tillägga ordet »vägskatt». Det yrkande, jag i min motion framställt, var, i anslutning till nu nämnda synpunkter, »att Riksdagen ville besluta att i underdanig skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes lata utarbета och för Riksdagen framlägga *dels* förslag till sådan ändring af 17 kap. 6 paragrafen handelsbalken, att förmånsrätt i fastighet enligt nämnda lagrum må, näst efter kronoutskylder, åtnjutas för på fastigheten belöpande stads- och kommunalutskylder, af kyrkostämma eller kyrkofullmäktige beslutade afgifter till kyrka och skola samt vägskatt, härad- och landstingsmedel, dock endast för sista och löpande året, *dels* det förslag till ändring af 17 kap. 12 paragrafen handelsbalken, hvartill förstnämnda förslag kan föranleda.»

De öfriga i ämnet väckta motionerna gå i ungefär samma riktning, men sluta i något olika yrkanden. Af herrarna M. Ström och C. Risröm yrkas, »att Riksdagen ville besluta att i underdanig skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes lata utreda, huruvida förmånsrätt framför inteckningar må utsträckas att gälla på fastighet belöpande landstings-skatt, bidrag till skjutsentreprenader, vägskatt, sådana utskylder, som af stadsfullmäktige, kommunal- och kyrkofullmäktige äfvensom å allmän rådstuga, kommunal- och kyrkostämma beslutas, samt vidare afgifter utgående inom härad eller tingslag för dess gemensamma behof», och af herr P. M. Olsson i Blädinge, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t för Riksdagen framlägga förslag till sådana bestämmelser, att kommun tillförsäkras förmånsrätt i gäldenärs bo för i vederbörlig ordning uttaxerade kommunalutskylder, äfvensom att, där dessa utskylder äro debiterade för utarrenderad jordbruksfastighet, desamma må, i den mån de icke af arrendator eller ägare guldits, af fastigheten utgå med förmånsrätt.» Samtliga motionerna ha emellertid, såsom herrarna finna, afstyrkts af lagutskottet, och skälen äro, *dels* att »den nu väckta frågan, i hvad den afser förmånsrätt i fastighet för kommunalutskylder, ej luter sig tillfredställande regleras utan mer omfattande ändring, än nu ifrågasatts, af vissa till kommunal-lagstifningen hörande stadganden — ändringar, hvilka fordra desto noggrannare öfvervägande, som med skattskyldigheten i ifrågavarande afseende den kommunala rösträtten intimt sammanhänges», och *dels* att »principiella skäl tala mot en sådan förmånsrättsordning som den af motionären påyrkade». Dessa principiella skäl äro desamma, som

Ang. bättre  
förmånsrätt  
för kommunal-  
utskylder m. m.  
(Forts.)

Ang. bättre  
förmånsrätt  
för kommunal-  
utskylder m. m.  
(Forts.)

1908 års lagutskott anförde för afstyrkande af den då väckta motionen, nämligen *dels* att »införandet af nya s. k. legala eller tysta, med panträttslig verkan förenade förmånsrätter i allmänhet icke kan anses öfverensstämmande med de regler, som böra gälla för en god kreditlagstiftning», *dels* att »fastighetskrediten är en för ömtalig sak för att medgifva in-teckningshafvarnes tillbakasättande i förhållande till tysta panträttsägare i andra än strängt begränsade undantagsfall». Då Andra kammaren redan år 1908 förklarade sig icke anse dessa skäl giltiga, finner jag ingen anledning att här vidare sysselsätta mig med desamma.

Hvad åter angår det först anförda skälet, att »den föreliggande frågan icke skulle låta sig tillfredsställande regleras utan mer omfattande ändring, än nu ifrågasatts, af vissa till kommunallagstiftningen hörande stadganden», så syftar utskottet, såsom af utlåtandet framgår, därpå att enligt § 57 i förordningen om kommunalstyrelse på landet kommunalutskylder för utarrenderad fastighet skola betalas af *arrendatorn*, och att det skulle vara oegentligt att medgifva förmånsrätt i *en* persons fastighet för utskylder, som skola betalas af *en annan* person. Vid föregående behandling inom Riksdagen af frågan om medgifvande af förmånsrätt för kommunalutskylder har äfven detta skäl anförts. Men då desamma icke åter upptogs af 1908 års lagutskott, antog jag, att utskottet icke tillmätte desamma någon vikt. I detta mitt antagande har jag tydligen tagit fel. Utskottet har tydligen spårat detta — i mitt tycke det starkaste — skäl för afslag. För min del förbisåg jag visst icke den svårighet, som det omnämnda förhållandet kunde anses utgöra, men jag ansåg dock denna svårighet icke böra få utgöra ett *hinder* för frågans lösning. Det är visserligen sant, att det skulle kunna synas vara egendomligt, att för utskylder, som skola betalas af arrendatorn, medgifva förmånsrätt i jordägarens fastighet. Men ser man saken uteslutande från teoretisk synpunkt, är väl detta dock föga egendomligare, än att arrendatorn skall betala utskylder och utöfva rösträtt för jordägarens fastighet. Mot denna senare anordning reste sig naturligtvis principiella betänkligheter. Men då enda sättet att tillförsäkra arrendatorn rösträtt var att ålägga honom att betala kommunalutskylder för jordägarens fastighet, fingo de principiella betänkligheterna fara. På samma sätt synes mig nu, då praktiska skäl tala för att jordägaren, oaktadt han i regel icke behöfver betala kommunalutskylder för en af honom utarrenderad fastighet, dock i sista hand skall med sin fastighet svara för dessa utskylder, den teoretiska synpunkten böra vika. *Enligt gällande lagstadganden* är det *jordägaren*, som skall betala kronoutskylder för fastigheten, men *i verkligheten* torde det nog vara *arrendatorn*, som får betala äfven dessa utskylder. Faktiskt ställer det sig således så, att jordägaren endast i förhållande till kronan svarar för kronoutskylderna, därest desamma icke bli erlagda af arrendatorn. Det torde icke heller kunna anses innebära någon egentlig orättvisa, om jordägaren äfven i förhållande till kommunen finge svara för de utskylder, som skola utgå för hans fastighet.

Om emellertid lagutskottet af nu berörda skäl ansett sig förhindradt att tillstyrka ett visst förslag, sådana som de af mig och af



herr Olsson framlagda, borde det väl icke hafva förhindrat utskottet att förorda det af herrar Ström och Riström framställda yrkandet, som ju endast går ut på en anhållan om en *utredning*. Då utskottet anser, att »frågan om förmånsrätt i fastighet för kommunalutskylder ej låter sig tillfredsställande regleras utan mer omfattande ändring, än nu ifrågasatts, af vissa till kommunallagstiftningen hörande stadganden — ändringar, hvilka fordra desto noggrannare öfvervägande som med skattskyldigheten i ifrågavarande afseende den kommunala rösträtten intimt sammanhänga», så borde väl den naturliga slutsatsen ha varit, att utskottet *tillstyrkt en utredning* i ifrågavarande afseende. Men den öfverraskande slutsatsen är i stället, att utskottet »*redan af nu omförmälda*, af motionären ej tillräckligt beaktade *förhållanden*, ser sig förhindradt att tillstyrka motionärernas yrkande, i hvad de röra sist afsedda utskylder».

Ang. bättre  
förmånsrätt  
för kommunal-  
utskylder m. m.

(Forts.)

Tidpunkten synes mig ha varit synnerligen lämplig att tillstyrka en dylik utredning, när jag tror vi ha att förvänta redan vid innevarande riksdag ett förslag om en grundlig omläggning af den statliga beskattningen och inom kort tid ett förslag till omläggning af den kommunala beskattningen.

På grund af hvad jag ofvan anført skall jag, som anser det af herrar Ström och Riström i frågan framställda yrkandet vara det under för handen varande förhållanden lämpligaste, be att få hemställa om bifall till nämnda yrkande.

Herr Riström: Jag ber att få yttra ett par ord med anledning af hvad en föregående ärad talare här anförde, då han talade för bifall till utskottets hemställan. Han erkände, att det här gäller en sak, där det verkligen tarivas, att någonting göres för att få en ändring till det bättre, och han medgaf ju, att det t. ex. i fråga om vägskatten går mycket lätt att införa en sådan förmånsrätt, som i motionen åsyftas. Men han höll på samma gång före, att det skulle bli för litet att skriva enbart om den saken, utan man bör taga allt, som härmed har sammanhang, på en gång. Jag skulle vilja fråga: kan man verkligen, när man väcker en motion här i Riksdagen, skriva den så, att lagutskottet anser densamma kunna tillstyrkas? Jag får för min del säga, att det är icke godt att veta, hur man i ty fall skall bära sig åt. Jag tror, att hur man än skrifer, blir följden alljämt densamma, nämligen att utskottet undan för undan kommer med ett afstyrkande af hvad man föreslår. Utskottet har alltid någon invändning att göra, såsom att motionärerna tagit frågan i sammanhang med det och det; och om de icke hade vidrört den eller den paragrafen — såsom t. ex. i kommunallagarna — så hade man kunnat tänka på förslaget. Men nu kommer man undan för undan med invändningar och undanflykter, så att man kommer ingen vart. Jag tycker, att när man rimligen begär en skrivelse till Kungl. Maj:t om en utredning och anhåller, att Kungl. Maj:t täcktes vara så välvillig att söka utfinna, hvad som är att göra i förevarande fråga med anledning af dessa tre motioner, som här väckts, så bör icke detta möta motstånd. Är det ingenting att göra åt saken, så få Riksdagen och motionärerna finna sig däri. Därest återigen någonting kan åtgöras för att råda

Ang. bättre  
förmånsrätt  
för kommunal-  
utskylder m. m.  
(Forts.)

bot på misshälligheterna på ena eller andra sättet, i större eller mindre grad, tror jag, att man bör vara tacksam. Jag tror icke, att man då kan underlåta att framlägga det förslag, hvartill utredningen gifver anledning. För en enskild motionär blir det ju mycket svårt att komma med ett passande förslag, som kan slutligen antagas, och detta af den anledning jag nyss anförde, att man alltid säger, att det och det fattas.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr Ström i Öfver-Torneå: Herr talman! Det förefaller mig, som om det egentliga motivet för utskottets afstyrkande af de föreliggande motionerna vore att söka i sista punkten af utskottets utlåtande, där utskottet gör det uttalandet, att den af motionärerna påyrkade förmånsrätten icke torde vara af behovet påkallad. Utskottet utgår väl därvid ifrån hvad utskottet säger i början af sitt yttrande, nämligen: »I de ifrågavarande motionerna yrkas af herr M. Ström m. fl., att förmånsrätt framför in-teckningar måtte åtnjutas för på fastighet belöpande kommunalskatt» etc. Det är emellertid icke detta, som vi motionärer påyrka, utan vi hemställa om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, huruvida en dylik förmånsrätt kan beredas. Jag är lifigt öfvertygad om att Kungl. Maj:t lika bra som utskottet kan finna utväg för åstadkommandet af en sådan utredning, och därför kan jag icke annat än vidhålla vår i motionen gjorda hemställan.

Utskottet ängslas öfver den tysta förmånsrätt, som det enligt utskottets förmenande i detta fall kunde bli tal om. Huru en förmånsrätt kan anses vara tyst härvidlag, kan jag icke riktigt fatta med hänsyn till de utvägar, som vi här i vårt land ha att taga reda på, till huru många procent af taxeringsvärdet kommunalutskylderna belöpa sig. Förutsättningen för en god fastighetskredit är ju, att långgifvaren vid utlämnandet af in-teckningslån håller sig till halfva taxeringsvärdet. Om man nu beräknar, huru många procent af taxeringsvärdet kommunalutskylderna representera, kan man sedan lätt bestämma, hvilket värde en in-teckning har. Jag finner alltså, att talet om den tysta förmånsrätten i detta fall mera är ett slagord än ett påpekande af en verklig fara.

Hvad beträffar påståendet, att införandet af en sådan förmånsrätt, som vi här ifrågasatt, icke skulle vara af behovet påkalladt, ber jag endast att få erinra om ett fall, som för ett par veckor sedan relaterades i tidningspressen. Det gällde där ett bolag i öfre Norrland, som blifvit försatt i konkurs med en stat af 6,000,000 kronor, aktiva och passiva. Bolaget i fråga innehade ett hundratal hemman i flera olika socknar, och då bolaget ej fullgjort sina kommunala utskylder, måste således dessa socknar bevaka sina fordringar i konkursen. Ställningen är emellertid sådan, att de icke kunna utfå ett enda öre, då ej någon förmånsrätt i det fallet är medgifven. Det resterande beloppet måste de naturligtvis följande år utdebitera å de skattskyldige för det året, af hvilka många kanske äro nyinflyttade eller af andra orsaker icke kunna anses ha del i föregående årets kommunala utgifter eller bära ansvar för hvad de skattdragande då åtagit sig. Men

en dylik efterdebitering drabbar ju äfven många andra oskyldiga, och jag skulle verkligen önska, att de ärade ledamöterna i lagutskottet varit mantalsskrifna i någon af dessa socknar och där fått betala skatt.

Ang. bättre  
förmånsrätt  
för kommunal-  
utskylder m. m.

(Forts.)

Jag kan, herr talman, icke annat än yrka bifall till den af mig m. fl. afgifna motionen och afslag å utskottets hemställan.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! De båda sista talarnes yttranden gingo ut på, att då blott behofvet är konstateradt, så gör det ungefärligen detsamma, hurudant det framlagda förslaget är; äfven om detta är galet, kan man gärna skriva till Kungl. Maj:t och begära utredning, hvilken Kungl. Maj:t nog skall göra riktig i alla fall. Ja, detta är ju en rätt vanlig tankegång hos *motionärer*; men *Riksdagen* måste naturligtvis angifva några synpunkter i sin skrivelse, och måste därvid gifvetvis se till, att hvad man skrifer är riktigt. Det går icke an att skriva hvad som helst och tänka, att det där reder nog Kungl. Maj:t ut i alla fall, utan man måste, som sagdt, se till, att hvad som skrives också är riktigt. Det är med hänsyn härtill, som utskottet icke kunnat vara med om hvad motionärerna här föreslagit.

Jag har för min del gifvit en liten anvisning, på hvad sätt jag anser, att man skall kunna nå det mål, som motionärerna åsyfta; och jag tror, att på det sättet målet skall kunna nås bättre och fullständigare än motionärernas förslag innebär. Om de anse min anvisning förtjäna afseende, kunna de en annan gång återkomma med ett förslag i detta ämne i enlighet härmed. De skola då icke hafva mig emot sig, ehuru jag naturligtvis icke kan svara för, hvilken ståndpunkt lagutskottet kommer att intaga till ett sådant förslag.

Det synes mig *omöjligt* att bifalla den föreslagna skrivelsen till Kungl. Maj:t rörande denna sak, då hvad som föreslagits enligt mitt förmenande icke är förenligt med vår nuvarande kommunallagstiftning.

Herr Persson i Stallerhult: Jag har vid föregående tillfällen, då sådana motioner som de nu ifrågavarande, nämligen rörande förmånsrätt för kommunalutskylder, varit före här i Riksdagen, uttalat mig till förmån för dessa motioner, och jag ber att få tillkännagifva, att jag fortfarande intager samma ståndpunkt i detta fall och anser, att denna sak bör bättre ordnas än hittills. Det är ju möjligt, att de förslag, som nu här föreligga, äro af en sådan innebörd, att de icke kunna helt och hållet tillstyrkas, men jag vill då på samma gång erinra om att det nu endast är fråga om att besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t ville på bästa sätt utreda frågan och därvid se till, om icke det mål kan vinnas, som motionärerna här åsyfta.

Jag medgifver, att lagutskottets resonemang, att det är farligt att införa tysta förmånsrätter, nog kan ha ett visst fog för sig, men det är väl i alla fall orimligt, sasom det nu är ställt i detta afseende. Om vi tänka oss en mindre kommun, där fyrktalet, som man ju ännu räknar med, icke uppgår till mer än 2- å 3,000 — och så-

Ang. bättre  
förmånsrätt  
för kommunal-  
utskylder m. m.  
(Forts)

dana kommuner finnas många i synnerhet inom Skaraborgs län — samt där finnas utarrenderade fastigheter, representerande hvar för sig en icke obetydlig del af kommunens hela fyrktal, så huru ställer det sig, om en sådan arrendator råkar i konkurs och de förfallna kommunalutskylderna icke kunna uttagas ur egendomen? Jag skulle kunna anföra flera dylika fall från min hemort. Man har då gifvetvis icke någon annan utväg än att låta utdebitera det resterande beloppet på de återstående fyrktalen inom kommunen, på personer, som icke haft det ringaste med gäldenären i fråga att göra, annat än att de varit skattskyldiga inom samma kommun. Nog är det väl hårdare, att kommunens öfriga medlemmar skola drabbas af en förlust, som de icke kunna hindra, än att en inteckningshafvares rätt sättes tillbaka så mycket, som en bättre förmånsrätt i fastighet för kommunalutskylder skulle innebära.

Nu säger herr Widén, att det går icke för sig att förplikta en jordägare, som utarrenderat sin egendom, att betala kommunalutskylderna för densamma, ty därigenom skulle arrendatorn kunna gå miste om sin rösträtt, ifall jordägaren nämligen underlåte att betala utskylderna. Här kan emellertid icke blifva tal om att en arrendator på sådant sätt skulle förlora sin rösträtt, ty det är ju att märka, att de fall, som det här är fråga om, äro sådana, där arrendatorn kommit på obestånd och råkat i konkurs och alltså redan till följd däraf icke får utöfva rösträtt. Jag kan för min del icke finna, att ett bifall eller ett afslag härvidlag har den ringaste inverkan på frågan om arrendators rösträtt.

Jag vill erinra om, att utskylderna till prästerskapet, grundade på tionde, utgå med förmånsrätt, så att jordägaren är skyldig att betala desamma för den händelse, att arrendatorn ej förmår göra det. Då en sådan kommunal skatt, om jag så får kalla det, som utskylderna till prästerskapets aflöning utgår med förmånsrätt, är det underligt, att icke i fråga om öfriga aflöningar åt församlingens tjänstemän, såsom åt skollärare, klockare och organist, samma princip skall tillämpas. Jag har ansett, att man icke med tystnad bör låta något dylikt försigå, och har därför velat uttala åtminstone min åsikt i denna fråga.

Vi ha nu två år å rad haft att behandla förslag beträffande omreglering af prästerskapets aflöningsförhållanden, och vi ha väl att vänta, att ett förslag i samma ämne kommer före äfven vid innevarande riksdag. Denna omreglering skall ju gå ut på, att tiondet afskrifves och att lönerna till prästerskapet skola utgå efter samma grunder som kommunalutskylderna, åtminstone till en viss gräns. Men då kommer ju på samma gång den förmånsrätt, som för närvarande är medgifven i fråga om prästerskapets aflöning, att försvinna, och det blir kommunens *samtliga* skattskyldige, som få svara äfven för denna utgift. Men icke kan väl ett sådant sätt att gå till väga verka tilltalande, särskildt hvad landtmännen beträffar.

Jag ber att få säga, att detta förslag om bättre rätt för kommunalutskylder mycket tilltalar mig. Däremot kan det väl hända, att det tar sin rundliga tid att lösa frågan, ty man kan behöfva fundera på det rätta sättet att få frågan löst. Men för att denna kammare åtminstone må genom votering kunna afgöra, huruvida det inom kamma-

ren fortfarande finnes en opinion till förmån för den åsikten, att man bör bereda bättre rätt för kommunalutskylder än hittills varit fallet eller hålla den frågan öppen, vet jag ingen annan utväg, än att anhålla om proposition på afslag å utskottets hemställan och bifall till herr Olssons i Blädinge motion. Med detta yrkande har man åtminstone ej ställt sig afvisande mot tanken på att få bättre förmånsrätt för kommunalutskylder, än hvad för närvarande finnes. Jag ber, alltså herr talman, att få framställa detta yrkande.

Ang. bättre förmånsrätt för kommunalutskylder m. m.  
(Forts.)

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talman, i enlighet med de därunder gjorda yrkandena, propositioner på: 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) afslag å samma hemställan och bifall i stället till den af herr Olsson i Blädinge i ämnet väckta motionen och 3:o) afslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den af herrar Ström i Öfver-Torneå och Riström afgifna motionen; och förklarade herr talman sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den under 2:o) upptagna propositionen. Votering begärdes emellertid, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition antagits den under 1:o) omförmälda propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 16, bifaller den af herr Olsson i Blädinge i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 110 ja mot 65 nej, och hade kammaren alltså, med afslag å utskottets hemställan, bifallit den af herr Olsson i Blädinge i ämnet väckta motionen.

### § 9.

Lagutskottets härpå föredragna utlåtande, nr 17, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående viss ny bestämmelse med afseende å vikt, blef af kammaren godkändt.

### § 10.

Vidare förelåg till afgörande lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående medgifvande af expropriation för anskaffande å landet af tomtmark för byggnader, afsedda för allmännyttig och kulturell verksamhet.

Ang. expropriation af tomtmark för byggnader, afsedda för allmännyttig och kulturell verksamhet.

I en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 119, hade herr Rydén, med instämmande af 33 utaf kam-

Ang. exprop-  
riation af  
tomtmark för  
byggnader,  
afsedda för  
allmännyttig  
och kulturell  
verksamhet.  
(Forts.)

marens ledamöter, hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida och under hvilka villkor expropriation genom det allmännas försorg skulle kunna medgifvas i syfte att på landet anskaffa oundgänglig tomtmark för uppförande af byggnader, afsedda för socialt, politiskt eller religiöst bruk, för folkbildnings- eller nykterhetsverksamhet eller eljest för allmännyttig och kulturell verksamhet samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill detta öfvervägande kunde föranleda.

Utskottet hemställde emellertid, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Widén, Lindhagen, Pettersson* i Södertälje, *Jansson* i Edsbäcken och *Ersson* föreslagit, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida, i hvad mån och under hvilka villkor expropriation genom det allmännas försorg kunde medgifvas i syfte att på landet anskaffa oundgänglig tomtmark, afsedd att åt sammanslutningar för folkbildning och nykterhet eller annan religiös social eller kulturell verksamhet ästadkomma samlingslokaler, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill detta öfvervägande kunde föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, erhöles ordet af

Herr *Widén*, som anförde: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som nu ligger före, ha vi ju behandlat några gånger förut här i kam-maren. Det är nämligen så, som herrarna se af betänkandet, att motionären eller andra motionärer förut väckt ungefär enahanda förslag fastän litet längre gående än det, som i år föreligger. Förra året väcktes sålunda en motion, som i visst afseende var lik denna, men i hvilken motionären utsträckte sin hemställan äfven till s. k. kooperativa föreningar, om rätt till expropriation af tomtmark till handelsbodrar och andra lokaler för dessa föreningars behof. I det yttrande, jag hade i frågan i fjol, ställde jag mig afvisande mot en expropriations-rätt till förmån för dessa kooperativa föreningar, men däremot ansåg jag, att föreningar med ideella syften, nykterhetsföreningar och föreningar med religiös, social och kulturell verksamhet i öfrigt borde kunna medgifvas expropriationsrätt för anskaffande af tomtmark till sina samlingslokaler. Jag har sålunda all anledning, då motionären nu återkommit med ungefär samma yrkande, som jag då talade för, att nu yrka bifall till den af mig med flere afgifna reservationen, som hufvudsakligen öfverensstämmer med motionen.

Jag uttalade ganska utförligt i fjol min ställning till den här frågan. Jag kan sålunda hänvisa till, hvad jag då sade. Det återfinnes för öfrigt å sid. 9 i lagutskottets betänkande, i det motionären i hufvudsaklig del tagit upp och i utskottets betänkande influtit hvad jag då yttrade. Det är, mina herrar, så, att det uppspirande förenings-lifvet i vårt land är en samhällelig faktor, med hvilken vi ovillkorligen måste räkna, och som vi böra underhjälpas och leda på rätta vägar;

och det vare sig vi tycka om detta föreningsväsen eller icke; *vi kunna helt enkelt ej undgå att räkna därmed.* Då det nu visat sig en svårighet för föreningar af det slag här är i fråga att få sig upplåten plats för lokaler för sina ändamål, och behovet af plats för sådana lokaler icke är möjligt att på frivillighetens väg fylla, bör det medgifvas dem möjlighet att, som det heter, »genom det allmännas försorg», d. v. s. genom kommunens och stats försorg — ty det är endast i det *allmännas* händer man vill lägga expropriationsrätten — medelst expropriation skaffa sig tomtplats för sådana samlingslokaler.

*Ang. expropriation af tomtmark för byggnader, afsedda för allmännyttig och kulturell verksamhet.*  
(Forts.)

Det finnes ytterligare ett skäl, hvarför det är angeläget för sådana föreningar som här är i fråga, att kunna få använda sig af *expropriation*, hvilket jag också fäste uppmärksamheten på förra året. Det nämligen, att frigörandet af in-teckningar i ifrågavarande lägenheter låter sig lättare och enklare verkställa, om de förvärfvats genom expropriation. Det har sålunda visat sig, att ett religiöst församlingshus måst genom exekutiv auktion gå under klubban på grund af in-teckningar i stamhemmanet, från hvilka tomtten ej kunnat frigöras. En sådan frigörelse går lätt för sig att verkställa, om expropriationsförfarande användts.

Nu invändes, att dessa föreningar böra anlita frivillighetens väg för detta ändamål. Ja, det komma de nog i de allra flesta fall att göra, men det har ju visat sig, att sådant i åtskilliga fall ej låtit sig göra, och jag tror för min del, att det är ett förhållande, som statsmakterna göra rätt i att ingripa uti. Vi må icke tro, att därför att föreningar på vissa håll vägras plats för uppförande af sina samlingslokaler, vi därmed göra död på föreningsväsendet. Föreningarna lefva nog ändå och skaffa sig andra utvägar, men det blir då värre, än om man härutinnan ginge dem till mötes. Genom att medgifva dem expropriationsrätt, erhålla de en viss sambälleg ställning, som jag för öfrigt också tror det vara gagneligt att de inneha.

Jag skall nu ej uppehålla mig längre vid denna fråga. Jag har, som jag nämnde, redan i fjol ganska grundligt framlagt min ståndpunkt. Jag anser förvisso, att Andra kammaren skulle göra mycket klokt, om den tillmötesginge detta kraf, som motionärerna nu för öfrigt modererat i hög grad och sålunda visat sig vilja å sin sida tillmötesgå den uppfattning, som i kammaren i fjol gjorde sig gällande.

På grund af hvad jag här anför, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den af mig med flere afgifna reservation, som är fogad vid utskottets utlåtande.

I detta anförande instämde herrar *Ersson* och *Pettersson* i Södertälje.

Härefter yttrade:

Herr Olsson i Broberg: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan samt därvid få erinra om, att detta är en fråga, som är väl värd att tänka på, innan man fattar beslut i densamma. Det är väl i alla fall, trots det berättigade i föreningslifvet, ett nytt och tämligen hårdt ingrepp i äganderätten,

*Ang. expropriation af tomtmark för byggnader, afsedda för allmännyttig och kulturell verksamhet.* att man för dylika ändamål skulle få rätt att expropriera. Jag vill särskildt framhålla, att detta är en principfråga, och därför är det nödvändigt att noga tänka på saken och de konsekvenser, den kan medföra, innan man fattar beslut i öfverensstämmelse med det yrkande, som här är gjordt.

Jag skall endast med erinran om detta, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr Berggren: Herr talman! Då äfven jag bidragit till lagutskottets förevarande utlåtande, skall jag be att med några ord få angifva de skäl, som för mig därvid varit bestämmande.

Hade motionärerna inskränkt sig till att yrka expropriationsförfarandets utsträckande till anskaffning af nödig tomtmark för åstadkommande af samlingslokaler för sammanslutningar för folkbildnings-, nykterhets- och religiös verksamhet, så skulle jag hafva biträdt detta yrkande utan vidare. Men motionärerna hafva icke inskränkt sig därtill, utan de hafva äfven yrkat, att samma förfarande skulle tillämpas med afseende å sammanslutningar för »social och kulturell» verksamhet. Detta uttryck är, såsom lagutskottet också har anmärkt, ganska mångtydigt; och därunder kan också dölja sig afsikten att befordra eller befrämja socialistisk propaganda. Det är just denna omständighet, som gjort, att jag icke kunnat biträda motionärernas förslag.

För öfrigt finner jag det vara ganska betänkligt, att samhället för sin del skulle genom utsträckt expropriationsrätt stämpla dylik socialistisk propaganda såsom eu gagnande verksamhet, tjänande ett allmännyttigt ändamål.

Jag yrkar, liksom föregående talare, bifall till lagutskottets utlåtande.

Herr Rydén: Herr talman! Såsom vice ordföranden i lagutskottet redan meddelat, är denna motion, i den form hvori den nu föreligger, synnerligen modifierad i förhållande till hvad den var första gången jag väckte densamma här i kammaren.

Nu har nämligen bortskurits hela den tanken — som jag visserligen fortfarande anser vara fullt giltig, särskildt beträffande de stora bolagsområdena — att man borde tillerkänna föreningar för kooperativ verksamhet liknande rättighet. Det finnes faktiskt ännu på många håll i Sverige det missförhållandet, att ett bolag, som äger milsvida trakter omkring ett arbetare- eller fabrikscentrum, icke upplåter plats för en enda handelslokal, som innehafves af enskilda eller af en kooperativ förening, utan i stället upprättar en bolagsaffär, hvilken, med utestängande af all konkurrens, sätter hvilka priser den själf vill på sina varor och sålunda faktiskt kan bestämma priset på alla lifsförnödenheter på den platsen. Jag undrar, om icke herrarna skola finna, att detta är ett missförhållande, som lagstiftningen verkligen borde taga sikte på; och Andra kammaren har ju flera gånger förut, vid behandlingen af liknande frågor, utan någon afsevärd meningskiljaktighet ansett, att lagstiftningen har plikt att här ingripa. Jag har emellertid, på grund af de betänkligheter, som vid fjolårets riksdag uttalades af en så inflytelserik man inom denna kammare som



just den förste ärade talaren, ansett, att det vore klokt att utesluta denna del af motionen, då det ju i första rummet är nödvändigt, att man får *något* till stånd på detta område.

Jag har från olika delar af landet, särskildt från Norrland, mottagit skrivelser, hvilka jag emellertid icke tagit med mig och hvilka jag därför icke kan läsa upp, skrivelser som påvisa, att det på vissa platser faktiskt icke finnes möjlighet för folket att få en församlingslokal upplåten åt sig, att det finnes platser, där det är alldeles omöjligt för arbetarorganisationerna att anordna t. ex. ett nykterhetsföredrag, därför att en stor jordägare ställer sig fientlig däremot. Jag vet fall, där nykterhetsföreningar uppfört en samlingslokal på ofri grund, men där ägaren till jorden, på grund af den anda hvori ett föredrag hållits — det har icke alls varit ett socialistiskt föredrag, utan allenast ett nykterhetsradikalt föredrag — helt enkelt förklarat, att ifall detta utprepades, han komme att afhysa denna nykterhetslokal från sin mark, komme att sopa bort den, o. s. v. Jag undrar, om icke herrarna finna, att detta är förhållanden, som äro oförenliga med hela det pulserande lif, som rör sig i nutiden.

Herr Berggren sade, att här vore skrifvet någonting om socialistisk propaganda. Men i verkligheten står där »social», fastän herr Berggren läst det för »socialistisk». Detta erinrar mig om en liten anekdot, som kanske förut är dragen här i kammaren, men som jag ändå skall tillåta mig att anföra. Det berättas om den turkiske sultanen, som nu är borta, att han en gång önskade att få inledt elektriskt ljus i sitt palats. Men då den tillkallade ingenjören, vid redogörelse för huru detta skulle anordnas, kom att nämna ordet »dynamo», slog sultanen ifrån sig med båda händerna och ville ej vidare höra talas om saken: han trodde, att det var fråga om dynamit! Ungefär liknande synes den verkan vara, som blotta ordet »social» har på somliga människor,

Det är emellertid icke alls meningen, att det skall göras en ensidig lagstiftning på något sätt, utan det är ju meningen, att det skulle bli eu lagstiftning, som beredde *alla* meningsskiftningar tillfälle att göra sig gällande. För öfrigt tror jag, liksom herr Widén, att det vore klokt af Riksdagen att behjärta denna angelägenhet. Ty vill man icke försöka att ge en rörelse, som lefver inom ett folk, möjlighet att gå lagliga vägar för att få sina meningar fram, så fruktar jag, att man kan leda denna rörelse därefter, att den slår in på vägar, som *icke* äro lagliga.

Jag vädjar alltså till kammaren att bifalla motionen. Den föreligger ju så betydligt modifierad, mot hvad förut var fallet; och då landshöfving Widén varmt förordat den, så tycker jag, att äfven herrar Olsson i Broberg och Berggren skulle kunna gå med på saken.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Med anledning af hvad herr Rydén yttrade om att hans motion numera vore så modifierad, ber jag att få fästa uppmärksamheten på att den ärade motionären dock i början af sitt anförande betonade, att han visserligen modifierat sin motion af kloketsskäl, för att få den igenom, men att de tankar, som

Ang. expropriation af tomtmark för byggnader, afsedda för allmännyttig och kulturell verksamhet.

(Forts.)

Ang. exprop-  
riation af  
tommark för  
byggnader,  
afsedda för  
allmännyttig  
och kulturell  
verksamhet.  
(Forts.)

voro hans älsklingstankar i denna fråga, dem hade han i alla fall kvar. Det är alltså konstateradt, hvarthän han pekar; och jag är viss om, att, får han ett finger, så tager han snart hela banden. Den moderation, som han visat, och allt talet därom, det uppbares alltså icke af hjärte-  
laget, om jag så får säga. Jag tror därför, att ett bifall till motionen kan leda till konsekvenser, som åtminstone många i denna kammare icke vilja vara med om.

Herr Rydén: Herr talman! Jag ber att få säga herr Olsson det, att om Andra kammaren vill bifalla denna motion, sådan den nu föreligger, och om detta skulle blifva Riksdagens beslut, jag för min del — jag kan ju sedan hafva hvilka tankar jag vill, och jag kan ju icke lofva något mera än för min egen person — icke skall väcka någon ytterligare motion i denna fråga.

Efter härmed slutad öfverläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag därå och bifall i stället till den af herr Widén m. fl. afgifna reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Då votering emellertid begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 18, bifaller den vid utlåtandet af herr Widén m. fl. afgifna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utsade 100 ja mot 93 nej, vid hvilken utgång kammaren alltså afslagit utskottets hemställan och bifallit den af herr Widén m. fl. afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen.

### § 11.

Ang. rätt  
för annan  
än präst att  
förrätta  
jordafästning  
m. m.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfördt lagutskottets utlåtande, nr 19, i anledning af väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t angående *dels* rätt för annan än präst i svenska kyrkan att förrätta jordafästning, *dels ock* lagstiftning om borgerlig begrafning.

Lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft två inom Andra kammaren väckta, till utskottet hänvisade motioner, nr 74 af herr *Byström* och nr 10 af herr *Kjellberg*, båda afseende ändring i gällande bestämmelser angående jordafästning.

Herr *Byström* hemställde i sin motion, att Riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета

och för Riksdagen framlägga förslag till sådan lagändring, att äfven annan person än präst i statskyrkan och den, som enligt Kungl. Maj:ts nådiga förordning angående främmande trosbekännare den 31 oktober 1873 vore jämställd med statskyrkopräst, kunde berättigas att förrätta begrafning.

Ang. rätt  
för annan  
än präst att  
förrätta  
jordfästning  
m. m.  
(Forts.)

I herr *Kjellbergs* motion föreslogs, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t inför Riksdagen framlägga förslag till lag angående s. k. borgerlig begrafning.

Utskottet hemställde,

- 1) att herr *Byströms* ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, samt
- 2) att herr *Kjellbergs* förevarande motion icke heller måtte till någon Riksdagens åtgärd förleda.

Reservationer hade emellertid afgifvits:

beträffande utskottets hemställan under 1):

af herrar *Lindhagen*, *Pettersson* i Södertälje, *Jansson* i Edsbäcken. *Berggren*, *Akerman* och *Karlsson* i Fjäl, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka herr *Byströms* ifrågavarande motion; samt

beträffande utskottets hemställan under 2):

af herrar *Lindhagen*, *Pettersson* i Södertälje, *Akerman* och *Karlsson* i Fjäl, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka herr *Kjellbergs* förevarande motion.

Efter uppläsandet af utskottets hemställan i *punkten 1* begärdes ordet af

Herr *Byström*, som anförde: Herr talman! Mina herrar! Den frikyrklige predikanten har nu för tiden, jämfördt med de förhållanden, som rådde i vårt land för låt oss säga fyratio eller femtio år sedan, stora friheter. Han känner sig äfven tacksam härför, i synnerhet då han jämför sin egen ställning med deras, som förr representerade de åsikter, som han nu förkunnar, och särskildt när han tänker på huru *de gamle* blefvo behandlade så väl af myndigheterna som af folket i allmänhet måste han säga sig: underbara ting hafva skett. Numera har han rätt eller tillåtelse att i en ganska omfattande grad utöfva sin predikoverksamhet. — Vi hafva i vårt land 2,162 i allmänhet mycket ändamålsenliga frikyrkliga kapell, bönehus eller kyrkor, och i dessa gudstjänstlokaler predikas det flera gånger hvarje vecka. Hvarje söndag hållas i dem flera möten. — Det finnes vidare, enligt den statistik, som lämnades vid det nyligen hållna frikyrkomötet här i Stockholm, 2,605 frikyrko predikanter. Dessa siffror torde väl för oss alla göra klart, huru omfattande den af dessa predikanter och pastorer utöfvade predikoverksamheten faktiskt är; måhända är den lika stor som den som utöfvas af statskyrkans präster, hvars antal nu är 2,767. — Jag anser, att de frikyrkliga predikanterna äga denna tillåtelse, hvarom jag nyss talat, enligt kungl. förordningen den 11 december 1868, som ju berör dem, som icke lagligen utträdt ur statskyrkan, men hvilka, som

Ang. rätt  
för annan  
än präst att  
förrätta  
jordfästning  
m. m.  
(Forts.)

det heter i förordningen, hafva rätt att sammankomma till andaktsöfningar.

Dessa frikyrkliga pastorer och predikanter förrätta härjämte dop, som också kunna få officiell giltighet genom kungl. cirkuläret den 18 mars 1898. Jag gissar, att den rätt, som där möjligen kan tillförsäkras »lekmannen», som det heter, också kan tillämpas på dem bland dessa s. k. lekmän — ty från statskyrkans synpunkt äro ju alla dessa frikyrkliga predikanter lekmän — hvilka förrätta dopet på det sätt, som det uteslutande skedde under den första kristna tiden.

Af dessa frikyrkopredikanter och i deras många missionshus, bönhus och kapell utdelas äfven nattvarden, vanligen en gång i månaden, och kanske äro de, som här deltaga i nattvardsfrandet, lika många som de, hvilka i detta ändamål besöka statskyrkans gudstjänstlokaler.

De frikyrkliga predikanterna hafva härjämte rätt att i vissa fall förrätta vigsel; särskildt gäller detta sådana sammanslutningar som exempelvis metodisterna, hvilka ställt sig under dissenterlagen. Denna rätt är dessutom, såsom vi minnas, genom lagen den 9 oktober 1908 så utvidgad, att det finnes många flera än präster och dissenterpredikanter, som kunna förrätta vigsel vid äktenskaps ingående.

Men i ett fall, som jag nu särskildt vill nämna, och som min motion närmast berör, nämligen i fråga om rätten att få begrafva de döda, äro frikyrkans män i enlighet med lagen af år 1894, som säger att präst i svenska kyrkan skall förrätta jordfästning, alltjämt frånkända denna rätt.

Det förefaller mig högst egendomligt, att utskottet ansett detta vara så viktigt, då man besinnar, hvilken vikt det ligger på allt det öfriga, som jag här erinrat om. Är verkligen denna sista akt så viktig för kyrkligheten eller hvad det nu är, som man vill försvara, att man icke skulle kunna gå in på det förslag, som jag framställt i min motion? Jag tror för öfrigt, att många af frikyrkans predikanter skulle kunna utföra denna akt fullkonligt lika bra som någonsin en statskyrkopräst och i vissa fall tror jag, att de skulle kunna göra det både bättre och högtidligare, liksom åter i andra fall ju en statskyrkans präst kan göra det bättre än en frikyrkans pastor. Det beror ju så mycket på hurudan prästen eller predikanten i fråga är. Men här är det ju icke fråga om att anställa några jämförelser, utan endast om rätten att få förrätta denna tjänst.

Här kunna nu flera erinringar vara att göra, och jag skall då be att få påpeka, hurusom det före 1894, då den nuvarande lagen om jordfästning infördes, fanns ganska många frikyrkopredikanter, som förrättade begrafning. Men efter antagandet af denna lag, där det i § 2 heter, att »jordfästning må icke förrättas af annan än präst i svenska kyrkan», trodde man i allmänhet, att det var strängt förbjudet att förrätta sådan begrafning. Ser man emellertid närmare efter, huru det förhåller sig med den saken, så ligger det visserligen å ena sidan i dessa ord ett slags förbud för frikyrkopredikanter att förrätta begrafning, men å andra sidan synes det icke vara några straffbestämmelser för dem, som i trots af dessa bestämmelser utföra en sådan handling på en kyrkogård. För denna min uppfattning finner jag äfven stöd af ett fall, som inträffat i Fröderyd i Småland, där det

uppstått tvist om en begrafning. Saken gick till högre ort, och utgången blef den, att inga straffbestämmelser funnos, som berättigade den dom, som fällts i målet vid en underrätt.

Men för att kunna bevara kyrkans ställning i detta fall har det händt, att vid somliga af frikyrkopredikanter utförda begrafningar dödgräfvaren fått order att sätta en trumma, gående från marken ned på kistan, innan han skottar igen grafven, för att en statskyrko- präst skall kunna efteråt, när han har tillfälle eller t. ex. af annan förrättning får anledning att besöka kyrkogården, verkställa jordfästning på kyrkligt manér. Då kastas de tre skoflarna null ned genom trumman. Denna begrafning har fått namnet »begrafning med trumma». Nu finnes det äfven andra fall, där man går till väga på samma sätt, såsom händelsen är i aflägsna fjällsocknar, där det är så långt att föra de döda till sockenkyrkans grafplats, att de ha grafgårdar långt bort i utkanterna, där de sätta ned liken, hvarvid äfven denna trumma kommer till användning. Så får grafven sedan stå, tills prästen har anledning att besöka stället, och det har händt, att liken fått vara obegrafna, d. v. s. icke jordfästade, ända till ett halft år. Och dock skulle frikyrklig pastor ha kunnat strax efter dödsfallet förrätta begrafningen, om han ansetts hafva laglig befogenhet därtill. Klagomål hafva äfven försports. Jag har särskildt från Dalarne fått höra klagomål häröfver. Det förekommer nämligen för dem, som bo nära intill kyrkogården, särskildt vissa årstider, stora olägenheter genom att grafvarna äro öppna genom den nedsatta trumman, såsom jag nys erinrat om.

Hvad angår straffet för en frikyrklig, som förrättar begrafning, så kan det möjligen tilldelas den tjänstförrättande, om nämligen hans handlingssätt kan betraktas som föranledande »kyrklig söndring» enligt 1868 års förordning. Men detta är dock föga troligt, då väl ingen nu för tiden skulle i fall som dessa vilja tillämpa lagen om kyrkorådsförbud.

I utlandet är det ju icke ovanligt, att de frikyrkliga i detta fall ha ungefär samma rätt som de statskyrkliga. Hvad beträffar förhållandena i vårt södra grannland, Danmark, har doktor Kjellberg i sin motion rörande den fråga, som kommer att behandlas omedelbart efter denna, refererat den lag, som där är gällande. I Tyskland ha de frikyrkliga rätt att begrafva sina döda på den allmänna kyrkogården, dock har i vissa fall tvist härom uppstått, emedan arten af kyrkogårdar är något olika, beroende på hvem som anses ha rätten öfver själfva kyrkogården. I England ha de frikyrkliche dessa rättigheter på ungefär samma sätt som de statskyrkliga. Jag har just nu i min hand de lagar, som reglera denna rätt, Burial Laws. Den ena heter Admendment Act af 1880 och den andra har rubriken Burial Act 1900. I det fria Amerika förstå vi alla, att det går för sig att hvarje samfunds predikanter förrätta begrafning af sina döda.

Jag kan ej heller inse, att prästerna här i landet böra ha något emot, att de frikyrkliga predikanterna finge denna rätt sig tillförsäkrad, då man ju vet, att de statskyrkliga prästerna i många fall klaga öfver det myckna arbete, som åligger dem. Vi behöfva blott slå upp dissenterskattkommitténs betänkande för att finna, huru de

Ang. rätt  
för annan  
än präst att  
förrätta  
jordfästning  
m. m.  
(Forts.)

Ang. rätt  
för annan  
än präst att  
förrätta  
jordfästning  
m. m.  
(Forts.)

där hafva uppradat en hel del ärenden, som en präst har att sköta utom sin predikoverksamhet. Prästernas arbetsböroda är naturligtvis olika stor i olika socknar, men här vore ju ett tillfälle, där man kunde underlätta prästernas åligganden och man kunde göra det utan någon kostnad för staten. Jag tycker till och med, att man skulle kunna ha detta i åtanke, då det gäller att reglera lönerna för prästerskapet, en fråga som väl snart nog, antar jag, åter kommer på Riksdagens bord.

Utskottet har hänvisat motionären och dem, som med honom möjligen hafva samma mening, till den lagstiftning, som redan finnes, nämligen den kungl. förordningen angående främmande trosbekännare, dissenterlagen, af år 1873. Men kan det verkligen vara så lämpligt att hänvisa nutidens svenska frikyrkliga till denna förordning, en förordning, hvars själfva rubrik måste innebära något skrämmande? »Främmande trosbekännare» — en sådan benämning kunde vara passande på en kungl. förordning af 1686, då Kungl. Maj:t hade att gifva »främmande potentaters sändebud, som äro af annan religion», och hvilka ville eller måste vistas här i landet och önskade här utöfva sin religion, rätt till dylik religionsutöfning. Då kunde det vara befogadt att tala om främmande trosbekännare. Det gällde utläningar, personer af annan nationalitet. Det gällde sådana som talade ett annat språk än vårt och det gällde människor, som hade äfven i väsentliga delar en annan religiös åskådning än vår. Och då man år 1724 kallade in utländska handverkare för att vid Alingsås faktorier kunna utöfva en kraftigare industriell verksamhet, funnos för en sådan rubrik samma skäl för handen. De skulle nämligen få »limeterad samvetsfrihet».

Sedan har man fortsatt att benämna dessa förordningar »förordning angående främmande trosbekännare» äfven efter de ändringar, som skett under senare tider, och den af dessa förordningar, som nu gäller, nämligen den af 1873, har alltfort rubriken främmande trosbekännare. Men kan det vara lämpligt att försöka föra våra hundratal tusen frikyrkliga under denna förordning och kalla dem för främmande trosbekännare?

Jag vill emellertid gärna erkänna, att på den tid, då denna förordning gafs, de som genomdrefvo densamma därför voro värda all tacksamhet. Förhållandena voro ju långt ofördelaktigare förut. Men är denna förordning väl lämplig nu för dessa många, som bekänna sig till en frikyrklig religionsåskådning? De kunna icke sägas vara af någon annan nationalitet och ej heller kunna de sägas tala ett främmande tungomål, utan de bjuda till äfven de efter måttet af sina krafter att uttrycka sig på ärans och hjältarnas språk. Och hvad beträffar den religion, som de omfatta, så är väl icke denna i så väsentlig grad afvikande ifrån den statskyrkliga, den officiella, att den frikyrkliga skulle kallas för främmande religionsåskådning, under det att den statskyrkliga skulle kallas något slags inhemsk religionsåskådning eller något dylikt. Statskyrkans åskådning är väl lika mycket främmande, äfven om den är luthersk, ty den har i alla fall i begynnelsen kommit utifrån, liksom kristendomen i sin helhet kommit utifrån, ifrån öster, men därom är icke tillfälle att nu orda.

Under sådana förhållanden tycker jag emellertid, att det icke är så alldeles inbjudande att följa lagutskottets motivering och krypa in under denna författning, då förhållandena icke nödvändigtvis tvinga därtill. Ty om också denna förordning på den tid då den gafs var god och något för hvilket dåtidens troende voro tacksamma, så är den väl icke af en sådan utomordentlig art, att den kan anses vara lämplig i alla tider och under andra förhållanden.

Det har antydts af utskottet, liksom af mig själf i min motion, att det skulle kunna vålla någon svårighet att afgöra, hvilka som borde beklädas med denna ifrågavarande rätt. Denna fråga bör dock icke kunna förorsaka någon större svårighet, då man har att göra med samfund så välordnade, som jag vågar påstå att de mera ledande frikyrkliga samfunden äro i vårt land; och jag frestas att inlägga en liten gensaga mot lagutskottets framställning, då det tillåter sig att kalla dessa samfund eller församlingar »lösliga sammanslutningar». Jag tror, att det är ett mycket olämpligt uttryck om dessa frikyrkliga organisationer.

Emellertid kunna mycket väl öfverstyrelserna, om jag så får uttrycka mig, för dessa frikyrkosamfund själfva afgöra, hvilka kunna anses lämpliga att beklädas med ifrågavarande rätt. Hvert och ett af dessa samfund har nämligen en sådan öfverstyrelse fastän med olika namn; så har svenska missionsförbundet, så har baptistsamfundet, och så har äfven metodistsamfundet. Hvert och ett af dessa samfund har vidare sitt teologiska läroverk med fyraårig kurs, förutom hvad som fordras i förstudier för att komma in i dessa läroverk. Lärarkollegiet för respektive skolor skulle äfven här kunna utöfva den censur, som möjligen lagutskottet eller andra höga vederbörande kunna fordra i ett sådant fall. Jag har äfven antydtt, att det skulle finnas någon laglig myndighet, hvilken sedan skulle godkänna dem, som sålunda rekommenderas till att erhålla denna rätt. Denna myndighet kunde vara Kungl. Maj:t eller vederbörande Konungens befallningshafvande.

Jag kan ej finna, att det är någon risk att bifalla den framställning, som jag gjort. Det nyligen hållna frikyrkomötet, därvid svenska missionsförbundet, baptistsamfundet och metodistkyrkan voro talrikt representerade, har också uttalat sig för att lagstiftningen måtte ändras därbän, att frikyrkliga predikanter eller pastorer, vare sig de ställt sig under dissenterlagen eller icke, finge samma rätt att förrätta begrafning som statskyrkans präster.

Speciellt rörande uttrycken »begrafning» och »jordfästning» anser jag mig icke nu behöfva yttra mig. Det blefve ock för vidlyftigt att vidare tala om de betydelse som från kyrkans sida fästs vid dessa ord och skillnaden dem emellan.

Det önskemål, som jag äsyftar med min motion, skulle äfven kunna ske på det sättet, att den bestämmelse, som kan behöfvas, inflickades i lagen af 1894 om jordfästning, t. ex. i dess 2:a paragraf, så att denna blefve något fullständigare.

Herr talman, jag ber nu att få yrka bifall till min motion, hvilket ju är samna yrkande, som reservanterna gjort. Motionen går ut på att begära en skrifvelse till Kungl. Maj:t om, att den lagliga rätten att förrätta begrafning måtte kunna utsträckas till annan än stats-

*Ang. rätt  
för annan  
än präst att  
förrätta  
jordfästning  
m. m.  
(Forts.)*

Ang. rätt  
för annan  
än präst att  
förrätta  
ordafästning  
m. m.  
(Forts.)

kyrkliga präster och sådana frikyrkliga pastorer, som möjligen på grund af 1873 års dissenterlag kunna hafva en sådan rätt.

Vidare yttrade:

Herr von Schéele: Herr talman, mina herrar! Det kan för en man i den ämbetsställning, hvilken jag såsom svenska kyrkans tjänare intager, icke vara annat än glädjande att finna, att riksförsamlingen intresserar sig för kyrkliga angelägenheter på ett sådant sätt, som bägge de föreliggande motionerna gifva vid handen.

Jag är ense med den talare, som nyss hade ordet, motionären i den första af dessa frågor, beträffande hans likställighetsprincip; och hvad vidkommer det, som han i början af sin motion frambåller rörande analogien med dopet, går jag längre än han. Han säger nämligen, som herrarna behagade finna, på sid. 2: »Dessutom torde dop af lekman eller af frikyrklig pastor allt mer och mer kunna betraktas lika giltigt, som om det vore verkställt af statskyrklig präst. Detta anser jag för egen del vara höjdt öfver allt tvifvel, och jag tror icke heller, att det skall vidare finnas något sakkunnigt håll, från hvilket man bestrider, att så är förhållandet. Jag menar följaktligen, att man mycket lugnt kan ändra motionärens något osäkra förmodan till ett kategoriskt omdöme.

Hvad vidkommer själfva principen, bör det otvifvelaktigt tillerkännas hvarje pastor, vare sig han fungerar inom den svenska kyrkan eller inom ett frikyrkosamfund, rätt att begrafva samfundets hemförlofvade medlemmar. Och detta är icke blott rationellt riktigt, utan tillika ur den positiva rättens synpunkt numera allmänt erkänt, liksom jag i min ämbetsutöfning har, långt innan enhällighet häri nåtts, gjort gällande en sådan rättighet för äfven frikyrkliga samfunds pastorer.

Men det, hvaruti vi skilja oss, det rör hvad som på sid. 4 är af den ärade motionären sagdt, där det heter, att den ifrågasatta rättigheten »skulle gifvas åt vederbörlig person, antingen han har utträdt ur statskyrkan eller icke». Därpå är det som alltsammans hänger. Mig synes, att utskottet har på ett klart och enkelt sätt svarat på detta såsom det enda, hvilket i själfva verket behöfver besvaras. Utskottet har nämligen, som herrarna se sid. 9, förklarat: »Att i dessa afseenden uppdraga gränsen någonstades utanför dem af dissenterförordningen fastslagna, skulle väl alltid välla svårighet.» Lika litet som utskottet kan jag tänka mig något annat sätt att få klart för sig, hvem som är *vederbörlig person*, än det som ligger i ett konstaterande af laglig rätt att bilda samfund. Det finnes, som bekant, sådana samfund, som äro ganska tvetydiga till sin natur, såsom ju händelsen alls icke är med det, hvartill motionären bekänner sig, och hvilket en gång innehade sådan legaliserad ställning, som det nu uteslutande på eget initiativ upphört att äga. Men andra, hvilkas namn jag icke behöfver nämna, äro af en sådan art, att de säkerligen aldrig skulle vinna statsligt erkännande i vårt land. Att begära, att sådana samfunds funktionärer skulle kunna inneha ett så grannlagt värf som det, hvarom här är fråga, torde vara otänkbart. Och hvad



de förutnämnda kyrkosamfundet beträffar, synes mig utskottets resonemang på nyss anförda sida i all dess korthet tillfyllestgörande. Det heter där: »Önska de med den nuvarande ordningen missnöjde öfvergå till annat trossamfund, eller vilja de bilda eget sådant samfund, som här i landet kan få utöfva sin religion, står det dem alltid fritt att utträda ur kyrkan; och bör det väl ofta vara anhängarna af en särskild religiös åskådning angeläget att gifva sitt samfund den fasthet i organisationen» — jag skulle vilja tillägga: *den karaktär af lagenlig organisation* — «att de kunna blifva delaktiga af dissenterförordningens förmåner. Angående den åter, som finner med sin fördel mera förenligt att kvarstå i kyrkan, lärer väl gälla, att han bör finna sig i dess fastställda ordning och bruk, äfven om en eller annan enskildhet ej tillfredställer honom.» Äfven jag tror, att åtskilligt kan vara att önska beträffande lagstiftningen i detta afseende. Men det är ju något helt annat, än att med de lagar, vi hafva, ställa sig på en ståndpunkt, som svårligen låter sig försvaras.

*Ang. rätt för annan än präst att förrätta jordfästning m. m.*  
(Forts.)

Vidare kan man invända, att det för närvarande i vårt land finnes personer, hvilka icke hafva rätt att utträda. Ja, det är ju något, som den ärade motionären tvifvelsutän kan fästa sig vid och i hvilket jag vill gifva honom rätt; men *om* nu så är, och *enär* nu så är, att Riksdagen i skrifvelse den 9 mars 1909 hos Kungl. Maj:t anhållit, att Kungl. Maj:t ville taga i öfvervägande, under hvilka villkor det må kunna tillåtas medlem af svenska kyrkan att, äfven utan uppgifven afsikt att öfvergå till annat trossamfund, utträda ur kyrkan, äfvensom huru gällande lagstiftning lämpligast må kunna ändras därhän, att främmande trosbekännare och de som anmält sig till utträde ur kyrkan ej på grund däraf uteslutas från rätt att deltaga i afgörandet af frågor, som icke prövas vara af beskaffenhet att böra allenast af kyrkans medlemmar handläggas, då, säger jag, en sådan skrifvelse har af Riksdagen aflåtits och nu beror på Kungl. Maj:ts pröfning, synes det mig, som om det icke vore välbetänkt att gå utredningen och afgörandet af denna sak i förväg.

Jag måste därför, herr talman, huru mycket jag än har med motionären gemensamt, på de af mig anförda skäl instämna i utskottets hemställan, att herr Byströms ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Leander: Herr talman, mina herrar! Då eforusfrågan i i lördags företogs till behandling i kammaren, yttrades det, att denna fråga var af underordnad betydelse. Det kan man äfven säga om denna fråga. Det är ingen stor fråga. När en människa hunnit därhän, att hon skall nedmyllas i jorden, betyder det ej så mycket för henne, hvem som officierar vid grafven.

Vidkommande statskyrkans prästerskap hafva vi nu hört en af hennes förnämsta representanter försäkra oss, att detsamma icke skulle med synnerligt missnöje se på, att andra än präster inom svenska statskyrkan finge rätt att förrätta jordfästning. Man kan nämligen icke anse, att prästerskapets makt skulle på minsta sätt kringskäras därigenom. För den frikyrkliga predikanten skulle det väl icke heller vara någon vidare upphöjelse eller maktutvidgning, om han finge rätt

Ang. rätt  
för annan  
än präst att  
förrätta  
jordfästning  
m. m.  
(Forts.)

att förrätta jordfästning för medlemmar i den församling, hvars föreståndare han är.

Men onekligen måste det anses mer tilltalande för den religiösa känslan och äfven för den aflidnes anhöriga, att den person, af hvilken den aflidne under lifstiden mottagit andlig uppbyggelse, äfven finge visa honom den sista tjänsten och viga hans stoft till hvila i jorden. På grund af det intima förhållande, som äger rum mellan en frikyrko-predikant och hans församlingsmedlemmar, händer det ofta, att predikanten, då en församlingsmedlem känner sitt slut nalkas, af denne uppmanas att följa honom till grafven och där säga några tröstens och hoppets ord. Hvad vore då naturligare, än att denne predikant äfven finge förrätta jordfästningen?

Nu har flertalet utskottsledamöter från denna kammare reservationsvis hemställt, att motionen måtte bifallas, och man får antaga, att kammaren äfven i denna fråga följer sina reservanter.

Emellertid är jag nu icke lika belåten med utskottets motivering för afslag som herr biskop von Schéele, utan ber att få göra en och annan anmärkning mot de skäl, som utskottet anfört för afslag.

Utskottet talar om »lösliga sammanslutningar» kring en afvikande kristligt religiös ståndpunkt och äfven om svårigheten att uppdraga gränsen utanför den af dissenterförordningen fastslagna, något, hvarom äfven herr von Schéele erinrat. Att det kan finnas dylika lösliga religiösa sammanslutningar, lärer nog icke kunna förnekas. Men om man vill tillämpa detta yttrande på de frireligiösa församlingarna och föreningarna i allmänhet, då är yttrandet obefogadt. De hafva tvärtom nu nått en ganska fast organisation, och därför skulle det icke välla någon synnerlig svårighet att uppdraga gränsen mellan dem och de lösliga sammanslutningarna. Motionären har redan erinrat om, att hvar och ett af de frireligiösa samfundet äger sin centralstyrelse, som leder och öfvervakar arbetet i dess helhet. Inom församlingarna föras noggranna förteckningar öfver medlemmarna, förteckningar, som äro utförligare än kyrkoböckernas. De äga stadgar dessa föreningar, hvilka strängt efterlefas, de hafva kapell och fastigheter, som representera stora värden, de bedrifva regelbunden verksamhet, fira gudstjänst och nattvard i sina kapell utan att man försport, att de göra sig skyldiga till oordningar.

De tillhöra de stilla i landen, dessa frikyrkliga, som frukta Gud och ära Konungen, och man kan vara förvissad om, att inga oordningar komma att uppstå, ifall deras predikanter finge den rätt, hvarom här är fråga. Men, säger utskottet, det står de frikyrkliga fritt att utträda ur statskyrkan och ställa sig under dissenterförordningens förmåner. Ja väl, men denna förordning erbjuder icke allenast förmåner utan äfven många nackdelar och därför akta sig de frikyrkliga i det allra längsta att ställa sig under densamma.

Jag nödgas uttrycka min förvåning öfver, att man ovillkorligen vill bli kvitt de frikyrkliga, att man gång på gång gifver dem anvisningar och uppmaningar att utträda ur statskyrkan. Ateister och andra, som icke hafva några religiösa intressen, vill statskyrkan hafva kvar, men dessa frikyrkliga, som dock hysa en kristlig lifsåskådning och som med stora ekonomiska uppoffringar uthålligt och enträget verka för att utbreda

kristlig tro och tänkesätt bland folket, vill man gifva respass. Jag förstår icke denna tankegång. Men väl förstår jag däremot, att de frireligiösa icke kunna känna sig fullt tillfredsställda med en kyrka, som ofta visar sig oförstående gentemot deras arbete och verksamhet.

Utskottet hänvisar till den af fjolårets Riksdag beslutade skrifvelsen till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t ville taga i öfvervägande, under hvilka villkor det må kunna tillåtas medlem af svenska kyrkan att, äfven utan uppgifven afsikt att öfvergå till annat trossamfund, utträda ur kyrkan. När på grund af denna skrifvelse en gång tillkommer en lag, blir antagligen kyrkan ändtligen kvitt dessa frireligiösa, som den vid många tillfällen visat sig hafva svårt att fördraga, men om detta kommer att lända kyrkan till gagn, är en annan sak. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

*Ang. rätt för annan än präst att förrätta jordfästning m. m.*

(Forts.)

Herr Meurling: Motionären, herr Byström, har sammanställt dop och nattvardsgång med begrafning. Såvidt jag vet, äro enskilda dopförrättningar och nattvardsgångar icke legaliserade, men få ändå försiggå utan någon påföljd för dem, som önska i sådana deltaga. Atminstone numera hör man icke, att deltagarna i sådana förrättningar behöfva röna något obehag däraf. Liknande förhållande kan äga rum vid begrafningar. Sådana begrafningar äro icke legaliserade. Därvid tjänstgöra lekmän eller frikyrkliga pastorer eller hvad de nu må kallas, och det har visat sig, att ingen påföljd drabbar dem, som som låta så ske. En präst får ju sedan förrätta den föreskrifna jordfästningen, men »begrafning med trumma», hvarom talas i motionärens framställning, är, såvidt jag vet, ett begrafningssätt vid sidan af lagen, eller ett sätt, hvilket åtminstone icke i lagen omnämnes. Under sådana förhållanden anser jag, att det, som motionären här begär, är fullständigt behöfligt. För motionärens välvilja att bereda lättnad åt prästerskapet äro vi tacksamma, men skall lättnaden beredas på sätt han föreslagit, är det icke mycket att tacka för. Ty då måste vid sådana jordfästningar framställas den frågan: huru förhåller det sig med dessa föreningar, dessa församlingar, som här begära, att deras predikanter skola få förrätta legaliserad jordfästning. Finnes det sådan fasthet uti dessa sammanslutningar, som förutsättes? Motionären vet mycket väl, att, om vi gå ut på landet, till verkligheten, sådan den där ter sig, många fria föreningar finnas, hvilka visst icke hafva denna fasthet. Då skall pröfvas, om föreningen är sådan, att den kan berättigas utse jordfästningsförrättare, och vidare skall genom behörigt protokollsutdrag eller på annat sätt styrkas, om den, som ifrågasättes till förrättningsman, verkligen fått ett sådant uppdrag af den församling, som är i fråga. Jag tror, att detta kommer att vålla mycket större bryderi både för prästerskapet och för dem, som begära en dylik begrafning, än om jordfästningar få försiggå på sätt gällande lag föreskrifver.

Som sagdt, liksom det icke vållar någon svårighet eller medför något obehag för den, som utan prästs medverkan förrättar dop eller betjäna vid nattvardsgångar, som ej äro legaliserade, visar det sig nu, att detta icke heller behöfver vara fallet för dem, som förrätta en dylik begrafning. I motionen omtalas visserligen, att en person en gång fått obehag af, att han låtit begrafva en släkting utan biträde

*Ang rätt  
för annan  
än präst att  
förrätta  
jordfästning  
m. m.*

af präst. Men sedan denne blifvit frikänd och saken är klar, är det icke troligt, att flera komma att utsättas för obehag.

Då jag således anser motionen obehöflig, ber jag att få instämma i utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr Olsson i See: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet med anledning af den siste ärade talarens yttrande, att en hel del af de sammanslutningar, hvilka ifrågasatts skola erhålla den rättighet, hvarom här är fråga, vore alltför lösliga för att en sådan rättighet skulle kunna medgifvas dem. Häruti kan visserligen ligga någon sanning. Men hvilken fara skulle väl åstadkommas därigenom, att t. ex. en missionsförenings predikant eller så kallade pastor hade rättighet att jordfästa sina föreningsmedlemmar? Om föreningen upplöstes ett följande år och således icke hade någon predikant, i hvilket fall det ju icke kunde blifva fråga om, att han vidare skulle jordfästa forna föreningsmedlemmar, hade då någon skada skett därigenom, att denne predikant en gång haft rätt att förrätta jordfästning? Hade de personer, som han jordfäst, icke blifvit riktigt jordfästa? Det torde vara så mycket större skäl att medgifva dessa föreningar rätt att själfva föranstalta om jordfästning af sina medlemmar, som de hittills fått lagfart å sina hus och fastigheter. Det torde ur såväl statens som samhällets synpunkt vara mera vanskligt att tillerkänna dem denna rätt än rätten att genom sina föreståndare eller predikanter förrätta jordfästning, ty häruti kan jag icke se någon fara föreligga.

Den siste ärade talaren sade vidare, att det icke vore förbjudet för annan person än en statskyrkans präst att förrätta jordfästning och att något ansvar icke kunde drabba begravningsförrättaren därför. Detta må ju vara sant, men vi vilja undvika en hel del obehag, svårigheter och trassel, som bli en följd, därest man söker komma fram på oriktig väg. En och annan kan ju vara så duktig, att han vågar trotsa prästerskapet på orten i fråga om rätten att själf förrätta jordfästning, men det är endast de mera försigkomna och företagsamma, under det att de, som äro af mera försiktig natur, icke våga göra det. I lagen måste således finnas en bestämmelse om, att äfven andra än statskyrkans präster och med dem jämnställda äga rätt att förrätta jordfästning. Vi böra hjälpa och skydda de svaga, de andra reda sig nog själfva.

Nu kan invändas, att det icke betyder så mycket, om en statskyrkans präst eller en förenings predikant förrättar en jordfästning. Detta är sant. Men om en person hela sitt lif anslutit sig till en missionsförening, inom hvilken rådt ett innerligt broderskapsförhållande, och han i alla andra angelägenheter väntat sig till föreståndaren inom föreningen, är det också förklarligt, om han bedt denne att göra honom den sista tjänsten, då han flyttar från detta jordelivet till ett bättre land, och viga hans stoft till den sista vilan. Hvarför skulle han icke få göra det? Från församlingens synpunkt anser jag det icke vara farligt. Jag erinrar mig, att, då vid ett tillfälle å en ort, där inga svåra förhållanden rådde mellan prästerskapet och de frireligiösa, en gudfruktig man skulle jordfästas, vederbörande präst valde en psalmvers, så olämplig både för tillfället och för den döde,

att dennes anhöriga häraf blefvo smärtsamt berörda och till och med prästens anhängare tyckte det vara underligt. Jag kan icke fatta detta på annat sätt, än att afsikten var att visa ogenhet mot missionsföreningen i fråga, och sådant är ju obehagligt.

Den siste ärade talaren sade, att herr Byström föreslagit en begrafning efteråt, men han drog ju bara fram ett exempel. Jordfästningen måste företagas ånyo, emedan en präst ovillkorligen måste förätta den. Den förrättning, som förut skett, dugde icke.

Jag ber att få ansluta mig till motionärens yrkande.

Herr Olsson i Broberg: Då jag hör till utskottets majoritet i denna fråga, skall jag be att få säga några ord. Jag förstår mycket väl den framställning herr Byström i sin motion gjort och anser, att med den frihet, som redan lämnats frikyrkliga samfund och sammanlutningar, denna framställning blott är en konsekvens af, hvad som redan finnes på andra områden. Liksom utskottet håller jag dock före, att det är obehöfligt att skrifva till Kungl. Maj:t i denna fråga, enär, såsom här af flere talare framhållits, förra året till Kungl. Maj:t afläts en skrifvelse, hvilken mau kan hoppas komma att leda till det resultat, hvartill motionären önskar komma. Man torde så mycket mer kunna hoppas detta, som herr Byströms motion framlagts i år och antagligen kommer att leda därtill, att vederbörande beakta den framställning, som i denna motion gjorts.

Då jag alltså liksom utskottet har den uppfattningen, att man icke onödigtvis och utan trängande skäl bör besvara Kungl. Maj:t med skrifvelser — vi producera ju sådana ändå i riklig mängd — har jag icke kunnat biträda det förslag reservanterna förenat sig om. Här har af en ärad talare på blekingebänken betonats, att statskyrkan vill göra sig af med de frireligiösa, och han framhöll detta med en viss skärpa såsom någonting, som han icke kunde fatta skulle stå i rätt förhållande till statskyrkans intresse gentemot de frireligiösa. Men jag förstår icke rätt sammanhanget med detta, därför att det är ju de frikyrkliga, som begärt — och konsekvent sträfva efter — att blifva befriade från det statskyrkliga inflytandet. Det är ju från de frireligiösa detta frihetssträfvande kommer, men icke ser man något yrkande framkomma från statskyrkohåll, att man vill frigöra sig från dessa frikyrkliga. Det har jag icke märkt.

Biskop von Schéele har så grundligt talat för utskottets förslag, att det icke är mycket att tillägga. Jag vill endast säga den siste talaren, att han berörde vissa citat, som hämtats från den motion, som strax skall föredragas. Jag tycker, att det hade varit bäst, om han uppskjutit därmed, till dess denna motion hade blifvit föredragen, ty jag tror, att åtskilligt då kommer att framdragas, som kanske visar, att allt icke är så väl bestämdt med hvad som rör denna fråga.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson i Ålfvalsåsen: Herr talman! Då jag tillhör en kommun, där man har begravningsplatser, där detta begravningsätt tillämpas, som den ärade motionären framhållit i sitt anförande och

*Ang. rätt  
för annan  
än präst att  
förrätta  
jordfästning  
m. m.  
(Forts.)*

Ang. rätt  
för annan  
än präst att  
förrätta  
jordfästning  
m. m.  
(Forts.)

äfvén delvis berört i sin motion, så må det tillåtas mig att yttra några ord i föreliggande fråga.

Det är nämligen så, att inom den kommun, där jag bor, ha vi två sådana begravningsplatser, där man tillämpar ett sådant begravnings sätt, att man begrafver med s. k. trumma. Den ärade talaren prosten Meurling yttrade, att detta är ett begravnings sätt, som icke alls föreskrifves i lagen om begrafning. Då vill jag fråga den ärade talaren, hvem som funnit upp detta sätt att begrafva medelst trumma. Är det prästerna ensamma, som hittat på detta sätt att begrafva de döda, då såsom han yttrade det icke förekommer i lagen angående jordfästning af döda? Emellertid är detta något som förekommer och praktiseras på sådana ställen, där sådana små kyrkogårdar eller begravningsplatser, belägna ibland 3 à 4 mil ifrån kommunens allmänna begravningsplats, förekomma, och på grund af det långa afståndet kan ej prästen vid förekommande dödsfall företaga så långa resor och förrätta begravningsceremonien. Helt kort innan jag reste till riksdagen, förekom en sådan begravningsakt hemma i min kommun på en sådan begravningsplats, som ligger aflägsset uppe i den såkallade Älfdalens finnmark. En firereligiös pastor var närvarande och förrättade begravningsakten, dock naturligtvis med undantag af den ceremoni, där prästen tar skofveln i handen och förrättar jordfästningen enligt ceremonielet. Han kunde naturligtvis icke företaga denna ceremoni, såsom icke därtill lagligen berättigad, utan trumman nedsattes och får väl stå till sommaren någon gång, då prästen gör någon resa dit upp och kan företaga den öfliga ceremonien att, som det heter, jorda liket. Från min synpunkt anser jag ett sådant begravnings sätt icke vara kristligt utan i högsta grad okristligt. Och jag får också säga, att det synes mig vara ohygieniskt och osanitært, ty om den, som begrafves, dött i t. ex. en smittosam sjukdom — den yngling, som begrofs på den plats, jag här omtalat, hade dött i lungsot — och blifvit grafsatt medelst så kallad trumma, hvilken helt visst, som brukligt är, kommer att stå öppen till sommaren, måste väl ur alla synpunkter ett sådant sätt att begrafva få anses olämpligt och förkastligt; tillika måste det kännas mycket obehagligt för personer, som bo i trakten och i närheten af dessa begravningsplatser. Jag känner till ett fall från samma trakt, där ett lik fick ligga obegravet ända till den andra sommaren, sedan det blifvit grafsatt på detta förkastliga sätt medelst så kallad trumma. Man hade glömt att tillkalla prästen första sommaren, då han besökte platsen, och först andra sommaren, då han kom dit upp, verkställdes begravningsakten. Liket fick sålunda stå nära två somrar, innan det kunde ceremonieellt jordfästas. Jag vågar säga, att i vår upplysta tid borde sådant icke få förekomma.

Herr talman, jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Olsson i See: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning af ett yttrande af den utskottsledamot, som nu senast försvårade lagutskottets utlåtande, nämligen herr Olsson i Broberg. Han yttrade nämligen, att jag skulle ha citerat några fall, som beröras i ett följande ärende. Så har icke varit fallet, och jag har endast velat uttala en protest mot detta påstående. Jag känner icke dessa fall

utan jag relaterade blott ett fall, som jag personligen känner och som härrör från min hemsöcken. Detta fall finnes icke omnämndt i något utskottsutlåtande.

Medan jag har ordet, vill jag nämna en sak, som jag glömde i mitt föregående anförande. Prosten Meurling tycktes vilja framhålla, att lika väl som de frireligiösa företagit sig att förrätta dop och utdela nattvarden, lika väl skulle man kunna tänka sig, att hvarje förening i det fall, som det här är fråga om, skulle komma att taga hand om sina föreningsmedlemmar. Men förhållandet är nog icke detsamma härvidlag. Beträffande utövande af predikoverksamhet, förrättande af dop och utdelande af nattvarden kan ju hvarje förening i församlingen företaga detta i den lokal, som man förfogar öfver, men beträffande begrafningar har man det sämre ställt. Man får icke förrätta begrafning på hvilken plats som helst, utan då är man beroende af kyrkan, klockaren och prästen och för öfrigt af hvad samhället föreskrifver. Det är sålunda förenadt med mycket trassel för dem, som vilja anordna begrafningen på detta sätt.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Meurling: Den siste ärade talaren frågade, hvad det skulle ligga för fara i, att lekmän eller frikyrkopastorer finge förrätta begrafning. Jag vill därpå svara, att efter det prejudikat från år 1903, som omtalas af motionären, ser jag ingen fara däri; jag vet icke, hvad risk det skulle medföra för den, som gör detta.

En annan ärad talare frågade, hvem som uppfunnit begrafnings-sättet med trumma. Därpå måste jag svara: det vet jag icke. Jag har icke sett sådan begrafning omnämnd i någon lag eller författning. Det har vidare sagts af den siste talaren, att sådana begrafningar de önska äro förenade med stora obehag, därför att man måste vända sig till pastor och klockare o. s. v. Men säkert är, att det skulle bli ännu mera trassel och obehag, om motionärens förslag skulle bifallas, ty då måste ju en pastor ovillkorligen granska, hvilken rätt den, som begär en dylik begrafning, fått att åt annan person gifva uppdraget att förrätta legaliserad begrafning. Ty också i motionen erkännes ju, att det skall vara någon, som kallas för »vederbörande», således icke alldeles hvem som helst. Jag anser därför fortfarande, att motionen är obehöflig, och ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Rydén: Herr talman! Jag kommer att yrka bifall till utskottets hemställan och afslag å herr Byströms motion, men med en väsentligen annan motivering än den, som de ärade representanterna för ett sådant yrkande förut anförte.

Såvidt jag förstär, ingår i herr Kjellbergs motion, som förekommer i nästa punkt, till alla delar det yrkande, som herr Byström framställt i sin motion. Vilja således herr Byström och hans meningsfränder i kammaren ha ett beslut, som ger dem full frihet i detta afseende, böra de bifalla herr Kjellbergs motion, för så vidt som de vilja medgifva andra, med dem i religiösa frågor olika tänkande samma frihet, som de begära för sig själva. Jag för min del tror, att

*Ang. rätt för annan än präst att förrätta jordfästning m. m.*  
(Forts.)

Ang. rätt  
för annan  
än präst att  
förrätta  
jordfästning  
m. n.  
(Forts.)

det är farligt att här i denna punkt gifva herr Byström och hans meningsfränder utan vidare understöd för att kanske, när det gäller att i nästa punkt utvidga frågan, se dem stadda på flykt. Jag tror, att det är bäst att man ställer det så, att man kan beräkna, att de äro med oss, då nästa fråga föreligger. Det är ett taktiskt spörsmål, det här rör sig om.

Jag kanske möter motstånd, då jag säger, att det är på grund af gammal erfarenhet, jag gör detta yrkande. Förr i världen stodo de frireligiösa, när det gällde religionsfrihetsfrågor, ytterst på flygeln i striden för att bereda samvetsfrihet här i landet och att göra det möjligt för folket att förkunna olika meningar i religiösa ting. På den tiden voro de förföljda af kyrkan och prästerna, och på den tiden voro de frisinnade. Ett par årtionden — och de frireligiösa voro försonade med kyrkan! Nu finner man dem ej sällan som bundsförvanter till kyrkan, när det gäller att förtrycka och neka religionsfrihet åt dem, som öfver hufvud icke hysa någon religiös uppfattning. Jag tror, att om vi i denna punkt, som ju är af underordnad beskaffenhet, släppa efter, så är det möjligt, att vi få göra en sorglig erfarenhet i framtiden. Af dessa skäl ber jag att få yrka afslag å herr Byströms motion och bifall till utskottets hemställan.

Herr Byström. För herr Meurling skall jag be att få återgifva en anekdot, som landshöfding Curry Treffenberg på sin tid mer än en gång anförde i Första kammaren. Jag hänvisar till Första kammarens protokoll, där berättelsen förekommer. Det var så, att en prost hade främmande. Han var själf en åldrig man, men han hade en del ungdom jämte andra hos sig på en liten festlig tillställning. Så sade han till sin kusk, att denne skulle taga fram, såsom Treffenberg uttryckte sig, det gamla skåpet, hvarmed han menade en gammal originell släde, för att prosten skulle kunna skjutsa sitt främmande och äfven på det sättet förnöja dem. Prosten körde och till slut stjälpte han med släden i en snödrifva; ungdomen kom underst och prosten ofvanpå. De som voro under började jämra sig, men prosten sade: lugna er, lugna er, det blir nog bra — han tog det mycket lugnt. Landshöfding Treffenberg gjorde tillämpning af denna berättelse på dem, som på det kyrkliga området motsatte sig reformer. Så vill jag också säga till prosten Meurling: han är ofvanpå, och vi andra äro under. De, som äro under, ha anledning att ej vara alldeles nöjda, men han själf säger som prosten i landshöfding Treffenbergs historia: lugna er, det går nog bra. Så ha män af hans läggning gjort i alla tider, när det gällt reformer på den kyrkliga lagstiftningens område. Jag vill icke på minsta sätt underkänna hans goda vilja och afsikt, men jag tror icke, att hans mening är riktig i detta fall.

Hvad åter angår biskop von Schéeles framställning, är det icke precis så mycket att säga om densamma. Han är ju en af våra biskopars bästa och humanaste män. Då han emellertid erinrar om, att vi frikyrkliga kunna nöja oss med den förordning, som gäller för främmande trosbekännare, så låter detta så ovanligt för att komma från en så vidtberest man, som har så stora frikyrkliga sympatier, som jag antager eller vet att han har, och som äger så många be-



kantskaper i ett land, där frikyrkorna haft en så stor framgång, och därtill en frikyrka som i lära är till allra väsentligaste delar öfverensstämmande med svensk-lutherska kyrkan, nämligen Augustanasynoden i Amerika.

I betänkandet är användt ordet »svenska kyrkan». Ja, det kan vara tal om hvad »svenska kyrkan» är. Det må i långliga tider ha ansetts vara detsamma som statskyrkan, men allt mer och mer kommer den uppfattningen att göra sig gällande, att svenska kyrkan betyder allt, som är verkligt kyrkligt, innefattande alla dem, som vilja intressera sig för kristligt och kyrkligt arbete här i landet. Då man t. ex. talar om skotska kyrkan, förstår man ju därmed å ena sidan skotska statskyrkan och å andra sidan skotska frikyrkan. Jag anser därför, att man med svenska kyrkan bör förstå och kommer att förstå, om man också icke nu gör det så allmänt, allt verkligt kyrkligt och kristligt i Sveriges rike. Vår frikyrka är lika mycket *svensk* som den lutherska statskyrkan är det.

Det är ju många uttryck i lagen, som undergått en förändring — fastän ordalydelsen i paragraferna står kvar — så att uttrycken ha en annan betydelse nu än de hade årtionden tillbaka. Jag vill blott erinra om att de frireligiösa sammankomster, hvilka förr i tiden så långt ifrån hade skydd af lagen, att snarare lagens väktare kommo och upplöste dem, nu äga lagligt skydd, och dessa sammankomster inbegripas numera under »gudstjänster» och skyddas såsom sådana. Så småningom ändras åskådningen, folkets åskådning likaväl som ordningsmaktens, och blott tiden blir mogen härför, kommer nog prästens uppfattning att också blifva densamma.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! För att fullfölja bilden i den historia, som herr Byström talade om, är det här två slags folk, som ligga under och ha svårt för att hålla sig lugna, de, som herr Byström representerar, och de, som herr Kjellberg representerar. Herr Rydén uttryckte sin farhåga för, att de senare icke skulle komma loss på samma gång som de, hvilka herr Byström representerar. Därför ville han, att dessa båda kategorier skulle hålla fast vid hvarandra, så att de kunde blifva fria samtidigt. Jag förstår hans tankegång mycket väl, och jag menar, att det är ganska naturligt, att herr Rydén bragtes på densamma, då man ser, att det inom lagutskottet finnes reservanter, som vilja förorda herr Byströms motion, men icke vilja gå med på herr Kjellbergs. Det ligger då onekligen nära till hands att tro, det dessa hylla principen: frihet för mig, men icke för dig.

Nu är det, som herrarna finna, så, att herr Byströms motion i klämman, om man drager på orden, kan tänkas innefatta äfven herr Kjellbergs. Den förres motion går ju ut därpå, att äfven annan än en statskyrkans präst eller en med honom jämställd må äga tillstånd att förrätta begrafning. Med god vilja kan man under den formen äfven tänka sig inbegripet hvad herr Kjellberg yrkar. Men ser man på herr Byströms motivering, finner man, att han i själfva verket åsyftar något mycket mera inskränkt. Han vill endast, att den, som genomgått ett frikyrkligt seminarium eller annan sådan inrättning,

Ang. rätt  
för annan  
än präst att  
förrätta  
jordfästning  
m. m.

(Forts.)

Ang. rätt  
för annan  
än präst att  
förrätta  
jordfästning  
m. m.  
(Forts.)

skall berättigas att förrätta begrafning med laga verkan. Därför menar herr Rydén, att herr Byströms framställning är så inskränkt, att det icke är skäl att bifalla den. Herr Rydén vill i stället, att vi skola tillfredsställa herr Byström genom att vid nästa punkt i betänkandet bifalla herr Kjellbergs motion, enär uttrycket »borgerlig begrafning» skulle äfven innefatta det slags begrafning, som herr Byström motionerar om. Jag vill icke påstå, att icke resonemanget i viss mån kan försvaras, men jag tror dock, att när man talar om borgerlig begrafning, så menar man i allmänhet begrafning utan religiösa ceremonier. Med borgerligt äktenskap förstår man ju ett sådant, som är ingånget utan kyrkliga eller religiösa ceremonier. Samma betydelse torde man därför vara befogad att inlägga i ordet borgerlig, då det användes i fråga om begrafning. Jag tror därför, att de frireligiösa skulle mot herr Kjellbergs förslag kunna med rätta invända, att det icke träffar hvad de vilja ha.

För öfrigt, fastän jag medger, att det kan finnas skäl för herr Rydén att framkomma med det förslag, som han afgifvit, undrar jag, om man icke gör sig skyldig till en kränkande orättvisa mot dem, som stå bakom herr Byströms motion, genom att tro dem om att alla eller till sitt stora flertal vara i stånd att rösta ja för denna motion, men rösta nej, när det gäller herr Kjellbergs. Jag tycker, att det vore märkvärdigt, om det kunde finnas många, som på det sättet utslutande toge hänsyn till sina och sina närmaste meningsfränders intressen, men totalt saknade blick för att andra befunne sig i samma svårigheter som de. Jag vågar hysa den goda tanken om herrarne på den sidan, att de icke skola göra sig skyldiga till något sådant, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Byströms motion.

I detta anförande instämde herr *Karlsson* i Fjäl.

Herr von Schéele: Herr talman! Gentemot herr Byström ber jag blott att få säga, att vi svårligen kunna undvara termini tecnici. En sådan term är »svenska kyrkan», och en annan är »främmande trosbekännare». Förordningen af den 31 oktober 1873 kallas ju »förordning angående främmande trosbekännare». I dess första paragraf talas det om dem, som tillhört »svenska kyrkan», och tredje paragrafen börjas sålunda: »Har medlem af svenska kyrkan» o. s. v.

Däri har jag alldeles samma uppfattning som motionären, att då vi tala om upprätthållandet af kristendomen i vårt land, måste tagas med alla de, som därvidlag ha förtjänst eller skuld — huru man nu må se det. För mig icke mindre än för honom är det den dyrbaraste af alla förmåner att få tillhöra deras antal, som tjäna Kristus. Och obetingadt räcker jag därvid brodershand icke blott åt svenska kyrkans medlemmar, utan helt visst äfven åt sådana, som kallas främmande trosbekännare och hvilka jag betraktar såsom bröder, ja lika-berättigade bröder.

Herr Leander: Herr talman! Jag kunde icke af herr Meurlings första anförande få klart för mig, om han ansåg, att de frikyrkliga

handlade olagligt eller vid sidan af lagen, då de förrätta dop o. s. v. Jag vill blott säga, att om de handlade vid sidan af lagen härutinnan, skulle säkerligen för länge sedan deras verksamhet blifvit stäckt. Bland andra skulle nog en del prästmän dragit försorg om att de icke fått fortsätta härmed. Nu säger herr Meurling, att det icke behöfs någon lagändring i den af motionären angifna riktningen; andra personer än statskyrkans präster kunna förrätta begrafning utan sådan ändring. Men har man den åsikten, begriper jag icke, hvarför man ej vill ha in i lagen en bestämmelse härom. Ingen misstänker herr Meurling för att vilja uppmana någon att handla olagligt, och därför tycker man, att han kunde vara med om motionen. Han förmenar emellertid, att det skulle uppstå svårigheter för prästerna att veta, hvilka vore berättigade att förrätta begrafning. Men motionären har ju föreslagit, att myndigheterna, exempelvis Konungens befallningshafvande, skulle utfärda tillståndsbevis för dessa på rekommendation af predikantseminarier eller andra dylika inrättningar. Så sker ju redan nu beträffande metodisternas predikanter och pastorer, och om en person kommer med ett sådant tillståndsbevis och företer det inför kyrkoherden, bör ju denne icke kunna stanna i tveksamhet om, huruvida personen i fråga har rätt att jordfästa eller icke.

*Ang. rätt  
för annan  
än präst att  
förrätta  
jordfästning  
m. m.  
(Forts.)*

Den ärade ledamot af lagutskottet, som haft ordet här, sade, att det icke är kyrkan, som vill drifva ut de frireligiösa, utan dessa själva begära den ena friheten efter den andra. Ja, det göra de frireligiösa, de begära frihet att handla efter sitt samvetes öfvertygelse, och jag menar, att kyrkan bör ställa sig på så bred basis, att den lämnar rättighet därtill, likaväl som kyrkan hyser en mängd medlemmar utan någon religiös öfvertygelse.

Hvad angår herr Rydén's anförande, har ju redan herr Pettersson i Södertälje bemött honom. Jag vill därför blott säga, att jag icke förstår, hvarför herr Rydén, som vill hafva det hela, icke kan gå med på en del till att börja med. Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Thor: Herr talman! Det har af eu föregående talare förklarats, att de frireligiösa öfvergifvit sina traditioner från fordom, då de voro för frihet i religiöst afseende. Jag tror emellertid, att den ärade talaren tager mycket fel, om han anser, att förhållandena i detta afseende äro annorlunda nu mot hvad de förut varit. Det har någon gång förut händt, att han i sin kritik af partierna icke alldeles träffat det rätta, och jag tror, att han äfven denna gång huggit i sten. Jag har endast velat säga detta, för att hans uttalande icke måtte stå alldeles oemotsagdt. Det är icke på uppdrag från de frireligiösa eller frikyrkliga, som jag här talar, men jag tror mig kunna säga, att vår åsikt är den, att man icke bör påtvinga någon religiösa ceremonier eller gudstjänsthandlingar liksom ej heller någon antireligiös uppfattning.

Öfverläggningen förklarades härmed afslutad. Herr talmannen framställde i öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt,

Ang. rätt  
för annan  
än präst att  
förrätta  
jordfästning  
m. m.  
(Forts.)

dels på afslag å berörda hemställan och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig ause den förra propositionen hafva flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition af följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i punkten 1) af utskottets förevarande utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 94 ja, men 107 nej, hvadan kammaren, med afslag å utskottets hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

*Punkten 2* föredrogs härpå. Därvid yttrade:

Herr Kjellberg: Herr talman, mina herrar! Jag skall bedja att inledningsvis få påpeka några punkter i den af mig framlagda motionen för att därefter öfvergå till att söka bemöta de skäl, som utskottet har anført för afslag å densamma.

Jag har sålunda i min motion inledningsvis nämnt, att jag ansett den nu föreliggande frågan vara en konsekvent åtgärd i lagstiftningsväg efter de beslut, som Riksdagen under senare år har fattat angående fakultativt borgerligt äktenskap, angående utträde ur statskyrkan och angående edgångs utbytande mot högtidlig försäkran. Jag har också framhållit, att min motion afser att — låt vara på ett mindre område — tillmötesgå de allt starkare kraf på samvetsfrihet och ärlighet äfven i religiösa frågor, som vår tid anser sig böra uppställa. Jag har dessutom framhållit, hurusom det icke kan vara riktigt, att kyrkliga ceremonier användas inför personer eller om personer, som hysa en från kyrkans afvikande grunduppfattning, och att den högtidliga akt, hvarigenom en bortgången öfverlämnas åt den sista vilan, i betänklig grad kan förvanskas därigenom, att ord och former komma till användning, hvilkas innebörd icke omfattas af dem det vederbör. Vidare har jag framhållit, att hvar och en, som erkänner de religiösa föreställningarnas djupt ingripande betydelse, måste ställa sig betänksam gentemot ett slentrianmässigt användande af kyrkliga former, ty ett sådant slentrianmässigt användande af dylika former, ur hvilka andan försvunnit åtminstone för dem, som hysa en annan uppfattning, måste verka stötande för de i djupaste mening religiösa och måste verka förlöande på känslan för sanning och ärlighet.

Jag har vidare anført den danska begrafningslagen af 1907, och jag vill i samband därmed erinra därom, att denna med den tekniska

termen »borgerlig begrafning» afser alla begrafningar, som icke för- rättas efter den danska folkkyrkans former.

Utskottet har nu först och främst i sitt yttrande om min motion hänvisat till den Riksdagens skrivelse, om hvilken särskildt herr von Schéele redan talat. Men man må komma ihåg, att denna skrivelse innefattar icke blott frågan om utredning, under hvilka förhållanden personer skola kunna utträda ur den svenska statskyrkan utan att inträda i annat trossamfund, utan denna skrivelse omfattar också frågan om utredning, huru detta utträde skall ske, utan att vederbörande på grund däraf uteslutas från rätt att deltaga i afgörandet af frågor, som icke prövas vara af beskaffenhet att böra allenast af kyrkans medlemmar handläggas.

Vi förstå således, att det först och främst kommer att dröja en ganska lång tid, innan denna fråga kan föranleda lagstiftning, och vidare måste vi tänka därpå, att när denna fråga en gång till äfventyrs resulterar i en lagstiftning, måste åtgärder vidtagas för att bestämma angående begrafningsformerna just för dem, som utträda ur statskyrkan utan att söka inträde i annat trossamfund. Således just den omständigheten, att frågan redan ligger före till Kungl. Maj:ts pröfning om rätt för personer att utträda ur statskyrkan utan att de behöfva uppgifva trossamfund, i hvilket de ämna inträda, redan denna omständighet utgör enligt min uppfattning ett skäl för oss att i tid upptaga den nu föreliggande frågan till utredning.

Nu säger utskottet vidare, att den, som tilläfventyrs icke vill hafva kyrklig begrafning, »kan väl icke alldeles vilja bortse från det förhållande, att hans begrafning tillika har karaktären af en de efterlevandes eller sambällets gärd åt den döde». Nej, det är alldeles klart, förmodar jag, att högst få människor skola bortse från ett dylikt förhållande, och ingen människa läser väl motsäga, att en sådan gärd åt den dödes minne, som visar sig genom en begrafning under högtidliga former, är på sin plats. Men hvarför skall denna gärd ske under en gång för alla bestämda, kyrkliga former? Därom har utskottet icke yttrat sig. Hvarför skall denna de anhörigas, kamraters och vänners gärd vid grafven just ägnas i denna form, när det gäller kretsar, i hvilka denna form måste verka stötande, särskildt i de fall, då den döde icke haft den lifsuppfattning och åskådning, för hvilken denna form vill vara ett uttryck?

Vidare säger utskottet, att förutsättningen för en sådan lagstiftning som den af mig begärda måste vara »tillvaron af ett verkligt behöf eller en mera allmänt utbredd uppfattning om det berättigade och lämpliga i det kraf, som här framburits». Ja, reservanterna hafva ju påpekat, att detta påstående af utskottet vederlägges redan af från skilda håll framställda önsknings i detta afseende. Och säkert är det, att äfven om icke sådana önsknings trädte fram i så att säga officiell form, så kan hvar och en öfvertyga sig om, att de finnas och finnas med full rätt. Det är alldeles klart, att man i detta fall icke alls behöfver vänta på opinionsyttringar, på framställda adresser och dylikt för att vidtaga den åtgärd, som jag här föreslagit, utan anser man den å ena sidan vara en naturlig följd af redan vidtagna lagstiftnings- åtgärder, och anser man å andra sidan, att hvarje reformförslag på

*Ang. rätt  
för annan  
än präst att  
förrätta  
jordfästning  
m. m.  
(Forts.)*

Ang. rätt  
för annan  
än präst att  
förrätta  
jordfästning  
m. m.  
(Forts.)

detta område i sin mån afser att värna om friheten i religiösa frågor, så bör man gå med på mitt förslag, vare sig offentliga opinionsyttringar kommit till stånd i denna fråga eller icke.

Slutligen framhåller utskottet det oriktiga i det tidningsmeddelande, som jag anförde i motionen. Jag är den förste att beklaga, att detta pressmeddelande, som på sin tid väckte ett betydligt uppseende, kommit med i motionen. Jag vill emellertid redan nu säga, att berättelsen om denna begrafning i Bohuslän, som sålunda felaktigt blifvit anförd, ingalunda utgör grundmotivet eller ens spelar nämnvärd roll i motiveringen för min hemställan. Att den med afseende å antalet rader i motionen tager betydligt större plats än tvenne andra åberopade fall från Bohuslän, beror därpå, att jag med afseende å dessa senare nöjt mig med att hänvisa till justitieombudsmannens berättelse, som hvarje riksdagsman erhåller, och där kammarens ledamöter kunna finna, att de båda åsyftade fallen af justitieombudsmannen åtalats inför domkapitlet, och att båda numera äro beroende på Göta hofrätts pröfning. Med beklagande af att det tidningsmeddelande, som numera dementerats, blifvit i motionen anfördt, vill jag ännu en gång upprepa, att detsamma icke varit grundläggande i fråga om motiveringen för min hemställan.

Jag ser till min glädje, att fyra ledamöter af lagutskottet från denna kammare reserverat sig till förmån för min motion och häfdat, att endast därigenom, att både herr Byströms och min motion bifallas, kan rättvisa skipas och verklig religionsfrihet vinnas på detta område.

Med afseende på talet därom, att vi skola vänta med denna fråga därför att tiden ännu icke är inne, vill jag fästa uppmärksamheten på, hur oväntadt fort stundom de kyrkliga reformerna gå. När vid 1903 års riksdag frågorna om civiläktenskap och om utträde ur statskyrkan förelågo till behandling i Första kammaren — lagutskottet hade då tillstyrkt båda reformerna — så möttes de där af bestämdt motstånd. Man hörde då en biskoplig stämma i ett tämligen kort anförande fyra å fem gånger framställa den frågan: »Är svenska folket ännu ett kristet folk?» Denna upprepade fråga, som icke fick något svar, påverkade nog förstakammarledamöterna, och man finner samma fråga upprepade gånger framställd, så snart det gäller kyrkliga reformer.

Äfven i fråga om min motion har i tidningsartiklar af namngifna präster framställts den frågan: »Vill svenska folket vara ett Guds folk?» och gång på gång hör man sålunda från prästerligt och kyrkligt håll denna fråga framställas hvarje gång man vill ändra formerna — observera *formerna!* — för det kyrkliga och religiösa lifvet här i Sverige.

Men trots allt det motstånd, som reformer på detta område vid sitt första uppträdande möta, så går det öfverraskande fort. Då vi nu se 1908 och 1909 års debatter i Första kammaren angående frågorna om civiläktenskap och om utträde ur statskyrkan och debatterna i kyrkomötet 1908 om den förra frågan, så finna vi reformerna förklarar mogna. Efter fem år finnes intet motstånd, det beslutas en riksdagsskrifvelse och det beslutas lagstiftning. Således, trots det att man 1903 ansåg, att därest det då framställda förslaget antogs, man

måste svara nej på frågan »Är svenska folket ett kristet folk», så gå samma personer fem år senare med på reformerna, trots det svar de väntat på sin fråga.

Vidare är det af intresse att iakttaga, att när dessa frågor efter fem års mellanrum komma fram på nytt och motståndet fallit, så är frågan icke längre, huruvida det svenska folket är ett kristet folk, utan då blir frågan en annan: »hur skall det gå med de stackars prästerna, de stackars samvetsömma prästerna, som skola åläggas att — i vissa fall mot egen öfvertygelse — förrätta kyrklig vigsel?» Härpå vill jag svara, att så länge svenska kyrkans präster äro statens tjänare, så kan för dem ingen valfrihet förekomma vid handlingar, som de skola utföra såsom på en gång statens och kyrkans tjänare. En helt annan sak är, att det enligt min mening vore högst önskvärdt att en sådan valfrihet gifves åt svenska kyrkans präster, men det kan icke, såvidt jag förstår, gifvas dem, förrän svenska kyrkan upphört att vara statskyrka.

Vi se således, att det kyrkliga motståndet representeras af präster, som uppträda och först rikta sig mot reformförslagen genom att framkasta frågan, om svenska folket vill vara ett kristet folk, ett Guds folk, och som sedan, när om några år reformförslaget är färdigt att bifallas, fråga: »hur skola vi skydda prästernas samveten?» Ja, denna fråga om, huruvida ändringen af kyrkliga former berör det svenska folkets religiositet, det svenska folkets moraliska tillstånd och etiska fostran, den kommer ständigt fram. När det är fråga om kyrkoherdes själfskrifvenhet såsom ordförande i skolråd, så skymtar den fram, gäller det biskoparnas eforat, så är den åter framme, ständigt ligger den frågan i bakgrunden. Alltid säges det, att om vi ändra här eller vi ändra där inom det kyrkliga formväsendet, så är kanske Sveriges folk icke längre ett kristet folk. Man kan väl i grund och botten icke fatta dessa ständigt upprepade frågor på annat sätt än att man anser, att hvarje ändring i formen, hvarje rent formell ändring innebär en fara för vårt folk i religiöst afseende. Ja, det förekom i en skånsk högertidning några yttranden i den vägen, när vår nuvarande konung beslöt att icke låta kröna sig, och det framhölls därvid, hurusom Sveriges konungar af ålder genom kyrkan mottagit sitt höga ämbete, hurusom insignierna till detta öfverlämnats åt konungarna genom kyrkan. Men som vi veta har vår nuvarande konung aldrig burit dessa insignier, som vid forna kröningar af kyrkan öfverlämnades till svenska konungar. Vi se således att vid alla reformförslag, som röra kyrkans förhållande till staten och till de enskilda medborgarna, vare sig de äro af stor och ingripande betydelse eller hafva den minsta räckvidd, den frågan alltid kommer fram: »hur skall det nu gå med svenska folket såsom ett Guds folk?»

Att denna motion väckt ett visst uppseende och föranledt tidningsartiklar från prästerligt håll, är ju icke att förvåna sig öfver. Jag skall be att få citera några sådana yttranden, dels sådana för och dels sådana emot mitt förslag.

Kyrkoherden teol. dr S. A. Fries skref för någon tid sedan i Svenska Dagbladet en vidlyftig artikel om borgerlig begrafning, hvars införande »skulle hafva så vidtgående följder med sig, att de rent af

Ang. rätt för annan än präst att förrätta jordfästning m. m.

(Forts.)

Ang. rätt  
för annan  
än präst all  
förrätta  
jordfastning  
m. m.

(Forts.)

kunde blifva till skada för den kristna religionens ledande ställning i vårt land.» Och vidare skriver doktor Fries: »Då det gäller hygieniska synpunkter, tror jag ej, att den ärade motionären låter många betänkligheter från känslan och öfvertygelsen hos den döde få bestämmanderätten. Ty det är ju fråga om de efterlevandens hälsa och trefnad. Det må vara rätt, och äfven jag sätter det lefvande samhällets allmänna välfärd framför äfven en döendes varmaste önsknningar och kraf. Och det finns enligt min öfvertygelse en andlig hygien, som också måste tillgodoses.» Ja, man får ju af det nu citerade icke någon annan uppfattning, än att i den andliga hygienens härvidlag måste ingå den kyrkliga begrafningen, och att man för att bibehålla vårt folks andliga hälsa måste fordra den kyrkliga formen vid begrafningar. Författaren säger vidare, att han icke har något att invända mot, att valfrihet förefinnes i afseende på dop och konfirmation, och att försummelse i afseende på gudstjänst, konfirmation och nattvard under lefnadens lopp kan repareras, men att det här är fråga om, aldrig kan i någon form repareras. I samband härmed opponerar han sig mot att en människa på en under kristna symboler invigd plats begrafves »på samma sätt som man gräfver ned kroppen af ett själfdödt djur.»

Författaren går icke vidare in på denna del af frågan, än att han talar om den högtidliga akt, som möjligen skulle förekomma med blommor och musik och dylikt, som ju äfven de kunna tänkas komma att använda, hvilka i öfrigt icke ville följa den kyrkliga formen för begrafningen. Trots detta använder författaren likväl ett sådant uttryck som det ofvan anförda, att deras kroppar skulle nedmyllas i jorden såsom kroppen af ett själfdödt djur. Det är något ganska vanligt, att då man från kyrkligt håll vill varna för en sak, man gör sig skyldig till de största öfverdrifter. Så också här, när man liknar den begrafning, som icke sker under kyrkliga former, med ett nedgräfvande af döda djurkroppar.

Författaren går vidare in på frågan, huruvida invigda kyrkogårdar skulle få användas för dessa begrafningar. Som herrarna behagade finna af motionen, äro i den danska lagen vissa ordningsregler stadgade, som gälla folkkyrkans kyrkogårdar. Och det vore underligt, om, då gällande föreskrifter, som vi veta, tillåta *alla* — äfven hedningar — att begravas på af svenska kyrkan invigda begrafningsplatser, dessa, som icke vilja hafva kyrklig begrafning, skulle begravas på ett särskildt ställe, ty ett motsatt förfaringssätt vore enligt doktor Fries »ett slag i ansiktet på hela den kristna världsåskådningen». Han talar vidare om, att den kristna religionen icke kan finna sig i att man inom dess eget helgade område rent af demonstrerar sin förkastelse af densamma.

Det är gifvet, att, om den af mig ifrågasatta lagstiftningen skulle komma till stånd, den bland annat måste förhindra dylika demonstrationer. I den danska lagen är också allt sådant förbjudet, som kan anses innebära en demonstration mot den danska folkkyrkan. Doktor Fries slutar sin artikel med att uttala — som jag också hört andra präster göra — sitt bekymmer öfver denna motion, som måste framkalla frågan: är Sveriges folk icke längre ett Guds folk?

I en annan tidning, Göteborgs stiftstidning, ett veckoblad på väst-



kusten, har man också angripit motionen. För att man skall förstå den anda, som talar i denna tidning, ber jag få anföra ett uttalande af märket I. D. W., hvilket att döma af tidningens egen uppgift angående redaktionens medlemmar måtte beteckna kyrkoherden filosofie doktor Ivar D. Wallerius. Min motion säges »uppenbarligen stå i afkristnandets tecken». Vidare anføres: »Må så vara, att det går därbän, att de, som lefvat som hedningar, också komma att som sådana begrafvas och att införandet af obligatorisk borgerlig begrafning rent af kunde synas önskvärdt, när det gäller lik, som det skall eldas med; men så borde ock konsekvensen däraf vara den, att sådana ej jordas på kristligt invigda begrafningsplatser, utan annorstädes».

Som åtskilliga af kammarens ledamöter kanske eriura sig, har motståndet mot likbränningen, särskildt i Göteborgs stift, utgått från prästerligt håll, men man hade knappast väntat, att man från ett håll, som ju särskildt skulle hafva till uppgift att predika hvad vi kalla kärlekens religion, skulle få höra sådana uttryck användas om dem, som föredraga likbränning framför begrafning. Som jag redan nämnt, förklaras min motion gå i afkristnandets tecken. Jag undrar, om man kan säga, att en sådan artikel som den nu citerade kommer att verka främjande för den svenska statskyrkan och dess lära.

Slutligen har en annan statskyrkopräst i Nya Dagligt Allehanda under rubriken »Kyrkliga nyheter» angående den nu föreliggande motionen förklarad, att »det enda, som här är svårt att förstå, är, hvarför hans (motionärens) frisinne inskränkt sig till begrafningen. I Frankrike har man redan försökt sig på civildopet. Ett sådant ägde rum i början af förra året i den franska staden Ivry...». Efter en skämtsam beskrifning öfver detta »dop» säger artikelförfattaren: »Att staden Ivry jämmt ett år efter denna händelse står under vatten är naturligtvis bara en tillfällighet». — Ja, pastor Carl Kihlén, som författat artikeln, skämtar öfver att jag icke begärt civilt dop. Men jag har icke begärt, att *jordfästningen* skulle bli borgerlig. Dopet är liksom jordfästningen en kyrklig ceremoni. Och han hade bort skämta lagom i denna fråga, ty vid förra kyrkomötet förelåg till behandling en motion, väckt af lektor Waldenström, om införande af lekmanadop, och detta är väl icke något annat än civilt dop, om man nu vill använda denna beteckning.

Jag skall be att få yttra några ord med afseende på sträfvandena att afskräcka från en reform t. ex. genom att, såsom författaren i Göteborgs stiftstidning gjort, sätta i fråga, om icke detta begrafnings-sätt borde göras obligatoriskt för personer, hvilkas döda kroppar »det skall eldas med». Jag vill då omtala de försök, som för några år sedan gjordes i liknande syfte vid en annan reformfråga. År 1903 förelåg vid kyrkomötet frågan om införande af borgerlig vigsel och då motionerade teologie professor Rudin »till skydd för den kyrkliga vigselns helgd» om sådan ändring af då gällande äktenskapslagstiftning, att äktenskap mellan kontrahenter, af hvilka den ene eller båda voro fränskilda, »alltid måtte med borgerlig vigsel avslutas». Detta var sålunda ett försök från kyrkligt håll att från början missrekommendera den borgerliga vigseln, att sätta en fläck på den genom att säga: vi präster vilja, att, när båda kontrahenterna önska ingå äktenskap och

Ang. rätt  
för annan  
än präst att  
förrätta  
jordfästning  
m. m.  
(Forts.)

Ang. rätt  
för annan  
än präst att  
förrätta  
joräfstning  
m. m.  
(Forts.)

den ena af dem är fränskild eller båda äro det, obligatoriskt civiläktenskap skall tillämpas. Att på detta sätt göra den borgerliga vigseln obligatorisk för sådana fall som dessa hade naturligtvis haft till följd, att den borgerliga vigseln från början prickats såsom något vanhederligt. Nu har man i de artiklar, som jag här påvisat, och i hvilka man vändt sig emot den borgerliga begrafningen, syntts vilja gå till väga på ett liknande sätt.

Bland de röster, som höjts för den borgerliga begrafningen, vill jag anföra norske stiftsprosten Gustaf Jensens. Den befattning, han innehar, motsvarar en domprostbefattning hos oss. Utan något sammanhang med min motion, men i anledning af en begrafning, som ägde rum i Kristiania under förra månaden, har han i »Verdens Gang» skrivit följande: »I en Avisartikel for nogle Aar siden om kirkelige Forhold udtalte jeg, at der ogsaa burde være Adgang till borgerlig Begravelse. Allerede i en Række Aar har en saadan Adgang staaet aaben i Danmark. Og det er uden Tvivl en simpel Konsekvens af den fremadskridende Udvikling at det samme ogsaa bliver Tilfældet hos os. Om nogen selv, efter derom forud udtalt Vilje, eller de Efterladte paa hans rette Vegne, ikke ønsker den kristne Kirkes Medvirkning ved Begravelsen (eller Ligbrændingen) bør de ikke være nødte til at se en Præst ved Baaren. Og heller ikke Kirken bør være nødt til at udføre en Handling, som ikke ønskes. Begge Dele er uværdige. Og som det er fra kirkelig Side, at Arbeidet for borgerlig Ægteskabstiftelse er optaget hos os og nu forhaabentlig snart gjenneført, saaledes bør det ogsaa være fra kirkelig Side det her nævnte Krav reises om Frigjørelse til begge Sider».

Vi se sålunda, att af de fyra präster, till hvilkas uttalanden i saken jag haft tillgång, är stiftsprosten Jensen den ende, som uttalat sig för borgerlig begrafning. Slutligen har i den frikyrkliga tidningen »Ansvarieposten», Kristinehamn, anförts följande angående denna fråga: »I trots af att motionären intager en irreligiös ståndpunkt, kunna vi ej finna, att det är något vare sig obilligt eller okristligt i det föreliggande förslaget. Om en människa lefver och dör utan tro på kristendomens sanningar och af denna anledning önskar begravas utan kristliga ceremonier — hvad vinner man med att ändå på tvångsvägen ställa till med en s. k. kristlig begrafning? Svaret är lätt att ge. Man vinner ingenting alls, man skadar endast kristendomens sak. —»

Som jag redan förut nämnt, ha de frågor, som jag vidrört, nämligen civiläktenskap och andra, på en ganska kort tid förts igenom trots motstånd från prästerligt håll. Jag vill än en gång fästa uppmärksamheten på detta. Emellertid har jag sett den frågan framställas, om icke själfva den nuvarande kyrkliga begrafningsformen har en uppfostrande verkan. Jag medgifver, att den kan hafva det. När människor, som stått den döde närmare eller fjärrare i lifvet, samlas kring hans bår, och han öfverlämnas åt den sista hvilan, så är detta under alla omständigheter en högtid, man må använda hvilka former som helst. Men om hos deltagarna icke finnes förståelse inför dödens gripande allvar, så sannerligen jag tror, att de kyrkliga formerna skapa vare sig vördnad eller andakt. Vi hafva många gånger hört

sägas, att kyrkan har en stor uppgift för vårt folk med hänsyn till dettas uppfostran, och sålunda skulle också hvarje kyrklig akt så att säga utgöra ett led i folkets fostran. Men man kan icke säga, att kyrkan lyckats härvidlag. Vid 1903 års kyrkomöte förelåg frågan, att ur syndabekännelsen de orden skulle få utgå, som tala om den eviga fördömmelsen. Detta reformförslag stötte på motstånd och föll igenom vid kyrkomötet. Man ansåg sålunda, att den ständiga, söndagliga påminnelsen därom att hvarje människa är värd en evig fördömmelse, om hon skulle dömas så, som Guds rättvisa kräver och hennes synder hafva förtjänt —, att en sådan ständig påminnelse skulle verka uppfostrande. Jag må säga, att om orden om en evig fördömmelse af kyrkomötet bibehölls i uppfostrande syfte, så kan dock icke jag och antagligen ingen annan heller påstå, att det svenska folket härigenom blifvit uppfostradt i någon högre grad, då vi betänka, huru i långa, långa tider det söndagliga upprepadet af sådana ord som dessa skett i 2,500 svenska kyrkor år ut och år in. Hvar och en, som med allvar läser de orden i syndabekännelsen, skall ögonblickligen inse, hvilket fruktansvärdt innehåll dessa ord om den eviga fördömmelsen äga. Hvad är det då, som gör, att man icke lyckats fostra människorna härigenom? Naturligtvis är det den slentrianmässiga uppläsningen från släkte till släkte; man har läst upp dessa uttryck för de små barnen upp till åldringarna, och högst få ha fäst sig vid hvad de verkligen innebära. Således menar jag, att när man påstår, att högtidliga kyrkliga former skulle verka uppfostrande, så kan man å andra sidan icke säga, att kyrkan lyckats härvidlag.

Jag tror sålunda, att den nu föreliggande frågan mötts med sådant motstånd, därför att man är rädd för, att om man släpper de statskyrkliga formerna, så blir det ännu värre än förut. Jag har den uppfattningen, att det ligger en fara i att på detta för alla människor verkligt betydelsefulla område bibehålla former, som förlorat sin innebörd eller där deras ursprungliga mening icke erkännes. För ett verkligt religiöst sinne och för religionen i djupaste mening måste det vara af vikt, att slentrianmässiga former bortskaffas, när man finner, att deras anda och innebörd gått förlorade. Ätminstone måste man söka ordna så, att icke dylika former användas i de fall, då de måste anses stöta sanningskärleken och ärligheten. Och när man såsom skäl mot formernas ändring eller afskaffande ständigt får höra, att svenska folket skall vara ett Guds folk, eller att svenska folket skall vara ett kristet folk, så måste man ropa till dem, som föra ett sådant tal, att det icke går för sig att identifiera kristendomen med kyrkan och icke heller med sekterna och icke med några former öfver hufvud taget. Formerna måste vara sådana — som jag framhållit i min motion — att de kunna bibehållas för dem som så önska. Jag har också framhållit i min motion, att det finnes personer, för hvilka formerna — trots att deras innebörd försvunnit — dock äro kära — högtidliga, därför att de genom vana och kära minnen blifvit dyrbara. Må alla de af vårt folk, som önska bibehålla de kyrkliga former, hvilka på grund af sin innebörd eller genom tradition blifvit dem kära, få ostördt behålla dem, men må de, som hysa en annan uppfattning, i sanningens och ärlighetens namn bli befriade från att använda former, som för

*Ang. rätt för annan än präst att förrätta jordfästning m m.*

(Forts.)

Ang. rätt  
för annan  
än präst att  
förrätta  
jordfästning  
m. m.

dem förlorat sin ursprungliga innebörd, och som därför måste för dem uppfattas såsom ett våldförande på deras känsla för sanning och ärlighet!

Jag vill till sist framhålla, att då Andra kammaren nu går att fatta beslut i denna fråga, så hoppas jag, att kammaren tänker på sina föregående och på de många beslut, som under årens lopp i denna kammare fattats rörande likartade frågor, och att man särskildt tänker på, att hvad de, som i denna fråga äro med mig likatänkande, äsyfta med nu föreliggande förslag, är en åtgärd bland många, som afse att bryta hindrande former för att därigenom bereda högre växt och rikare utveckling åt det, som lefver — icke i yttre former, men i anda och sanning.

Jag ber nu, herr talman, att på grund af hvad jag här haft äran anföra få hemställa om afslag på utskottets yrkande och bifall till den af mig väckta motionen.

Med herr Kjellberg förenade sig herrar *Karlsson* i Göteborg, *Bery* i Göteborg och *Wilson*.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Jag skall be att blott få säga några få ord. Söker man kardinalpunkten i denna motion, så tror jag, att den innehålles i följande: »Tiden synes nu vara inne för en sådan lagstiftning, som för medlem af svenska kyrkan möjliggör s. k. borgerlig begrafning (utan föregående jordfästning), då behörigt intyg utvisar, att den afidne i lifstiden själf förordnat eller uttalat bestämd önskan därom, eller, då fråga är om minderåriga, den afidnes föräldrar sådant önska.» Och med anslutning härtill har den ärade motionären betonat, att det bör finnas ärlighet i religionssaker. Men jag kan icke fatta konsekvensen i detta, ty om en person under sin lifstid tillhört statskyrkan och gjort detta med uppriktighet och ärlighet, så vill han väl underordna sig det begrafningssätt, som af denna kyrka är antaget i de bruk, som härvid komma till användning. Det är just de statskyrkomedlemmar, som icke önska att blifva begrafna enligt den ordning, som statskyrkan antagit, som motionen afser att befria från en dylik begrafningsceremoni. Jag tycker, att detta innebär något, som är motsatsen till den ärlighet, som man säger sig vilja åtstadkomma genom förslaget, att personer, som tillhört statskyrkan, icke skulle komma att begravas i öfverensstämmelse med den ordning, som i statskyrkan är gällande för begrafning.

Nu har också kraftigt betonats, att tomma ceremonier böra aflägnas, därför att de måste verka stötande. Men det är nog så, att, hvari nu än den religiösa känslan må bestå, dess ursprungliga värde väl icke är beroende af yttre ceremonier; men det har väl alltid varit så, att ceremonier inom hvarje religiöst samfund vid olika tillfällen tillämpats. Och jag undrar, huru det skulle gå till — det framgår icke af motionen — om icke några som helst ceremonier skulle föreskrivas vid en begrafning, arrangerad på sätt som motionären tänkt sig den. Det är är väl knappast tänkbart, att, om denna frihet skulle lämnas, det skulle finnas personer, så kvalificerade, att de utan föreskrifter med afseende på ceremonier af egen drift skulle vara sinnade och skickade att på ett

värdigt sätt förrätta jordfästningen. Jag befarar, att former skulle kunna tillämpas, som mera stötte de närvarande än de former, som äro legalt fastställda.

Så sade motionären, att, om man skulle invänta resultatet af den skrifvelse, som lagutskottet åberopat som skäl för afslagsyrkandet, det skulle dröja länge, innan man kom till något resultat. Men det är ju en hemställan om utredning, som den ärade motionären gjort, och jag vet icke, huruvida det finnes utsikt för, att den skulle avslutas fortare, om man går den väg, som motionären tänkt sig, än om man går den, som utskottet påpekat. I båda fallen anhäller man ju, att Kungl. Maj:t skulle taga denna sak under öfvervägande och söka komma till något resultat.

Motionären har uppläst en tidningsartikel af doktor Fries, däri han uttalat sitt ogillande af en sådan anordning, som i motionen är framställd. Jag vill endast uttala, att doktor Fries ju är ansedd som en mycket tolerant man, och jag vill tro, att man kan vara öfverens därom, att hans uppfattning icke går i sådan riktning, att de, som önska större frihet på dessa områden, ha anledning att polemisera just mot doktor Fries' uppfattning.

Detta är något som jag anser, att man bör fästa sig vid. Motionären har icke på något sätt angifvit, huru han tänkt sig, att en borgerlig begrafning, sådan han önskar den, skulle tillgå, eller om inga former alls skulle komma till användning. Detta anser jag hade varit behöfligt, då man nu med afseende på begrafning vill ändra det sätt, som för närvarande tillämpas inom statskyrkan.

Beräffande det citat, som förekommer i motionen, så hänför ju detta sig till förhållanden i Bohuslän. Jag vill icke beröra detta, då den ärade motionären vidgått, att detta citat icke var riktigt. Men jag vill säga, att den omständigheten, att denna sak icke lagts till grund för motionen, föringrar icke olämpligheten af, att citat användts i en riksdagsmotion rörande sådant, som icke är med verkliga förhållandet öfverensstämmande. Jag anser detta så mycket mindre vara lämpligt, som citatet skett på ett sådant sätt, att därigenom misstänkliggöres en persons ställning till en annan social fråga, som man kan säga vara brännande, nämligen nykterhetsfrågan. Under sådana förhållanden tycker jag icke, att det varit tillräckligt med att blott säga: i detta fall har jag gjort mig skyldig till ett förbiseende, men saken är utan betydelse, emedan jag icke byggt min motion därpå. Jag har icke kunnat underlåta att påpeka detta, därför att jag anser, att, när man åberopar sig på något i ett sådant fall som detta, det bör vara fullt korrekt.

På grund af hvad jag anfört, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag gör detta således särskildt därför att man icke pekat på något sätt, hvarpå den borgerliga begrafningen skulle försiggå, och äfven därför att jag tycker det vara högst olämpligt att tänka sig, att en person, som tillhört statskyrkan under hela sin lifstid, icke skulle begravas efter statskyrkans antagna bruk och ordning.

Häruti instående herr *Olsson* i Berg.

*Ang. rätt för annan än präst att förrätta jordfästning m. m.*

(Forts.)

*Ang. rätt  
för annan  
än präst att  
förrätta  
jordfästning  
m. m.*

(Forts.)

Herr Pettersson i Södertälje: Det var två skäl, som den siste ärade talaren åberopade till stöd för sin kritik af motionen. Han anmärkte för det första, att motionären icke gifvit till känna, på hvilket sätt han tänkt sig, att en sådan borgerlig begrafning skulle gå till. Den invändningen är lätt att svara på. Motionären har icke sagt detta och behöfver icke säga det, ty det är icke nödvändigt, att den saken står i lagen, när man i alla fall, såsom motionären antydt, velat i lagen fastslå, att vid dylika så kallade borgerliga begrafningar icke skulle få förekomma något, som kan väcka anstöt eller föregelse. Det förefaller vid sådant förhållande, som om den, hvilken tillhör ett samfund, som förrättar begrafning på ett visst sätt, icke skulle behöfva så mycket bekymra sig om, huru andra med honom oliktankande anordna den saken.

Det andra skälet, som den föregående ärade talaren åberopade, var, att han icke kunde finna att det var lämpligt eller ärligt och riktigt, att, om någon hela sitt lif hade tillhört statskyrkan, han skulle efter sin död bli begrafd på annat sätt än enligt statskyrkans ceremoniel. Om jag fattade talaren rätt, så menade han, att den omständigheten, att en person faktiskt tillhört statskyrkan, utgjorde ett bevis för att det äfven varit hans uppriktiga önskan att tillhöra henne. Men då har den ärade talaren glömt, att för närvarande är det så, att många nödgas tillhöra statskyrkan, oaktadt de i sitt hjärta icke vilja göra det. Ty en person har icke rätt att utträda ur statskyrkan utan att uppge annat trossamfund, till hvilket han vill öfvergå, och om han icke har något sådant samfund att uppgifva, måste han stanna kvar. Detta trodde jag den ärade talaren visste.

Hvad för öfrigt denna motion angår, är det icke att förundra sig öfver, att den särat en del ömtåliga och känsliga sinnen. Det är lätt att förstå, att den, som för sin del finner något vackert och tröstrikt uti det kyrkliga begrafningsceremonielet och som skulle gräma sig, ifall han nödgades begrafva sina egna kära utan att använda det-samma, skall känna sig förstämnd eller till och med upprörd öfver att ett sådant förslag som detta kunnat framställas. Det får man icke undra på, men hvad man kan begära är, att de, som sålunda känna sig förstämnda eller upprörda, i alla fall icke skola af sin känslöstämning låta sig förhindras att reflektera öfver hvad saken egentligen gäller. Om de göra det, måste de väl säga sig, att det icke allenast är möjligt, utan äfven faktiskt, att det finnes många människor, som icke dela deras åskådning i religiösa ting; och de måste vidare säga sig, att om det å ena sidan är sant, att det kyrkliga begrafningsceremonielet är vackert och ägnadt att trösta de sörjande, så är det också å andra sidan sant, såsom den förste ärade talaren kraftigt har framhållit, att denna ceremoni dock till sist endast är en form, som får sitt egentliga värde genom det innehåll, som gjutes uti densamma af dem, som deltaga i likbegängelsen. Saknas detta innehåll, blir formen tom. Om man påbjuder, att formen det oaktadt skall användas, och den sedan användes med pretention på att ha ett innehåll, som den saknar, kan jag icke finna annat, än att man påbjuder hyckleri. Vår lagstiftning har ju redan i åtskilliga andra fall intagit den

ståndpunkten, att den icke vill påbjuda kyrkliga former, där dessa icke ha innehåll. Hvarför skall man då göra det på detta område?

Den föregående ärade talaren har enligt min tanke icke påvisat, hvarför ett bifall till det nu föreliggande förslaget skulle innebära något från kyrkans synpunkt sedt farligt, Jag håller tvärtom före, att många verkligt religiösa personer helt säkert icke ha något att invända mot den tanke, som ligger till grund för denna reform, och då jag för min del anser den tanken riktig, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Kjellbergs motion.

*Ang. rätt för annan än präst att förrätta jordfästning m. m.*

(Forts.)

I detta anförande instämde herr *Olsson* i Älfvalsåsen.

Herr Berg i Munkfors: Herr talman! Då jag för min del tror, att den nu föreliggande motionen liksom äfven den motion, vi för en stund sedan här behandlade, är af ganska väsentlig betydelse för religionsfrihetens utveckling i vårt land och då jag dessutom tillhör ett af de frireligiösa samfund, som gärna vilja ha en utveckling till stånd äfven på detta område, ber jag att få yttra några ord i denna fråga.

Jag vill först förklara, att jag alls icke kan dela en sådan uppfattning som den, vi för några dagar sedan hörde uttalas af en ledamot å smålandsbänken, nämligen herr Räf. Han yttrade då, att biskoparnes rätt till eforskapet skulle utgöra ett slags säkerhetsventil för bibehållandet af kristendomen och kristenheten här i landet. Jag tror icke, att detta är fallet, liksom jag icke heller tror, att man genom att bibehålla de gamla formerna i fråga om t. ex. begrafning kan ha någon säkerhet för att därmed ha en grundval för den kristna tron. Nej, mina herrar, det måste vara något annat, något mera djupgående, som skall bibehålla denna tro. Det har också mycket riktigt påpekats — och det med mycken kraft — af motionären, herr Kjellberg, att man måste se denna fråga från en helt annan synpunkt. Det går icke an att draga till den på det sätt, som skett t. ex. i den tidningsuppsats, som vi här hörde citeras, där man ju drog fram det argumentet, att man endast skulle använda liken att elda med, och dylikt. Det måste vara en mycket skumögd präst, som använder sig af sådana vapen mot reformsträfvandena.

För att vi skola kunna komma fram härvidlag och verkligen nå full religionsfrihet i vårt land, är det heller icke nog med att man håller sig inom vissa små områden och medgifver, att vissa religiösa samfund och deras predikanter skulle få rätt att begrafva sina döda utan inblandning af prästerskapet, utan jag instämmer för min del fullkomligt i den tankegång, som motionären här framställde, nämligen att vi måste gå längre och göra dylika medgifvanden äfven åt andra än de samfund, som vi för närvarande betrakta såsom religiösa samfund och såsom religionens vårdare här i landet.

Det framhölls af herr *Olsson* i Broberg, att det skulle vara synnerligen svårt att fastställa några principer för, huru begrafning skulle ske utan att kyrkan skulle få sätta sin prägel å densamma. Jag är emellertid viss om, att därest vi komma därefter, att motionen och dess

Ang. rätt  
för annan  
än präst all  
förrätta  
jordfästning  
m. m.  
(Forts.)

principer gå igenom här i Riksdagen, finnes det nog möjlighet för att utstaka en sådan lag, som kunde vara tillämplig i detta fall.

Jag är öfvertygad om, att alla, äfven de, om hvilka man säger, att de stå långt ifrån kristendomen, ha det största intresse af, att vid de begrafningar, hvarom nu är fråga, allt tillgår så städadt som möjligt. Man har ju å andra sidan bevis för, att det icke alltid varit så helt bestämdt med prästernas tolerans härvidlag. Prosten Meurling sökte visserligen putsa ut alla de fall, där man verkligen sett prof på intolerans från prästernas sida, men jag känner dock för min del till ett par fall, som inträffat i Värmland — jag skall icke namngifva några personer — där vid begrafning sådana saker förekommit, som hvarje människa, som älskar kristen tro och verkligen hyllar tolerans i kristendomen lika så väl som på andra områden, måste taga afstånd ifrån. Det har där varit intoleranta präster, som till den grad stått kvar på den gamla dogmatiska ståndpunkten, att de gått långt utöfver hvad humanitet och kristendom fordrat i detta fall. Det är således nog icke så alldeles helt på den sidan. Äfven om det exempel, som anföres i herr Kjellbergs motion, icke är fullt riktigt, finnes det dock åtskilligt på detta område, som man kan bevisa vara sanningsenligt. Detta gör, att enhvar, som verkligen älskar utveckling och rättvisa, äfven önskar, att en reform blir vidtagen i den riktning, som här angifves. Jag tror, att en sådan reform skall bli en bärare, ett underlag för den fria religionsutöfningen i vårt land, och därför anser jag, att vi böra gå med på denna reform.

På grund af hvad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr von Schéele: Herr talman! Jag känner mig pliktig att tillkännagifva min ståndpunkt äfven i denna fråga och vill då säga ifrån, att jag däri liksom i den fråga, som behandlades näst förut, principiellt erkänner det berättigade i motionärens kraf.

Det kan icke vara annat än i sin ordning, att tillfälle beredes till borgerlig begrafning, när tiden för en sådan reform är inne. Allt beror således på, om tiden nu är inne eller ej. Ty det lära vi väl alla vara ense om, att en sak kan ske för tidigt, liksom den kan ske för sent. Jag tror, att man skulle otillbörligt fördröja införandet af en sådan bestämmelse som den af motionären föreslagna, om man icke därvid aktade på ett förefintligt behof och en bestämd önskan hos flertalet af vårt folk. Men just därför kau jag icke vara med om att utan vidare hos Kungl. Maj:t begära framläggande af förslag till lag angående så kallad borgerlig begrafning, emedan folket i stort sedt ingalunda torde anse sig behöfva och på den grund ej heller önska något sådant. Det måste efter min mening föregå en opartisk, allsidig utredning, så att något förhastande i saken icke sker. Ty där-om äro vi väl alla ense, mina herrar, att *samhället* också fordrar att hafva sitt ord med härvidlag. Individerna har ingalunda någon oinskränkt rätt att bestämma öfver sina yttre förhållanden, icke ens med hänsyn till sin stoffhydda. Blott med hänsyn till sitt inre andliga förhållande må ingen förgripa sig på den enskildes allenabestämmande. Men så snart man kommer in på utvärtes ting, framträder en makt



med anspråk på medbestämmanderätt, som icke får lämnas åsido. Det är statsmakten. Nu hafva vi emellertid icke annat sätt att få reda på, hvad en stat, ett land eller ett folk vill, än genom dess lagliga representation. Men denna lär ej kunna döma i en sådan sak som denna, med mindre saken blifvit grundligt utredd. Man skymtar det i utskottets hemställan — ja, än mer, man finner, att utskottet visst icke ställer sig helt och hållet afvisande till motionärens begäran. Ligger ej något sådant i hvad utskottet säger om att ett verkligt behof eller en mera allmänt utbredd uppfattning i den af motionären antydda riktning synes utskottet icke vara för handen? Jag menar ock, att här kräfvos undersökning; och att uttala sig i den ena eller andra riktningen, innan en sådan föregått, därtill lära folkets representanter knappast känna sig befogade.

Till detta mitt hufvudskäl kommer ock, såsom redan förut blifvit berördt, att frågan är till väsentlig del under utredning. Det lär icke kunna bestridas, hvad utskottet påvisar i slutet å sid. 9, att »Riksdagen i skrifvelse den 9 mars 1909 hos Kungl. Maj:t anhållit, att Kungl. Maj:t ville taga i öfvervägande, under hvilka villkor det må kunna tillätas medlem af svenska kyrkan att, äfven utan uppgifven afsikt att öfvergå till annat trossamfund, utträda ur kyrkan, äfvensom huru gällande lagstiftning lämpligast må kunna ändras därhän, att främmande trosbekännare och de som anmält sig till utträde ur kyrkan ej på grund däraf uteslutas från rätt att deltaga i afgörandet af frågor, som icke pröfvas vara af beskaffenhet att böra allenast af kyrkans medlemmar handläggas. Genom denna lagstiftning, som kan blifva en följd af denna utredning, lär deras ställning i allmänhet, hvilka, ehuru hittills kvarstående inom kyrkan, inom densamma bildat mer eller mindre fasta religiösa sammanslutningar, blifva reglerad.» Otänkbart är ju icke, att den utredning, som sålunda blifvit begärd, skall lämna en fingervisning med afseende jämväl på den fråga, som här föreligger.

På grund af dessa båda skäl nödgas jag, herr talman, ehuru bekännande mig till den af motionären framhållna sannings- och frihetsgrundsatsen, likväl yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Branting: Med afseende på den fråga, som den siste ärade talaren uppehöll sig vid, nämligen huruvida tiden kan anses vara inne för en reform sådan som den nu ifrågavarande, är det verkligen ett tidens tecken, att en biskop har kunnat förklara, att han gifver sitt principiella erkännande åt den tanke, som ligger uti motionen. När så är förhållandet, böra väl vi andra icke hesitera alltför mycket att också kunna göra samma förklaring, att vi gifva vårt principiella erkännande åt den tanke, som ligger i motionen, då vi i enlighet med motionen rösta för, att Riksdagen skall ingå med skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om en utredning och en lagstiftning i det syfte, som i motionen afses.

Jag begärde ordet egentligen för att framhålla, att, efter det beslut, som kammaren nyss har fattat med afseende på herr Byströms motion, det skulle vara en synnerligen stor inkonsekvens — och, jag vågar tillägga, en bra stor orättvisa och ett slag emot själfva religions-

Ang. rätt  
för annan  
än präst att  
förrätta  
jordfästning  
m. m.

(Forts.)

Ang. rätt  
för annan  
än präst att  
förrätta  
jordfästning  
m. m.  
(Forts.)

frihetens idé — om man först lämnade bifall till en utsträckning åt frireligiöst håll, att de skola få ordna med sin begrafning, såsom det mest tilltalar dem, och sedan skulle vilja förneka den rätten för sådana medlemmar af det svenska folket, hvilka i religiöst afseende stå hvarken på statskyrkans eller något visst frikyrkligt program. Då förefaller det mig, som om kammaren skulle — och det med öppna ögon — göra sig skyldig till en orättvisa, och jag vill icke tilltro kammaren att göra detta, då frågan ligger så klar, som den här gör; klarare har den väl knappast kunnat vara, om man jämför den utmärkta och fullständigt belysande argumentering, som gjorts af motionären, med det synnerligen torftiga försvar för utskottets ståndpunkt, som kommit från en medlem af lagutskottet. För min del hör jag till dem, som bidrogo till det beslut, som kammaren fattade i den förra frågan. Och jag styrktes mycket i min uppfattning af den förklaring, som herr Thor här afgaf. Jag vill hoppas, att han därvid talat icke blott å sina egna, utan äfven å många meningsfränders vägnar. Jag vill således taga för gifvet, att vi skola äfven i denna punkt komma fram till ett beslut i öfverensstämmelse med hvad tidsandan verkligen kräfver och i öfverensstämmelse med en konsekvent religionsfrihets ståndpunkt.

Således yrkar jag, herr talman, bifall till reservationen.

Med herr Branting förenade sig herrar *Starbäck, Kobb, Wavrinsky, Åberg, Berglund* och *Forssell*.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de därunder förekomna yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den senare propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å lagutskottets hemställan i punkten 2:o) af utskottets förevarande utlåtande nr 19, bifaller den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 109 ja mot 86 nej; och hade kammaren således afslagit utskottets hemställan och bifallit den i ämnet väckta motionen.

## § 12.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser:

dels till fullmäktige i riksbanken,

nr 26, i anledning af verkställd granskning af riksbankens styrelse och förvaltning, och

nr 27, i anledning af verkställd granskning af fullmäktiges i riksbanken och fullmäktiges i riksgäldskontoret åtgärder för utförande af det dem gemensamt lämnade uppdrag i fråga om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus,

dels ock till fullmäktige i riksgäldskontoret, nr 28, i anledning af verkställd granskning af fullmäktiges i riksbanken och fullmäktiges i riksgäldskontoret åtgärder för utförande af det dem gemensamt lämnade uppdrag i fråga om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus.

## § 13.

Justerades protokollsutdrag.

## § 14.

Till bordläggning anmäldes:

lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning af väckt motion om rätt för sjömän att efter uppsägning afmönstra i svensk hamn;

nr 21, i anledning af väckt motion angående revision af sjölagen;

nr 22, i anledning af väckt motion om förbud mot handel med tobaksvaror å restauranter och kaféer under sådan tid, då tobaksbod skall hållas stängd enligt lagen angående förbud mot handels idkande å söckendag utöfver viss tid;

nr 23, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående söndagshvila inom vissa arbetsområden;

nr 24, i anledning af väckt motion om sådant tillägg till gällande förordning angående utvidgad näringsfrihet, att rätten att utan anmälan eller tillstånd till salu kringföra lifsförnödenheter, jordbruks- och ladugårdsprodukter samt alster af inhemsk husslöjd må afse huru små partier som helst;

nr 25, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förpliktelse för arbetsgifvare, som antager utlänning i arbete, att ersätta däraf möjligen uppkommande kostnader för fattigvård m. m.; och

nr 26, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning om ersättning för skada, som orsakas jordägare genom byggnad eller plantering å angränsande fastighet;

Första kammarens protokollsutdrag, nr 156, innefattande delgifning af nämnda kammares beslut angående dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen med begäran om utredning i fråga om smärre, hufvudsakligen i skogsbygder anlagda järnvägars betydelse för den allmänna ekonomiska utvecklingen m. m.;

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 12, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t beträffande allmänna lokalers upplåtande för politiska möten; samt

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 13, i anledning af väckt motion om utredning angående statens och kommunernas, landstingens och hushållningssällskapens inkomster af och utgifter för rusdryckshandteringen m. m.; och

nr 14, i anledning af väckt motion rörande suspenderande af vaccinationstvånget.

### § 15.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *Jeansson* i Kalmar under 2 dagar från och med den 11 mars.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 5,2 e. m.

In fidem  
*Per Cronvall.*